

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KULTUR OG FOLKEMINDER

XXII

UDGIVET AF
NORDSJÆLLANDSK MUSEUMSFORENING

REDIGERET AF
ANDERS UHRSKOV

H I L L E R Ø D 1 9 7 0

KULTUR
OG FOLKEMINDER
XXII

UDGIVET AF
NORDSJÆLLANDSK MUSEUMSFORENING

REDIGERET AF
ANDERS UHRSKOV

HILLERØD 1970

EN HØJSKOLEMANDS ERINDRINGER

»Kultur og Folkeminder« har bedt fhv. højskoleforstander Peter Manniche om at skrive nogle erindringer, og det ønske har Manniche beredvilligt efterkommet.

Peter Manniche er født den 21. oktober 1889 i Ølsted skole, og søn af lærer N. J. L. Manniche, (død 1899), og hustru Karen f. Jensen. Gift med Emmy Louise M., datter af afd. tømmerhandler Karl Frederiksen og hustru Karen, f. Monrad. Student 1908 fra Roskilde Katedralskole, hvis rektor var A. G. Ø. Hauch, søn af forfatteren. Lærereksamen fra Blaagaard 1912, cand. mag. 1918. Forstander for Højskole- og Studiekredsforeningen i København 1918-21, forstander for Den internationale Højskole i Danmark 1921-54.

Min barndom og ungdom

Min far var først hjælperer i Skuldelev, senere enelærer i Ølsted ved Frederiksværk, hvor jeg blev født i 1889. Han var meget afholdt. Alligevel husker jeg, at han engang sagde, at den mand, der ikke havde fjender, var ikke meget værd. Men han rugede ikke over fjendtlige følelser. Dertil var han en alt for sund og drengagtig natur. Han passede sit landbrug på ti tønder land, men han passede også sin skole. Det gjorde indtryk, når han fortalte om Danmarks historie eller gengav bibelens beretninger for os børn. »Det kom – det kom – det kom –, da Josef blev solgt af sine brødre,« hulkede en lille dreng, der helt havde måttet overgive sig til sin betagelse af den gamle fortælling. Ellers var det mere barnelatter end gråd, der hørtes i det store klasseværelse. Gamle bønder, der havde gået i skole hos ham, har fortalt mig om de festlige stunder, de huskede fra hans undervisning. De havde været glade for til gengæld en gang imellem at muge stalden for ham, inden de gik hjem fra skolen.

Da han flyttede fra Ølsted til Rye mellem Roskilde og Holbæk ville alle i sognet, både husmænd og gårdmænd, hjælpe til med flytningen. Det blev en hel karavane, der drog af sted med ham selv i spidsen som en anden høvding. Han glemte dem aldrig, disse bønder i Ølsted. Selv om det nye kald i Rye var større, og selv om han også stod på god fod med beboerne dér, spillede dilettantkomedie med komtesserne fra slottet og kort med mølleren og den pukkelryggede husmand, der boede tæt ved skolen, skulle han gang efter gang på besøg hos sine gamle venner i Ølsted. En nat kørte han de fire mil derop med et læs tørv. Det skulle han ikke have gjort. Han havde netop overstået en lungebetændelse. Nu udviklede det sig til tuberkulose. Han var glad ved livet og troede på dets fortsættelse, og dog kæmpede han længe med døden.

Hans forhold til præsten var en tid noget spændt. Den højkirkelige præst protesterede mod, at han var klædt i lyst, ikke i det foreskrevne sorte tøj, når han som landsbylærerne dengang skulle, ledede salmesangen og bad indgangs- og udgangsbønnen i kirken. Efterhånden afpassede de to sig dog efter hinanden, og da skolelæreren lå på sit dødsleje, havde præsten været en kær gæst i de mange sygedage.

En anden kær gæst havde den røde hest været. Den blev hver dag trukket hen foran det åbne sovekammervindue, så han kunne se dens hvidblissede hoved. De havde været meget glade for hinanden i de elleve år, de havde arbejdet sammen. Han var vokset op i et håndværkerhjem uden jord, men med de store enge og græssende husdyr lige uden for døren. Denne hest, som han fik i bryllupsgave, var den eneste, han selv havde ejet.

Når han havde kunnet bevare en ret ureflekteret kristendom så længe han levede, skyldes det måske, at han var kommet fra et småkårshjem til seminariet, der sad inde med den højeste lærdom, *han* kunne trakte efter, en lærdom, der dengang stod i syntesens tegn. Når han underviste i ånds-fagene, var hans ord blevet en del af ham selv og havde gjort ham helstøbt. Disse ord, som han ikke bevidst ruttede med, men forstod at gemme, til lejligheden var der, fik spørgsmålet om den bedste måde at leve livet på til at gro i sindet og trænge sig på hos mange, da de kom til skelsår og alder og ville uddybe og udvide forståelsen af dem. *Hvis der ikke i Danmark havde været mange af den slags lærere, ville den danske folkehøj-*

skole ikke have kunnet gøre sin gerning i den danske landbefolkning. Den ville i alt fald have fået en helt anden karakter. Adskillige af hans lærerkollegaer var kommet fra lignende kår som hans og havde været ude at tjene på gårde i nogle år. Meget naturligt derfor, at de vågede over, at de af deres drenge, som var hyrdedrenge eller alt-mulig-mænd, og tit havde en meget lang arbejdsdag, dog fik fritid tilovers, bl. a. til nogen hjemmelæsning. Der var også nogle af disse lærere, som bevidst viste deres sympati for husmændene, når gårdmændene glemte, at de selv engang havde måtte bøje sig for en overklasse. Men selvom lærernes liv i det daglige føjede sig ret nøjsomt, betragtedes de oftest som en slags førstemænd mellem ligemænd, hvad blandt andet viste sig i det selskabelige liv. På sognets store skovture, når gårdmændene lagde køretøjer til, og hele landsbyen legede skjul mellem træer og buske, var det gerne lærerne, der bagefter organiserede underholdningen med konkurrencer, oplæsning eller sang. I det politiske liv var det dog oftest bønderne selv, der var de ledende personligheder, men de to store ledere af bøndernes parti i slutningen af det forrige århundrede, Christen Berg og J. C. Christensen, havde været skolelærere.

Hvis jeg havde kunnet digte, ville jeg have skrevet et digt til pris af den trofaste landsbypige, der flyttede med os til købstaden, da min mor blev enke. I en højtidelig stund havde hun påtaget sig at hjælpe sin legemligt svage veninde i den daglige husgerning, til børnene var kommet i vej. Uden at få løn derfor blev hun hos os og tjente sine lommepege ved at arbejde i køkkenet på et af købstadens værtshuse hver lørdag og søndag. Og ikke nok med det, hun påtog sig også en del af vor opdragelse i hjemmet og så til, at vi passede vore lektier. I et julebrev, hun senere skrev til mig, viste hun, hvad hun ikke havde gjort før, at hendes stærkeste motiv vist var religiøst.

I kommuneskolen var der en meget stor bagtrop af drenge, der aldrig læste hjemme på lektierne og var en hård prøve på lærernes tålmodighed. Da jeg senere kom i latinskolen, var karaktererne, der omhyggeligt førtes ind i skoleprotokollen, også af religionslæreren, årsagen til en stor del af drengenes flid og bekymringer. I de øverste klasser var religion så godt som det eneste fag, hvori der ikke blev givet karakterer, og faget blev nu et pariafag, hvad der gik ud over respekten for religionen selv. Vi fik vore tvivl, men mere eller

mindre bevidst var vort etiske liv bestemt af den religiøse påvirkning, vi havde fået.

Ære være fodbolden, men den kunne ikke beslaglægge hele fritiden. Jeg spillede l'hombre sammen med et par drenge, der ligesom jeg havde friplads i skolen. Vi købte kagesmuld i en bagerbutik og spillede med en lidenskab, der var en bedre sag værdig, om de håndfulde, vi var drevne eller heldige nok til at vinde. »Mennesket er, hvad det spiser,« har en berømt tysker sagt. Vi, der måtte nøjes med smulerne fra den kransekage, andre spiste, sympatiserede med byarbejdernes klassekamp, skrev radikale artikler i skoleavisen og fik nogen tilslutning fra de kammerater, der også led under den daværende store klasseforskel i købstaden. De drenge, der kom fra den højere middelklasse og lagde en sund selvtillid – i enkelte tilfælde en irriterende arrogance – for dagen, kunne nogenlunde holde sig fri af den nedværdigende jagt på karakterer. Der var andet, der optog dem mere. Bourgeoisiets døtre gik i en privat pigeskole, hvor de oplærtes til tugt og ære. De gik med lange kjoler, der nåede helt ned til skoene. Men de kønne, friske pigeansigter var det vanskeligt at stå for. Det var imidlertid kun deres egne klassefæller, der blev de attråede, men noget tilbageholdne skønheders »løver«, når »de gode hjem« i byen holdt baller for de unge. Jeg slog mig på karaktererne i stedet. Dette havde en uheldig indflydelse på min udvikling. Jeg ville gøre karriere og valgte at studere til læge eller ingeniør.

Ude i landsbyens skoler havde der ikke været sådanne originaler til »at holde fest med,« som enkelte af lærerne på latinskolen var, men heller ikke en personlighed som den lærde og myndige rektor, hvis liv havde været en lang og brydsom vandring fra atheisme til den kristendom, han nu levede på. Han var spillevende, og da hans mund tit løb over med det, hjertet var fuldt af, kunne han undertiden bruge en stor del af timen til at fortælle sine elever om sine mange oplevelser i den store verden og i hans egen indre verden. Vi lo ikke ad hans impulsive væsen, for mærkeligt nok havde han trods sin åndsfraværelse og åbenmundethed megen åndelig myndighed, og vi havde i denne vanskelige overgangsperiode god brug for noget af den livsvisdom, han ville hjælpe os til.

De fleste af lærerne var meget interesserede i deres fag. Især forholdt lærerne i dansk litteratur og naturhistorie at få eleverne til at

arbejde for fagets egen skyld, så det både blev fornøjeligt og karakterdannende. Godt måske, at ikke alle lærerne var lige nidkære, så at vi også fik nogen tid til at trække vejret og til at cykle ud til landsbyen på fridage og i ferier.

I omtrent tyve år tilbragte jeg næsten alle mine ferier i landsbyen Gundsømagle, hvor mine bedsteforældre boede, og hvor min farbror, der først var sadelmager, senere rørvævsfabrikant, var blevet sognefoged og tog ivrigt del i det sociale og kulturelle liv. Jeg boede i disse ferier hos min moster, der var gårdmandskone af den rigtige slags, der sammen med de to tjenestepiger tog del i alt forefaldende arbejde. De følte, at det var noget meget betydningsfuldt, de fik fra hånden under arbejdet i hus og bryggers, men pigerne tog også del i markarbejdet, og i høsttiden var min moster ofte selv med til at binde neg og sætte dem i stak. Selv arbejdede jeg også undertiden med, men jeg må indrømme, at selv om det var spændende at køre med hesterive eller at stå i stakken sammen med husmanden, der lagde negene godt til rette, foretrak jeg dog at gå på fisketur til fjorden sammen med skolelæreren eller med husmændene, når de gik på ålefangst.

De lange vinteraftener opfordrede til muntre virksomheder, som f. eks. amatørskuespil, i hvilke en stor del af ungdommen tog del. Hans Christian Hostrup og andre såkaldte »højskoledigteres« skuespil var stadig populære. Disse amatørskuespil var ofte store begivenheder, fulde af frivillig – undertiden ufrivillig komik. Jeg husker et spil, i hvilket »elskeren« lige var kommet hjem fra militærtjeneste. Sognefogeden, som var instruktør, når der blev holdt prøver, formanede ham til at bevæge sig en smule og ikke stå ret, hvad han gjorde, når han sang for sin elskede, hvorpå han sparkede ud med benene, som om han ekerserede. Vi lo alle, for denne landlige helt var nu en undtagelse. Til generalprøven, da alt skulle gøres grundigt, fremsagde han også scene-anvisningen: »Og dermed tager han bogen og går ud af døren til venstre,« efter en veltalende kærlighedserklæring – og med samme lidenskab. Ufortrøden øvelse gjorde ham til en helt god elsker før den første optræden, ja, de yngste tilskuere, drengene, der hang i ribberne på salens vægge, var ovenud begejstrede for hans mandhaftighed, men det varede længe, før han slap fri for sine medspillendes drillerier. Sjællandske bønder holder af at smådrille hinanden. Men de bliver ikke mindre venner af den

grund. En eller anden, der ved sit væsen indbyder til skæmt, kan godt lide at gøre sig mere komisk, end han i forvejen er, blot for at være med, hvor der foregår noget. Sjællænderne synes som regel ikke om at være uden for den kreds, hvor snakken går. Senere lærte jeg de jyske bønder at kende. Mange af dem har måttet slås med en ufrugtbar jord, og da de altid havde været mere selvstændige end bønderne på øerne, følte de ikke den samme ulyst ved at stå alene. Den typiske jydes tørre vid har ofte en moraliserende brod. Han kan ikke blive ved – som sjællænderne – at skæmte og sludre om løst og fast i timevis. Han ved, hvad tiden er værd.

En gang om måneden kom et omvandrende biografteater til landsbyen – en dårlig erstatning for amatørspillet. Amatørspillet tog deltagerens evner i brug, og det spil, der valgtes, handlede som regel om forhold, der ligger indenfor deres daglige omgivelser og virkefelt. På filmsaftener var alle passive tilskuere, og det, disse så, tjente ikke til at øge kærligheden til landsbyens liv, men gav snarere overdrevne forestillinger om bylivets og den mondæne verdens tilkøkkelser.

I gamle dage havde præstegården og skolen været de vigtigste centre for landsbyens kulturelle liv, men præstegården blev for lille, og skolen, som fik dens plads, blev lukket for bøndernes møder og sammenkomster under de politiske kampe i slutningen af det 19. århundrede. Derefter byggede bønderne forsamlingshuse rundt om i landsbyerne. Disse var i almindelighed store klodsede bygninger, uden arkitektonisk skønhed; men de er godt egnede til foredrag, skuespil, gymnastik og dans.

I mine første år i Gundsømagle dansedes især »gammeldags« danse i landsbyens forsamlingshus. Sikken en energiudfoldelse. Lommetørklæderne blev drivvåde af sveden fra ansigtet. Ved midnattid værkede det i benene, men kl. 4 om morgenen var trætheden helt danset af og kom først igen langt op af dagen, efter den daglige dont i hus og gård.

Dengang kunne man finde nogle af de bedste af de unge, og de gamle med forøvrigt, på dansegulvet. I skænkestuen, hvor der serveredes kaffe (den nationale drik), øl, snaps og cognac, herskede ofte en temmelig grov krostueatmosfære.

Forsamlingshusene på landet var hverken dengang (eller sikkert endnu) rammen om lutter landlig idyl. Men til trods for konkurrence

Peter Manniche.

fra radioen og til trods for, at skolerne har genoptaget noget af deres gamle rolle som et kulturcenter for de voksne i landsbyen, kunne foredrag endnu fylde forsamlingshusets store sal flere aftener i vinterens løb. Det gjaldt langt fra alle, men i mange egne af landet. Dette er et karakteristisk træk, der ofte har vakt udlændinges beundring. De danske landboere »kan gå milevidt for at høre foredrag,« sagde Fred C. Howe (i *Denmark, the Cooperative Way* s. 27). Dette er utvivlsomt en følge af folkehøjskolen. Der siges, at Grundtvig lærte det danske folk at høre som John Ruskin det engelske at se. Der er også nu efterspørgsel efter folkehøjskolens lærere som foredragsholdere. De deler populariteten med universitetsprofessorer, landbrugskonsulenter og politiske eller religiøse ledere.

Efter i 1912 at have taget lærereksamen fra Blaagaard Seminarium studerede jeg videre på universitetet, men blev fra 1914–16 indkaldt

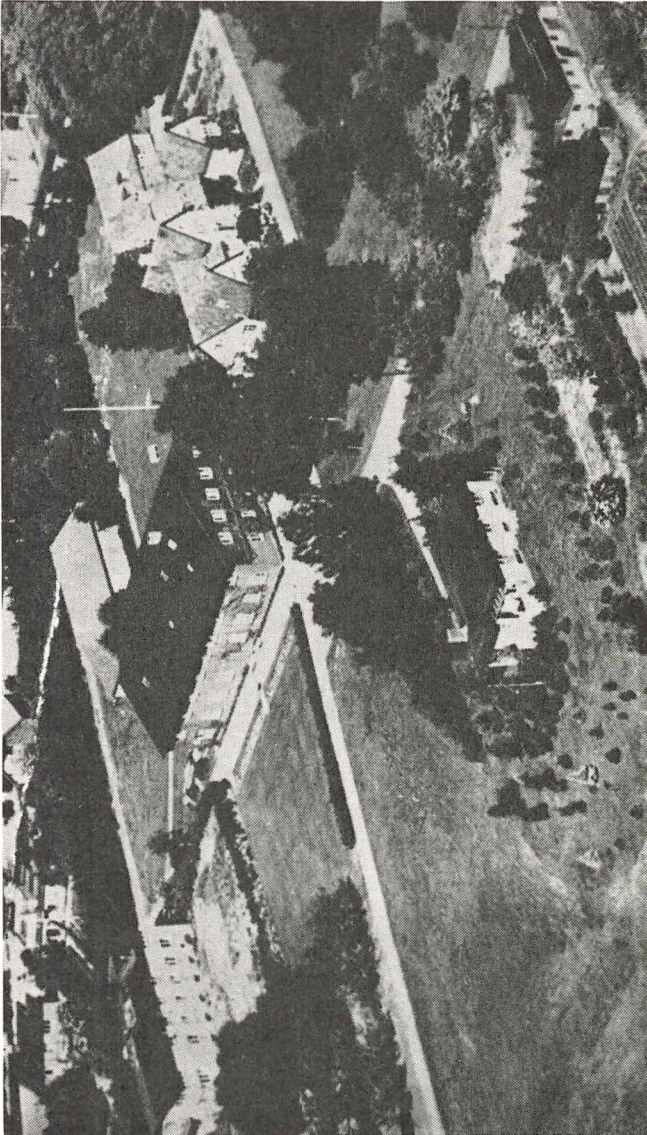
som soldat under sikringsstyrken. Jeg lå indkvarteret i Værløselejren i nærheden af Jonstrup seminarium og vil nu lade dettes daværende inspektør, Rudolf Benzons, fortælle lidt om, hvad jeg foretog mig i min fritid.

Før Barnet kom til Verden

Forfatteren Kai Munk fortæller i sine Barndomserindringer paa en fornøjelig og munter Maade om, hvordan han, længe før han blev født, havde levet saa intensivt i sin Faders Bevidsthed, at han endogsaa havde opfordret denne til at opgive sin Ungkarletilværelse og gifte sig, saa Sønnen kunde komme til Verden.

Gaske paa samme Maade er det gaaet med det Barn, der her skal berettes om: Den internationale Højskole. Den har levet i ca. 6 Aar i Faderens, Peter Manniches, Bevidsthedsliv, inden den blev en Virkelighed og blev indviet i 1921, og det er denne Fortidstilværelse, som vel de færreste kender noget til, jeg vil fortælle lidt nærmere om. –

Det begyndte i Efteraaret 1915. Da sad den, der skriver disse Linier, i sin Stue paa Jonstrup Statsseminarium, da det ringer paa Døren. Udenfor staar en ung Soldat – en af de mange, der paa Grund af Verdenskrigen var indkaldt til at gøre Tjeneste i Værløselejren. Han præsenterede sig som Lærer, stud. mag. Peter Manniche og beder om at faa Lov til at laane nogle Bøger fra Seminariets Bibliotek. Men det var ikke det interessanteste ved Manden. Jeg mærkede snart, ikke blot den Dag, men ogsaa senere hen, da vi fik Lejlighed til at ses oftere, at der var noget, der gærede i denne unge Soldat, noget, som mange vil stemple som de uigennemførlige Tanker, der kaldes Utopier. Mens Europas store Nationer ikke tænkte paa andet end Krig, drømte denne indkaldte Krigsmand om Midler til at skabe varig Fred mellem de krigsførende, Tanker, der absolut ikke harmonerede med Mandens militære Mundering, som han forøvrigt heller ikke var videre begejstret for. Og midlet til at skabe en Forstaaelse mellem Nationerne, som skulde kunne hindre fremtidige Krige, skulde være en Højskole, hvor Elever fra de stridende Parter kunde mødes til Undervisning og samles i et Fællessamfund, hvor de fik Lejlighed til at lære hinanden at kende og at udveksle Tanker indbyrdes. Hvis en saadan international Højskole blot kunde faa et

Den internationale Højskole, før udvidelsen i 1968.

Det var faktisk en bedrift, eleverne udførte ved at omdanne en ret stor sø og det meget bakkede terræn til et parkanlæg med plæner, der skrånede jævnt ned mod en dyb sø med høje skrænter.

gran af den Betydning for Verden, som den nationale, grundtvigske Højskole har haft for vort lille Land, vilde det betyde et lille Skridt fremad mod mellemfolkelig Forstaaelse. Saadan omtrent tog dette

Tankefoster sig ud i den unge Idealists Bevidsthed. Men et Foster maa som andre levende Væsener have Næring, hvis det skal kunne vokse og efterhaanden antage virkelig Skikkelse. Og Aandsfostre kan kun trives i en Luft, hvor der er Mulighed for deres Udvikling. Det var derfor Manniches Held, at han kom til at virke i en Kreds af Mennesker, der forstod ham og var villig til at staa Fadder til hans ufødte Barn.

Værløseegnens friske Landluft blev nu ombyttet med Hovedstadens kvalme Byluft. – Men netop her, endda i en af de smalleste og længste Gader, trivedes Manniches ufuldbaarne Barn allerbedst. Det var ude i Settlementet i Saxogade, hvis religiøst, socialt betonedes Arbejde harmonerede med Manniches Idealer. Og da Højskole- og Studiekredsforeningen netop blev stiftet paa denne Tid, og Manniche blev Leder af Undervisningen, med Bryggerikus, J. P. Pedersen, en gammel Vallekilde Elev, som Næstformand og senere Formand, fik han rigtig Luft under Vingerne. Her fandt han forstaaende Venner i Bryggeriarbejder, senere Sporvognskonduktør J. P. Jønsson og Værkfører, Mekaniker Fr. Lading, og begge de to Mænd har bevaret deres Interesse for Højskolen den Dag i Dag og sidder i Skolens Raad. Værkfører Ladings Datter, cand. mag. Aagot Lading, har taget Faderens Interesse i Arv og er baade Medlem af Raadet og Foredragsholder paa Skolen. Meget værdifuld var ogsaa den Støtte, Manniche fik hos Højskole- og Studiekredsforeningens kloge og interesserede Formand, den nuværende Teaterchef Cai Hegermann Lindencrone, der dengang var Fuldmægtig i Undervisningsministeriet. Man holdt Møder i Folkets Hus og i Helligaandshuset med store Kanoner som Talere: den lyrisk bevægede Børneven A. C. Meyer, den fynske, lunerige Klaus Berntsen og ikke mindst den lærde Religionshistoriker Edvard Lehmann, der med det alvorligste Ansigt kunde sige saadanne Morsomheder, at han rev hele Salen med sig. Det var ham, der engang i Vestjylland skulde holde Foredrag, og som paa Opfordring af Foredragsforeningens Formand, der bad ham vælge en passende Salme til at begynde med, sagde »Ja, jeg har nu tænkt paa at tale om London. Kan vi saa ikke passende begynde med: Tænk naar engang, den Taage er forsvunden.«

I hele denne Kreds, der senere blev suppleret med Ingeniør Jochimsen, Biblioteksdirektør Døssing, Læge Olav Benedichtsens, Biskop Ammundsen, Godsejer Uttental og Fru Svelmøe Thomsen samt under-

tegnede, blev der vakt en saa levende Interesse for Den internationale Højskole, at alle de hernævnte, da Barnet kom til Verden, fik Sæde i Skolens Raad eller Bestyrelse.

Den lykkelige Forløsning fandt endelig Sted i Hegermann Lindencrones Hjem i September 1919. Da blev det besluttet at oprette Den internationale Højskole som Institution. Den første Bestyrelse bestod af Manniche, Hegermann Lindencrone og Jochimsen.*)

Nu manglede Barnet blot Tag over Hovedet. Og i et af de mange Smaamøder, der blev holdt om dette Spørgsmaal, blev Bagsværd foreslaaet som Barnets første Hjem. Ved den Lejlighed opstod følgende Skæmtesprog: »Alting maa have en Ende« – sagde Manniche. »Han vilde lægge den internationale Højskole i Bagsværd.« Kirkeminister Poulsen havde stillet en Præstegaardsjord ved Furesøen i Udsigt.

Men det blev Helsingør, der i 1921 blev Højskolens Hjem. En noget forfalden Landejendom, men med en herlig Beliggenhed og Have. Der var en Kostald i Ejendommen med en Ko, der hed Ursula. I Følge Legenden var Ursula en britisk Kongedatter, der med 11.000 Jomfruer kom til Tyskland, og som senere blev dræbt af Hunnerne i Køl'n. Ursulakirken i Køl'n staar som et Minde om denne engelske Kongedatter, og Ursulanerinderne er Nonner, der leder en Mængde Pigeskoler i forskellige Lande. Koen Ursula stod da næsten som et Symbol paa den internationale Gerning, der skulde øves og blev øvet paa Højskolen i Helsingør.

Gid nu Barnet maa vokse og trives godt for Fremtiden!

Rudolph Benzon.

Rudolf Benzons ønske gik i opfyldelse. Billedet viser de bygninger, som i den tid, jeg var forstander, fra 1921 til 1954, har huset ca. 5.000 elever i de fem måneders vinter- og tre måneders som-

*) Men da den sidstnævnte døde i 1920, blev Benzon hans Afløser.

Efter Benzons død blev fru pastor Svelmøe Thomsen medlem af bestyrelsen. Biblioteksdirektør Døssing, rektor V. A. C. Jensen, sekretær Andreas Boje og konsulent Finn Friis blev efter tur formænd for bestyrelsen. Provst Sparring Petersen efterfulgte biskop Valdemar Ammunsen som formand for skolerådet. Højesteretssagfører Ib Thyregod, der selv havde været elev, blev næstformand. Den betydning, fru og rektor Aksel Prip i en kort periode og den svenske inspektør Emil Lennings i en lang periode har haft for skolen, er uvurderlig.

merkursus og ca. 9.000 kursister på korte feriekursus. Af eleverne var ca. en trediedel udlændinge, af kursisterne to trediedele. Ialt var 44 nationer repræsenteret. Tre af disse bygninger var opført af håndværkere udefra, men den største var en lade- og staldbygning, som blev helt ombygget af eleverne selv. *Under Vagn Fenger, der efterfulgte mig som forstander, blev rammerne for skolens virksomhed yderligere udvidet og moderniseret.*

Hvorledes gik det til, at skolen overhovedet blev realiseret, og at den voksede sig stor?

Selv har jeg i det meste af min levetid troet på mirakler i bønnens verden. Det var et mirakel, at jeg i foråret 1916 midt under den faretruende krig på havet var sluppet over til kvækerne i England. Min professor, Otto Jespersen, kunne med god grund bevidne, at jeg trængte til at øge mine sprogkundskaber, og gav mig en introduktion til Oxford Universitetet. Min ven fra settlementet, den lokale folketingsmand, A. C. Meyer, samt højskolernes tilsynsmand, dr. Moltesen, og professor Edvard Lehmann gav mig også anbefalinger med på vejen. Jeg fik et visum udstedt og kom med en båd fra Bergen over til Newcastle og derfra med toget til Birmingham. »Skal de papirer, De sidder med, til Tyskland?« spurgte en ængstelig englænder, der sad over for mig i kupeen. Da jeg havde beroliget ham med, at jeg var en fredelig dansker, var jeg kort efter selv noget ængstelig for mit forehavendes videre skæbne. I en boghandlers vindue på Birminghams hovedgade illustrerede alle postkortene krigssituationen: f. eks. en gammel mand, der spørger en lille dreng om den nærmeste vej til hospitalet, og det rappe svar: »Stil Dem bare op her på gaden og råb tre hurraer for den tyske kejser.« Det gav mig noget at tænke på. Jeg ønskede ikke at ende på hospitalet, og jeg var klar over, at det kunne have sine vanskeligheder med at agitere nu for en forsoning mellem englændere og tyskere. Men forsonlighed var netop et af kvækernes programpunkter, og på deres smukke, men enkle college, Woodbrooke, i en af Birminghams forstæder, oplevede jeg et fredeligt eldorado. Det var en fællesskole for unge mænd og kvinder, en skoleform, for hvilken kvækerne havde været pionerer. Det var noget andet end det kaserneliv, som jeg havde fået orlov fra, skønt jeg efterhånden på grund af mine kammeraters og min kompagnichefs velvilje havde fået lov til at bruge megen tid til at forberede mig til min embedseksamen i

Det legemlige arbejde var for de fleste af eleverne – og forstanderen med – en af dagens festligste timer. Men forstanderen var klog nok til at overlade ledelsen til skolens gartner, som her står på læsset. Pigen til højre er fra Svejts, manden til venstre fra Norge. De blev senere gift og er bosat i Norge, hvor Ragnar Kvamme nu er advokat for Sømandsforbundet.

engelsk. De noget reserverede engelske piger på Woodbrooke var optaget af at hjælpe tyskere, som var interneret i nærliggende fangelejre, bl. a. ved at skaffe dem noget at arbejde med. Det var en meget tiltalende elevflok. Jeg brugte meget af tiden til at drøfte mine planer med nogle af disse kammerater og med min »tutor«, den lærer, som havde til opgave at planlægge mine studier for mig under opholdet. De hjalp mig med at udforme mit projekt, som fik tilslutning fra et stort antal ledende mænd i den engelske kirke, skole og universitet og blandt politikere fra forskellige partier, især arbejderpartiet, der i datidens England var kristeligt præget. Flere af arbejderførerne var ivrige pacifister, måske netop af den grund. Næsten alle de englændere, jeg henvendte mig til, var indstillet på, når krigen var slut, at række hånden til forlig. Sir Oliver Lodge, der var rektor for universitetet i Birmingham og formand for det

engelske »Videnskabernes Selskab«, var en af de første til at anbefale planen. Han mente, at der efter krigen absolut måtte skabes et organ for politisk internationalt demokrati, og den danske folkehøjskoles metoder og formål ville være et godt mønster for opdragelse hertil. Han og hans kollegaer ved Leeds og Oxford universiteter gav planen en så kraftig tilslutning, at den vagthavende officer ved havnen i Hull efter nogen betænkning gav mig lov til at komme ombord i en fragtbåd, der trodsede den skærpede ubådskrig og tog mig med til Kristianssand i Norge. Herfra kom jeg i en lille båd til Frederikshavn dagen efter det store søslag i Skagerak, noget enerveret efter den spænding, jeg havde været udsat for, men glad over at være undsluppet faren.

Efter min hjemkomst rådede dr. Moltesen mig imidlertid til for enhver pris at gøre mine studier færdige, før jeg for alvor tog fat på arbejdet med at gennemføre planen. Et afbrudt studium ville svække tilliden til min plan, mente han. Mine elskelige professorer, Bøgholm, Otto Jespersen og Valdemar Ammundsen, bidrog til at få næsten alle universitetets professorer i de humanistiske og økonomiske fakulteter interesseret i mit program, som uden at lægge vægt på det dogmatiske i kristendommen *fremhævede dens etik som grundlag for skolens liv*. Harald Høffding gik i spidsen for en anbefaling af et opråb, som især Hegermann-Lindencrone formulerede. Etatsråd H. N. Andersen støttede planen på Høffdings anbefaling ved at love 20.000 kr., der ved en almindelig indsamling ud over landet trods store anstrengelser kun blev forøget med andre 44.000. Det var jo en helt ny ide: at gøre den typiske skandinaviske folkehøjskole international. Der var mange, som rystede på hovedet. Trods dette forholdsvis ringe beløb vovede vi dog at købe ejendommen »Sofienlyst« ved Helsingør, hvor de første fire elever flyttede ind i januar 1921, snart efterfulgt af flere, ialt 16 i sommerens løb.

De første år var højskolen imidlertid mere en arbejdskoloni end egentlig skole. Da skolen officielt blev åbnet i begyndelsen af oktober 1921, var der 24 englændere, amerikanere, tyskere, østrigere og danskere – håndværkere og studenter, industriarbejdere og bønder – som elever. Vi gav dem ikke nogen veludbygget og systematisk timeplan. Men fællesskabet blev nået ad andre veje. Sang og musik, det mest internationale sprog, var det første bindeled. Længe før

Fra venstre: forstanderparret Emmy Louise og Peter Manniche, en kursist, lærerparret Gertrud og August Henning.

eleverne kunne forstå hinandens sprog, kunne de lære hinanden at kende, når de spillede og sang tyske vandresange, engelske folkeviser eller sange fra den danske højskolesangbog. Selv om de ikke forstod ordene, fik de derigennem det første indtryk af de forskellige nationale ejendommeligheder.

Det andet bindeled var det legemlige arbejde. Den forfaldne proprietærgård med tilhørende fem tønder land havde stået ledig i to år og trængte i høj grad til både reparation og ombygning. En elev, som var snedker, lavede de første møbler, men i begyndelsen var vores spisebord en dør lagt over to sengestolper. Da der kom flere håndværkere som elever, lavede vi hestestalden om til foredragssal og den ene kostald til klasseværelser. På høstænget over staldene blev elevværelserne indrettet. Duften fra høet og fra den anden kostald nedenunder var ikke helt efter englændernes smag. Allerede i det andet eller tredje år arrangerede skolen sit første feriekursus. Et selskab af engelske lærere og lærerinder fandt forholdene så primitive, at de truede med straks at rejse igen. Jeg ser dem endnu for mig, som de stod ude i haven og rådslog. Til alt held besluttede de

sig til at blive, og de fortrød det ikke. Vi arrangerede mange udflugter for dem og fortalte dem i foredrag og diskussioner om danske forhold, og om aftenen bidrog de selv til, at vi kunne have det hyggeligt og morsomt sammen. De blev vore gode og trofaste venner mange af dem. Deres leder, som var parlamentsmedlem, inviterede mig senere til at holde foredrag for hans kollegaer i det engelske »snapsting«. Vores udmærkede økonoma gjorde som de fleste andre, vi fik i årenes løb, også sit til at råde bod på andre mangler ved indkvarteringen med bedre forplejning, end vi ellers var vant til på skolen. I de første måneder efter skolens oprettelse var der ikke megen variation i retterne. Metalarbejder Jacobsen fra Frederikshavn havde ingen kagebog, og menuen stod på bøf og kaffe hver dag, en herreret for de østrigske elever, der kom lige fra et hungerramt land. Men den tyske militærdisciplin sad dem endnu i kroppen, og de følte åbenbart trang til at vise deres danske værter respekt. Da jord- og betonarbejder Jørgensen, der var den ældste af os og på grund af sit store skæg den mest respektindgydende, tonede frem ved morgenbordet, endnu lidt søvnig, i træsko og skjortærmer, sprang de op og stod ret med et »Guten Morgen, Herr Professor!« De skulle dog snart opdage, at de kunne smide den stramme holdning overbord, og de gled godt ind i arbejdsfællesskabet, om end på deres egen snurige måde. Vi havde dengang 42 tdr. land i forpagtning. En af østrigerne syntes, det var morsommere at lege med smågrisene i svinstalden end at gå på markarbejde. Dette ærgrede vor arbejdsivrige forkarl, vestjyden Søren Petersen. »Jeg troede, vi havde grise nok,« sagde han til østrigeren ved middagsbordet, og denne forstod den fine hentydning og gik – omend nødtvunget – med de andre i marken. En anden østriger var meget interesseret i det græske sprog, som vi dog ikke underviste i. Når han trak koen Ursula ud i marken, havde han tøjret i den ene hånd og en græsk grammatik i den anden, måske lidt som en demonstration af sin akademiske værdighed.

Hvorom alting var, så havde det legemlige arbejde – som rådede bod på undervisningens noget kaotiske præg – stor pædagogisk værdi. I begyndelsen lededes landbruget af landbrugskandidat Folmer Dam, som også var en skattet lærer på skolen. Da han senere blev lærer på »Ankerhus« ved Sorø, blev Jens Mortensen en lige så dygtig og levende interesseret leder, indtil jorden blev inddraget til boligkvarter og kolonihaver. Under det legemlige arbejde skulle man

Et elevråd på et tre måneders sommerkursus kort efter anden verdenskrig. Fra venstre: en belgier, en ungarer, en franskmænd, en svensker, en finne, P. Manniche, en czechoslovak, en englænder, en hollænder og en dansker. Med ryggen til, endnu en dansker.

udtrykke sig ved, hvad man gjorde, og ikke ved, hvad man sagde. Man kunne ikke forstille sig, og den del af elevflokkene, der hørte til arbejderklassen, kom ikke til at føle sig underlegen i forhold til dem, der i forvejen havde en boglig uddannelse.

Det tredje og mest afgørende bindeled blev nu alligevel undervisningen i sprog, det fag, der virkelig blev dyrket med stor alvor lige fra skolens første begyndelse. Undervisningen kunne på en international højskole foregå under særlig gunstige forhold. Sproget kom ikke alene ind gennem øjet og bogens tekst, men også gennem den daglige samtale. Ved det første skoleårs slutning kunne de fleste af eleverne følge englænderen Rennie Smiths foredrag over skolens hovedfag: Den internationale udvikling. Han var kommet til skolen, fordi han var interesseret i den nye ide, men rejste, da han senere blev parlamentsmedlem i England.

For de fleste af os står disse første år i en særlig glans, men jeg skal ikke nægte, at jeg havde mine svære stunder. Vi var amatører i land- og havebrug de fleste af os, Jens Mortensen og Søren Petersen undtaget. Hvad der reddede de første skoleår igennem var vel nok min faste tro på, at Gud ville hjælpe, hvis jeg selv gjorde, hvad jeg kunne, og denne tro blev ikke beskæmmet.

Et af de første år blev den senere folketingsmand, Poul Hansen, Grenå, elevrådsformand og senere lærer. Dette var en god hjælp. Derefter blev Johannes Novrup lærer i nogle år, hvad der også fik stor betydning både for skolen og for mig personligt.

Under hele min tid som forstander har jeg været afhængig af hjælpen fra andre: lærere, elever og venner af skolen. Men især har jeg mærket, at hvis jeg selv, som det skete i kortere perioder, svigtede min pligt som forstander og i lang tid rejste verden rundt, kunne det ske, at enkelte udmærkede lærere i en kortere periode gjorde fælles sag med utilfredse elever, eller at jeg selv blev usikker om skolen nu også gjorde fyldest med hensyn til det mål, vi, der oprettede den, havde stillet for den. Men trods op- og nedgang var det en rig tid, og jeg kan ikke forestille mig noget andet arbejde, som jeg hellere ville have haft.

Eleverne på skolen har vist mig, hvor forskellig den nationalt prægede indstilling over for undervisning og oplysning er. Tyskerne's yndlingsfag var filosofi og litteratur, englændernes nationaløkonomi og statistik. De ville have facts og resultater. Tyskerne var – i alt fald dengang – tilbøjelige til at mene, at fremtiden er en logisk konsekvens af ideen. Derfor gjaldt det om at bygge på det rigtige idegrundlag, og de ville gerne have en fører, der kunne give udtryk for ideer, som de kunne ofre sig for. Englænderne derimod foretrækker at arbejde i komiteer, og de kan tåle, at deres forslag modsiges og krydses. Nogle af de mest arbejdsivrige elever, vi har haft, var tyske håndværkere. For dem var arbejdet en idé, eller rettere, det var en del af dem selv. Jeg tænker med stor taknemmelighed på deres indsats i arbejdet på skolens bygninger. Hos englænderne er der som regel ikke nogen egentlig lidenskab i arbejdet for dettes egen skyld. Har en englænder nået et resultat, og der er en halv time til fyraften, så pakker han roligt sammen. Det betyder ikke, at han viser lathed, men snarere en virtuositet i at spare på kræfterne, til der for alvor bliver brug for dem. Som regel holder

deres sans for humor, deres trofasthed mod gamle venner og deres loyalitetsfølelse den individualisme i tømme, der undertiden kan udarte til arrogance. De kan rejse en lang vej for at træffes med deres gamle lærer fra »Elsinore« (som de selvfølgelig mente, danskerne havde forvansket til »Helsingør«). Og jeg var tit på besøg i deres land. I næsten alle de lange efterårsferier på højskolen var jeg på foredragsrejser, dog især i USA, hvor man i min forstandertid var ivrige efter at høre om andre lande. Mine emner var især Grundtvig, Søren Kierkegaard, folkehøjskolen, andelsbevægelsen, sociallovgivning eller opdragelse til international forståelse.

Det, der for mig gjorde livet på den internationale højskole så rigt, var faktisk, at når eleverne var glad optaget af deres arbejde – men kun da – lærte de så meget af hverandre, netop fordi de var så forskellige. Jeg citerer en tale, jeg holdt ved afslutningen af et vinterhold.

Afslutningstale, Maj 1946

på Det første Internationale Vinterkursus efter Krigen.

Rejsen til England og Amerika var en Afveksling, men efterlod undertiden et Indtryk af, at Tiden blev spildt med at løbe fra Kontor til Kontor, fra Person til Person, uden at der kom virkelige Resultater ud deraf. Derfor var jeg – trods Glæden ved at se og opleve U.S.A. og England igen – alligevel mere glad ved at være tilbage paa Højskolen. Det var især Tilfældet efter Jul, da vi kom i Gang med fuldt ud internationale Kursus. Vi oplevede nu igen Rigdommen ved et internationalt Fællesskab, skabt af hver enkelt's Vilje til at yde sit bedste og af den Respekt for og Glæde ved Mennesker, ikke mindst Mennesker af fremmed Nationalitet, der tager Brodden ud af ethvert Offer, der maa gøres paa Uselvishedens Alter, og omsætter det i personlig aandelig Vækst.

Et Liv mellem saa mange forskellige Nationaliteter kan blive centrifugalt og virke opløsende paa Personligheden. Det behøver noget centripetalt, noget, der er stærkere end Omgivelserne og derfor kan binde og fastholde de mange Indtryk, saa at de ikke flyver bort igen uden at efterlade andet Spor end det, som Følelsen af Forvirring og stadig Forandring giver.

Denne centrale Kraft har været *Elevernes Pligtfølelse*. Den har vist sig over for Skolens Husorden, men først og fremmest over for det *Arbejde*, der kræves af hver især. Elevernes Pligtfølelse blev ikke skabt af Skolen. Den var der i Forvejen og fandt Udtryk i, at de danske Elever, da de oplevede Fordelene ved det Selvstudium, Højskolen har indført paa Timeplanen, selv vaagede over, at de to første Morgentimer blev forbeholdt en intensiv Forberedelse til Dagens Klasseundervisning og Studiekredse.

Det er ikke for meget sagt, at de to Timers Morgenarbejde blev Rygraden i Skolens Liv. Kød og Blod fik dette gennem Lærernes Undervisning, som fyldte det meste af Dagen med Stof til ny Belæring og Eftertanke og – i Studiekredse, ved Diskussioner, i Hjemmestil og under Samtale paa Tomandshaand – gav Eleverne Lejlighed til at udtrykke deres egne Tanker og gøre egne Synspunkter gældende. Men naar Skolearbejdet var gjort, var det Samværet mellem de forskellige Nationaliteter, der satte Kulør paa Tilværelsen og bevirkede, at de Maaneder, vi var sammen, vil staa i en særlig Glans for os alle, naar det hele nu, den 29. Marts er forbi. Det har været os en Kilde til daglig Glæde, at Samværet mellem ca. 100 Hollændere, Tjekker, Letter, Danskere etc. og mellem Studenter, Industrierbejdere, Haandværkere, Kontorfolk og Landmænd med forskellige religiøse og politiske Livsanskuelser, har kunnet forløbe uden Klikedannelser, uden Kværueren eller Gnidninger, kun til gensidig Berigelse. Jeg tror, at alle er enige med mig i, at dette har været Tilfældet. Naar vi skilles, gør vi det ikke med Indtryk af, at vi har mærket hollandsk Stædighed eller dansk Kværueren. Det, vi husker, er den altovervindende hollandske Humor og den Blanding af Vitalitet og nedarvet kalvinistisk Beherskelse af Følelses- og Viljesliv, der udmærkede vore hollandske Kammerater, ikke mindst de kvindelige, og hvori deres Charme bestaar. Det er den stærke czechiske Fædrelandskærlighed, paa een Gang højtidelig og lidenskabelig, men for vore Czekkers Vedkommende afbalanceret ved en almenmenneskelig, international Indstilling. Det er Letternes musikalske Sans, deres fine Elskværdighed. Det er Mr. Marlands ungdommelige Iver og stadige Trang til at tjene os alle, Kanadieren Mac. Isaacs rolige, sunde Ligevægt.

Vi vil ogsaa tænke med Glæde paa Danskernes Hjælpsomhed og Flid, deres Evne til at faa alt til »at glide«. Jeg vil ikke nævne Navne, kun Marlands og Mac Isaac's. De er saa gamle, at Paaskønnelse kun gør dem gladere over deres Medmennesker, ikke over sig selv. Der er intet saa farligt som Selvglæde. Den dræber al Taknemmelighed, al dybere Følelse. Lad os tænke paa det gode Kammeratskab med Taknemmelighed. Lad det blive os en Spore til fortsat Arbejde for internationalt Broderskab, som vi *ved* kan være en Realitet. Dybere ned! Længere frem! Højere op! Lad os bøje os selv i Undren over Livets Rigdom og i Trangen til den Hjælp oven fra, som, idet den ydmyger, samtidig løfter og bringer os den Sejr over Livets Vanskeligheder, som bestaar.

Det var særligt de danske elever, jeg henvendte mig til. Religionsundervisningen i de danske skoler dengang spillede en større rolle, end den gør nu, og selv om mange af vore danske elever, de fleste fra arbejderklassen, til tider angreb den kristne kirke i stærkere ord, end de ville gøre det nu, var det måske netop paa grund af den respekt for sanddruhed og pligtfølelse, som fortroligheden med kristen etik havde givet dem.

Der var to forhold, som var afgørende for, at det i hovedsagen gik så godt med dette internationale pionerarbejde, og at rektor

Arvin fra Danmarks Lærerhøjskole var meget glad for samarbejdet, som vi for ham og hans kursister.

Det ene var, at skolens faste arbejdsledere og lærere som regel var højt kvalificerede – og idealistiske nok til at virke for en forholdsvis beskeden løn, som de oven i købet til tider måtte vente længe med at få udbetalt, trods deres forståelige utålmodighed over udsættelsen.

Socialinspektør Iisager, overbibliotekar Bremerstent og nogle af de dygtigste lærere fra skolerne i Helsingør medvirkede i de første skoleår som timelærere for et ringe honorar, ofte helt gratis, hvilket også var tilfældet med mine venner fra København, Else Zeuthen, Jens Toftegaard, fru Svelmøe Thomsen og Henni Forchhammer.

Det andet var, at eleverne mærkede, mere eller mindre bevidst, at jeg havde stor respekt for håndens arbejdere. Min interesse for landbrug, som jeg havde arvet efter min far, var måske af en romantisk karakter. Så meget des mere beundrede jeg mine elever, af hvilke mange var håndværkere eller landmænd, for deres indsats. Jeg på min side følte en vis tilfredsstillelse ved, at eleverne værdsatte lærernes fortrin, når det gjaldt intellektuelt arbejde. Jeg overlod det meste af undervisningen af de *viderekomne* elever til nidkære lærerbegavelse som for eksempel tyskeren August Henning, for hvem kontakten med eleverne i studiekredse var en væsentlig del af hans liv. Percy Wait, hvis litterære begavelse var bedre end min, hjalp mig med at forbedre sproget i mine foredrag for udlændingene og tog sig af den viderekomne undervisning i engelsk, mens jeg selv tog mig af *begynderne*. Jeg søgte i disse timer – ofte med lysbilleder fra fremmede lande som hjælpemiddel – at give dem et forråd af engelske ord, som straks kunne anvendes i samværet med de udenlandske kammerater. Jeg tror, det gav dem en ejendomsfølelse, der var ny for mange af dem, der i tredivernes arbejdsløshed havde følt sig som proletarer. Begge parter, både eleverne og jeg, glædede os dag for dag over fremskridtene. Det samme var tilfældet med det legemlige arbejde, som lidt efter lidt forbedrede de ydre rammer, vi levede i. Efter arbejdet i skolestuerne kom vi ud at røre os i den friske luft, og her udfoldede københavnernes rigtigt deres gå-på mod og spontane vid. En af dem havde – lidt for tidligt – vovet sig ind til et engelsk foredrag om Francis Bacon. På spørgsmålet, om han havde forstået noget af det, svarede han: »Ja, det meste af det. Han talte om fransk flæsk.« En anden sagde: »Du kan sagtens være ko-

optimist, Manniche. Du har din kone. Hun er skam det bedste ved dig.« Mange af disse københavnere, som på fabrikker eller værksteder sandt at sige ikke var blevet overfodret med moralprækener, vidste alligevel, hvad en god ægtefælle er værd. Lærerparrene på højskolen var dens store aktiv. Foruden de allerede nævnte, f. eks. de faste lærerkræfter, Skovgaard, Kelstrup, Fjalland og lærerne på kurserne, ikke mindst dr. Tom Griffiths fra Wales, rektor Allan Berggren og lektor Joel Fajerson fra Sverige, Hedebol, gartner Marius Sørensen, Goedhart og Ødmark. Det har været den danske højskoles store fordel, at forstanderen selv kunne vælge sine lærere og andre medarbejdere. Wait, Lennings og Henning var alle på skolen i tredive år efter først at have været elever der. Oversygeplejerske Anna Thomsen var en højt skattet leder af det elevhjem, eleverne byggede. Tidligere elever på skolen skaffede os den skotske kvæker, lektor William Marwick, den wallisiske lektor, Gwynn Lewis, og de engelske professorer Fletcher, Hamley og Fleure, der alle kom som gæstelærere på skolen gennem mange år og ofte bragte grupper af deres elever over til skolens feriekursus. Fra Frankrig kom den kendte sprogmand, Paul Passy, som lærer nogle somre, og jeg kunne nævne mange andre, som på god måde fik varig tilknytning til skolen, i mine sidste år som forstander, Gerda Mørup og Jola Hemmes.

I løbet af de første år, havde jeg søgt at gøre det tankegrundlag, hvorpå skolen byggede, klart for dem, der var interesseret i dens oprettelse og vækst. Jeg gengiver det i hovedtrækkene:

Skolens idé.

»Ad talrige veje tvinges det moderne menneske henimod en international indstilling. Mere og mere er det blevet klart, ikke blot for industriens arbejdere, men også for nutidens bønder, at grundlaget for deres liv er internationalt. De er afhængige af verdensmarkedet.

Men det tragiske i vor situation er, at vi ikke har udviklet den *menneskelige* internationalisme, der alene kan give kød og blod, til den tekniske og økonomiske internationalisme, der er skelettet i den moderne udvikling.

Krigen, vi oplever, er et rystende vidnesbyrd om, at hidtil er alt arbejde for at skabe en menneskelig internationalisme kommet til kort.

Så meget desto mere afgørende er det, at vi, der i de neutrale lande har de bedste muligheder derfor, sætter vor kraft ind på at udvikle den humanitet og mellemfolkelige forståelse, der trods alt er til stede. Vi har ansvaret for, at en ny og livskraftig humanisme kan gøre sin indflydelse gældende i den verden, der engang ånder op efter krigen.

Hvorledes kan vi i Danmark bedst arbejde herfor?

Uden tvivl er dagspressen den kanal, hvorigennem de fleste mennesker kommer til kendskab om den store verden. Men pressens vanskelighed som fredsfaktor ligger i valget af stof, idet den af et uroligt og nyhedssøgende publikum ofte tvinges til at fortabe sig i erotiske og kriminelle sensationer, nyheder eller brudstykkeagtige detaljer. Vi må gøre vort til, både som læsere og som bidragydere, at pressen bliver – i endnu højere grad, end den faktisk allerede er – en opdrager til menneskelighed, der er stærk nok til at bygge bro over nationale og sociale modsætninger.

Filmen er den kunstart, som når længst ud til de brede masser. Og i hvert hjem sidder man nu og lytter til radioens beretninger om begivenheder ude i verden. Det tragiske er, at disse begivenheder ikke er egnede til at styrke troen på menneskelighed. Kan den kristne kirke ikke vække den dybe menneskelige samfølelse, vi trænger til?

I Jesu ord og i Jesu liv har kirken et forbillede, som – skulle man synes – må føre de troende til at fornægte nationalt fjendskab og skabe et brodersamfund på jorden. Kirken har haft det i sin magt at standse krigen, om nogen har haft det. Når den ikke har gjort det, hænger dette sammen med, at også kirkens medlemmer er skrøbelige mennesker og svage i troen. Det kræver mod, og en urokkelig tro at bryde med den støtte, kirken i de fleste lande har haft fra dem, der er besjælede af tanken om nationens ære og magt. Jeg tror ikke, at profetiens ånd kan undvære organisationen. Men den kirkelige organisation trænger netop i vor tid til at gennemrystes af åndens uvejr, så at de kristne principper forkyndes under nye former, og at den kan træde op med kraft mod den nationalisme, der kun er et fællesskab i *magt*følelse, og ikke – som al sund og ægte nationalisme – et fællesskab i *liv*. Hvis der kommer ny kraft og nye sejrstoner i kirkens kamp mod materialismens forskellige former: økonomisk udbytning og politisk magt dyrkelse, tror jeg, at kirken vil

blive den afgørende faktor i arbejdet for freden. Men også kun da.

Så er der skolen. Nutidens skole i demokratiske lande er i særlig grad egnet til at vække og udvikle international forståelse. Moderne pædagogiske teorier bygger på barnets naturlige og medfødte interesser som et socialt væsen og søger lidt efter lidt at udvide interessekredsen, så at denne omfatter hele livet og verden. Men skolens arbejde for international forståelse er begrænset af hensynet til barnet selv. Læreren må ikke øve vold på barnets natur. Det skal have lov til at være barn. Grundtvig indså dette, da han talte om ungdomstiden, når sindet er modnet, som den tid, da skolen i særlig grad bør sætte ind og hjælpe de unge til at forstå sig selv og den tid, de lever i. Derfor kan skoler for voksne unge i endnu højere grad end barneskolen virke i folkeopdragelsens tjeneste og i retning af større menneskelighed og forståelse nationerne imellem.

Inden for ungdomsskolen har en international folkehøjskole naturligvis særlige forudsætninger for at vække en dybtgående international fællesskabsfølelse. I dagligt samvær og samarbejde oplever elever fra forskellige nationer det fælles menneskelige, der er stærkere end alle nationale og sociale modsætninger.«

Mit »otium«.

I årene efter den anden verdenskrig begyndte jeg imidlertid at sysle med tanker om, at nu ville det være nødvendigt for fred i verden, at elever fra udviklingslandene også kom i større tal til de danske højskoler for at lære på dem, hvad de kunne få brug for i deres eget land. Svælget mellem de fattige og de rige lande burde udjævnes, og de *sidste lære at begrænse deres eget forbrug for at de første også kunne få del i de materielle goder*. Da jeg i 1953 var på en foredragsrejse i USA, stod det mig klart, at jeg skulle gå af som formand. Denne tanke gav mig mange anfægtelser og gjorde mig urolig og vaklende. Endelig, i 1954, tog jeg min afsked og gik i gang med andre opgaver. Kort forinden havde jeg opholdt mig i Burma et halvt år, sendt dertil af UNESCO som medlem af et FN udvalg, regeringen der havde ønsket som rådgivere. Derude begyndte jeg at udarbejde planer for en højskole, specielt for delegerede fra udviklingslandene. Med støtte fra Ford fonden og den danske regering

blev denne langt om længe i 1964 oprettet i Holte, i de første år specielt for afrikanere. I 1954 havde jeg været på en foredragsrejse rundt om i Indien, arrangeret af det indiske undervisningsministerium, der støttet af Ford Fonden og Marshall hjælpen begyndte at oprette folkehøjskoler efter dansk mønster. Det var imidlertid især Johannes Novrup og rektor Aksel Milthers, som fik den danske regering til også at yde finansiel støtte.

Efter foredragsrejser i Japan, Ægypten og andre lande, søgte jeg bidragydere til en bog: »Rural Development and the Changing Countries of the World.« Den var, om ikke direkte foranlediget, så dog begrundet i Mr. Martins, den engelske delegeredes, henstilling til Hermod Lannung, der var formand for et FN udvalg, om at der blev gjort et arbejde for at gøre folkehøjskoletanken frugtbringende uden for Norden, specielt i de nye lande. Bogen blev mere end dobbelt så stor, som oprindeligt tænkt, og som det var aftalt med forlæggeren, Mr. Robert Maxwell, M. P., direktør for det verdensomspændende forlag, Pergamon Press i Oxford. Dens indhold er på en gang af dokumentarisk, saglig, underholdende og forhåbentlig også inspirerende karakter. Denne spredthed kan kritiseres, men jeg tror, den er berettiget, fordi der dog er en hovedlinie i bogen, og fordi der bør være relativt store afsnit i den, som kan vække også den jævne læsers interesse. Den skal bl. a. læses i udviklingslandene og af mennesker, for hvem engelsk ikke er modersmålet. Af samme grund er der mange illustrationer, bl. a. gengivelser af danske maleres billeder af bondelivet, som i bogen er blevet beskrevet af mig selv mere udførligt end i denne artikel.

I 1960 blev jeg formand for en skandinavisk komite (bestående af højskolemændene Stein Fossgard, Norge, og Poul Terning, Sverige, tømrer Halstein Tronsmoen, Norge, samt Jens Bach, Danmark, og Ingeborg Sondén, Sverige, (som repræsentanter for folkeskolerne i disse lande), der skulle gøre interracielt arbejde til en fælles nordisk opgave. De sommerkursus, som vi siden har afholdt i de tre lande, har vokset både kvalitativt og kvantitativt, og der er planer om måske også at forlægge et af kurserne til et udviklingsland.

Den internationale Højskole, hvis forstander i 1969 blev Børge Mølgaard Madsen, afholder også selv korte kursus i ferietiden.

Peter Manniche.

GRETHE CHRISTIANSENS BØRNEHAVE

Lørdag den 8. november 1969 kunne bestyrelsen for »Grethe Christiansens Legat til Børneasylet i Frederiksborg Nyhuse«, indvie den nye institution »Selskov Børnehave«, Thurahsvej i Hillerød.

Etablering og drift af børneinstitutioner er i dag samfundsopgaver, som væsentligt løses gennem offentlige ydelser fra stat og kommune. Men lovgivningen åbner mulighed for private initiativtagere mod indskud af en beskedent kapital og en stor frivillig arbejdsindsats i den forberedende planlægning og senere bestyrelse.

»Grethe Christiansens Legat« og dets bestyrelse er det private initiativ bag »Selskov Børnehave«. Derfor giver indvielsen også berettiget anledning til at mindes Anne Magrethe Christiansen af Frederiksborg Nyhuse, som ved sin død, den 18. december 1893 efterlod sig 11.216,00 kroner som testamentarisk gave til børneasylet i Frederiksborg Slotssogn.

Asylets daværende bestyrelse fik med legatet mulighed for at opføre en asylbygning, som kunne indvies allerede 1896. Denne bygning ligger i Skolegade og har siden huset »Frederiksborg Slotssogns Asyl« eller »Grethe Christiansens Børnehave«, som det hedder idag.

Ved indvielsen den 18. oktober 1896 udtalte bestyrelsens formand, amtsforvalter Funch bl. a.:

»Men først og sidst må vi mindes Anne Magrethe Christiansen, uden hvis kærlighed til asylsagen vi ikke havde stået her idag. Denne kvinde blev, såvidt vides født 1814 og boede i kommunen i mange år. Hun havde særlige anlæg for havevæsen og bandt og solgte kranse. Deraf hendes navn, Have-Grethe. Hun var en flittig og nøjsom kvinde, der med stor flid og sparsommelighed har lagt skilling på skilling til den kapital, hun efterlod ved sin død. I sit testamente havde hun indsat Nyhuse Asylselskab til sin hovedarving, og der blev

Det gamle tinghus i Møllestræde. Asyl fra 1839.

som følge heraf udbetalt selskabet 11.000 kroner. Der fortaltes, at hun havde arvet en søster, men man ved ikke noget bestemt herom. Man ved kun, at hun var en brav og grundhæderlig kvinde, og det er et umådeligt smukt resultat, at den tarvelige gamle almuekvinde har kunnet spare sig en så betydelig sum sammen. Ene og alene hende skylder vi denne asylbygning, og lad os håbe, at det vil vise sig, at der er velsignelse ved hendes penge. Hendes navn står udenpå bygningen, og dermed har vi gjort vor skyldighed. Vi havde ønsket også at lade anbringe et billede af hende herinde, men et fotografi af hende har ikke været til at opdrive, og der findes vistnok heller ikke noget. Men også uden dette vil hendes minde leve, thi til enhver tid vil jo denne bygning stå som en mindstøtte for asylsagens velgørerinde, den gode gamle Anne Magrethe Christiansen.«

Det undrer, at det ikke mindre end tre år efter hendes død skulle være muligt at tegne et mere markant billede af asylsagens velgørerinde. Men det er måske netop det særlige ved hende, at hun ikke påkaldte sig opmærksomhed til trods for sin store gave.

Legatet er stiftet i testamente af 8. juli 1884, uden at det tilsyneladende er kommet til andres kendskab end executor testamenti, kanselliråd C. J. Rasmussen, Hillerød. Notarieprotokollen for Hillerød byfoged oplyser, at testamentets indhold er notarius ubekendt. Af asylselskabets protokol fremgår heller intet, som tyder på, at man har ventet en arv som løsning på de økonomiske og lokale-mæssige problemer, man netop kæmper med i årene fra 1883 til 1896.

Anne Magrethe Christiansens død går da også næsten upåagtet hen. Hun er ugift og nok uden efterlevende familie. Dødsannoncen i Frederiksborg Amtstidende er indrykket af ovennævnte kanselliråd C. J. Rasmussen, som underskriver sig executor testamenti. Begravelsen foregår 2. juledag 1893 kl. 12 fra hendes bopæl, Løngangsgade 2 til Nyhuse kirkegård.

Men forinden har både Frederiksborg Amts Avis og Frederiksborg Amtstidende den 20. december givet meddelelse om hendes store gave. Det oplyses her, at den gamle pige populært kaldtes »Have-Grethe« og i mange år havde været lugekone, bl. a. i Slotshaven.

Kirkebogen udviser, at Anne Magrethe Christians Datter er født 16. oktober 1814 og døbt i Slotskirken den 16. november samme år. Hendes forældre er arbejdsmand ved Slotshaven, Christian Jørgensen og hustru Karen Jørgens Datter.

Kommunens tællingslister registrerer hende som arbejderske, mens skatteprotokollen indtil 1877 kalder hende havepigen Grethe Jørgensen – derefter blot: havepigen Grethe. Hendes skat var 2,50 kroner årlig, og en enkelt note kan tydes således, at man har skønnet hendes indtægt til 500 kroner årlig.

Måske er det ikke muligt at tegne et tydeligere billede af denne brave kvinde, så mange år efter. Men hun har fanget min interesse, og jeg føler at have fået et stærkere indtryk af hende ved at genkalde den baggrund, hun havde i asylsagens udvikling i Hillerød i 1883, da hun 1884 oprettede sit testamente.

Siden 1839 havde en kreds af Hillerøds og Frederiksborg Slotsogns borgere og fruer drevet et asyl i det gamle tinghus i Møllestræde. I asylet kunne kvinder anbringe deres børn i alderen 3 til 7 år, mens de gik på arbejde. I asylet var børnene under opsyn og

Madam Christensens hus i Løngangsgade 13. I stuen til højre var der asyl fra 1878.

beskæftigelse af en asylmoder – »en agtværdig og from kvinde af almuen«.

Penge til asylmoderens løn og asyllets drift skaffedes ved faste bidrag fra asylselskabets støttekreds, ved juleindsamlinger og ved velgørenhedsarrangementer. I 1850'erne foranstaltede frk. Flindt f. eks. dilettantforestillinger til fordel for asyllet. En særlig attraktion ved disse forestillinger har det været, at de havde kongens bevågenhed, og at majestæten lod gardens musikkorps medvirke. Asyllet modtog også gaver til børnene i form af beklædning, skotøj og legetøj.

Tanken med et asyl var god nok, og det hurtigt voksende børnetal understreger også, at det imødekom et behov. Men medens kravene til hygiejnen og trivselen i asyllet stiger, forfalder det mere end 200 år gamle tinghus, og interessen og offervilligheden for asylsagen vokser ikke – tværtimod.

I 1878 må bestyrelsen indgå aftale med madam Christensen i Løngangsgade 13 i Nyhuse. Hun skal mod vederlag holde asyl for 20

børn i en af sine stuer. Asylet i Møllestræde kan nemlig ikke rumme mere end 60 børn, og dette antal er ikke tilstrækkeligt til at imødekomme det voksende behov for asylpladser.

Forholdene har ikke været tilfredsstillende, og den 2. januar 1883 bryder kritikken frem i et læserbrev i Frederiksborg Amtstidende.

Brevskriveren er anonym – bortset fra fornavnet Carl, og han underskriver sig omstændeligt: »En ven af de små asylbørn, der ønsker dem et lysere og luftigere og rummeligere asylhjem, hvor Vorherres sol anderledes kunne få lov at skinne ind til dem end i det mørke, indesluttede rum i Møllestræde«.

Han skildrer først meget udførligt sit eget møde som 5-årig med et asyl i Larsleistræde i København i 1837. Han er den yngste i en småkårsfamilie med 6 børn. Hans minder er positive, og han beskriver dette asyl som et palads med en stor, lys og venlig stue bl. a. udstyret med et klatrestativ. Asylmoderen modtager den lille dreng og hans mor med disse ord: »O, bryd Dem ikke om børnenes larm, jeg er så vant dertil, det er nu min musik. De små skulle have lov til at tumle sig med glæde og lykke. Livets gjenvordigheder ville tidsnok lægge bånd på dem, når de bliver store«.

Men så fortsætter »vennen af de små asylbørn«:

»Når jeg i det ovenstående har dvælet noget længe ved min første gang til og i asylet, så er det sket, fordi jeg i tankerne så tidt har gjort sammenligning mellem Frederik den Sjettes asyl i København og asylet her i byen, og – de ere vistnok af samme alder – fundet at forskjellen ikke er så liden, ikke fordi kjærligheden jo kan være den samme her som hist, men fordi den ikke kan, indenfor det snævre triste rum, give sig således tilkjende, som i et asyl, hvor Vorherres sol får lov at tage del i glæden med sit lys og sin varme, kort sagt, hvor kjærligheden får lov at leve sit liv uden trykkende ydre vilkår, – de velsignede småbørn ere jo børn nu, som da vi var det.«

Han ironiserer derefter over borgerskabets velgørenhed som en utilstrækkelig social foranstaltning og slutter: »Ligesom man mod vinterens komme læser i mange blade: Tænk på de små fugle, Tænk på lænkehunden – således beder jeg: Tænk på asylet!«.

Den 10. februar skriver »vennen« igen i Frederiksborg Amtstidende. Denne gang gælder hans velskrevne kritik atter asylbygningen – det gamle tinghus i Møllestræde, men han begynder med dramatisk

at skildre tre små børns færd til og fra asylet, således som han daglig kan iagttage dem. De kommer fra Bakkegade over Torvet og går videre ad Slotsgade. Den største på 6 år har nok at gøre med at passe på sine to mindre søskende og bringe dem sikkert gennem den voldsomme trafik, samtidig med at han skal snyde deres næser og tørre deres øjne!

Men ironien bliver skarp i det følgende:

»En ven, som besøgte mig ifjor, havde jeg lovet at ledsage ud til »rokkestenen«. Vejen gik fra Slotsgade ned ad Møllestræde, men da vi var i nærheden af asylet, udbrød han, uden den fjerneste foranledning fra mig: »Nå, her har vi nok den gode by Hillerøds sprøjtehus!« – »Sprøjtehus«, gjentog jeg og fortsatte: »Om forladelse, min ven, Hillerøds sprøjtehus nyder æren af at være nabo til vort kjønne rådhus, og ligger som dette på byens smukkeste plads, tilgængeligt endog for dine profane øjne. Sprøjtehus! Nei, dette hus er Hillerød og Nyhuse kommuners asyl. Om det i gamle dage har været sprøjtehus, det kan gjerne være, og jeg indrømmer, at det ser således ud, når ikke de skjæve vinduer var der. Men det er ikke noget sprøjtehus, det er et asyl – se selv over døren: Asyl for små børn«.

Denne velskrevne og ironiske kritik ryster Hillerøds borgere, men asylselskabets formand, pastor Falkenskjold følger kritikken op på generalforsamlingen den 18. marts s. å. Han udtaler ønsket om, at ret mange i denne samfundskreds ville tænke *alvorligt* over asylsagen og gøre sig den *rigtig* klar, så at interessen for den *ret* måtte vægne. Sådan kan det jo også siges på en pænere måde!

Pastor Falkenskjold karakteriserer også asylet i Møllestræde, og det er ikke blide ord af en formand på en generalforsamling:

»Iblandt de udvortes betingelser, der kræves for at børnene kunne befinde sig vel i asylet, hører et godt, rummeligt, sundt og velindrettet lokale med en større plads og have udenfor huset. Men hvordan er vort asyl? Bygningen er gammel og skrøbelig, lokalet i det hele taget ufuldkomment indrettet. Børnenes opholdsværelse er for lille i forhold til antallet af besøgende børn, luften følgelig trykkende, ofte kvælende. Pladsen udenfor huset er også indskrænket, legepladsen lille, ingen have«.

Generalforsamlingen behandler derefter et forslag om en deling af asylet og asylselskabet, så Hillerød og Frederiksborg Slotssogn

hver for sig sørger for nye asyls. Betænkelighederne ved en deling er store, men overlærer Reinhard anbefaler den og udtaler, at således som asylet nu er, ville han foretrække slet intet asyl!

På grund af det meget fåtallige fremmøde udskydes beslutningen til en ekstraordinær generalforsamling, der holdes den 6. april. Da overretssagfører Raaschou tilslutter sig overlærer Reinhard's synspunkt, vedtages delingen med virkning fra den 11. december 1883, ligesom der nedsættes komiteer til etablering af nye asylselskaber i Hillerød og Frederiksborg Slotsogn og til deling af det gamle asylselskabs midler ca. 2.500,00 kroner.

Komiteen for Slotsognet sammenkalder til stiftende møde på Slotsognets skole den 27. april, og på et komitémøde den 4. juni meddeles, at man har indgået lejemål med madam Christensen i Løngangsgade, som vil påtage sig asylmodergerningen for det nye asylselskab og stille to værelser til rådighed for et vederlag af 250,00 kroner for vinterhalvåret (150,00 kroner er personligt vederlag, 50,00 kroner brændselsgodtgørelse og 50,00 kroner er husleje). Der udgår fra mødet en opfordring til Slotsognets beboere om at yde bidrag:

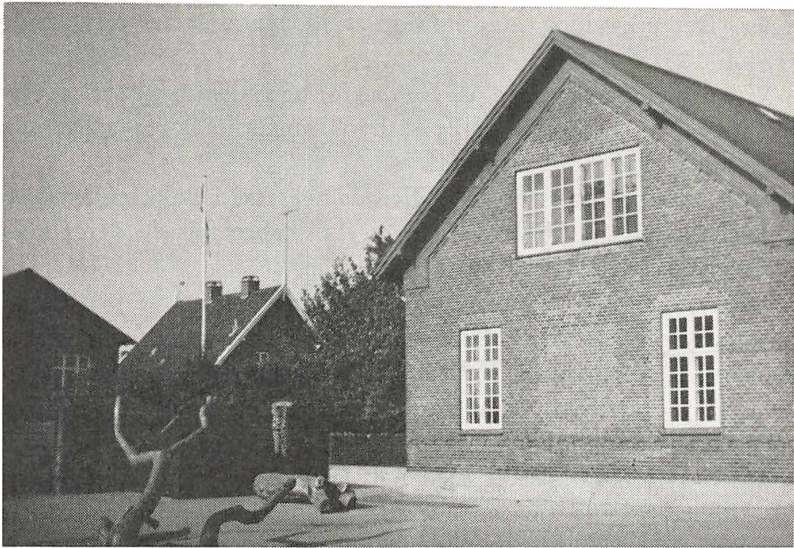
»Undertegnede udvalg, som den 27. april valgtes til at iværksætte de forberedende skridt til ordningen af et selvstændigt asyl i Slotsognet, anmoder herved medborgere i samme om at yde et årligt bidrag til asylets beståen og fremme. Et nokså lille bidrag modtages gerne. Dette vil blive opkrævet fjerdingssvis. Når listerne ere sluttede vil dette udvalg sammenkalde bidragyderne for at disse kunne vælge en endelig bestyrelse«.

Således blev børneasylet i Frederiksborg Nyhuse til, og i det følgende årti vokser antallet af indskrevne børn fra 20 til 40. Ved hver generalforsamling konstateres det, hvor mange par strømper og vanter, de har strikket!

Forhenværende mejeriejer og vognmand Alfred V. Hansen, Hillerød, kan idag fortælle om sin gang i madam Christensens asyl:

»Jeg begyndte at komme i asylet, da jeg var 4 år gammel. Det var i 1886, og jeg gik der, til jeg skulle i skole 1889.

Madam Christensen holdt asyl i en stue ud mod Løngangsgade. Stuen var fuld – vi var vel 20 børn. Vi sad på bænke ved nogle borde. Bagved var »legestuen«.

Grethe Christiansens Børnehaven
set fra øst.

Vi kom ved 9-tiden om morgenen. Så sang vi morgensang og bad Fader Vor. Derefter skulle vi læse og skrive og regne, så langt som vi nu var kommet i graderne.

Det gjorde vi nogle timer hver dag. Ellers strikkede vi strømper af hvidt uldgarn. Vi kunne være durkdrevne. Vi lod, som vi var søvnige og lagde hovedet på armen. Så kom vi ind at ligge i lege-stuen, hvor der stod en stor seng, lavet til det samme. Vi kunne også finde på at spytte på strikkepindene. Så rustede de til næste dag, og vi kunne ikke strikke, før madam Christensen havde losnet pindene. Vi havde vel ikke bedre forstand, men tænkte, at vi helt skulle slippe for at strikke. Men hun fik dem altid losnet, og så sad der sådan en rustplet på den hvide strømpe!

Tiden til klokken fire eftermiddag blev inddelt. Ved tolvtiden var vi en time ude at lege i gården. Når vejret ikke var til det, legede vi inde. Ind imellem læste madam Christensen også historie for os.

Om sommeren gik vi tur i Indelukket. En dag var vi ude for at se den nedbrændte Slotspavillon. Lynet slog ned i den en søndag formiddag i juli. Alt glasset var smeltet i forskellige spændende fa-

coner. Det gik vi og fandt. (Slotspavillonen brændte søndag den 31. juli 1887).

Vi var også en tur oppe på Torvet, for at se dem bygge på det nye rådhus. Vi så de sorte »huller«, hvor fangerne skulle sidde uden at få andet end vand og brød!

1889 marcherede vi op til Hillerøds nye asyl i Bakkegade til fest med chokolade og boller. (De to asylselskaber fejrede deres fælles 50-års jubilæum den 12. marts 1889).

Juletræet stod i legestuen. Ved julefesten fik vi et par bukser, strømper og en skjorte. Måske fik vi også et par træskoer eller en seddel til træskomanden. Enkelte heldige kunne få et helt sæt tøj.

Madam Christensen kunne godt gi' os en på hovedet. Hænderne hang ikke så fast. Men det var godt, man gik hos hende, for vi fik lært meget. Jeg var færdig med ABC'en før jeg kom i skole, så jeg dér kunne begynde med at læse selv i »storbogen«. Jeg kunne også regne og skrive – og jeg kunne bibelshistorie«.

Forholdene har dog været midlertidige og utilstrækkelige i madam Christensens stuer, og interessen blandt sognets beboere tilsyneladende heller ikke stor. Både 1892 og 1893 konstaterer pastor Falkenskjold i forhandlingsprotokollen, at generalforsamlingerne i asylselskabet må aflyses, fordi ingen mødte.

Men Anne Magrethe Christiansen havde allerede 1884 – umiddelbart efter asylselskabets deling – truffet sin beslutning og oprettet det testamente, som ved hendes død skulle løse asylsagen for Frederiksborg Slotssogn.

Vi får vel aldrig at vide, hvilke tanker hun har gjort sig. Men hendes meget bevidste handlemåde lader sig ikke blot forklare som udslag af en almindelig kærlighed til børn, som man har sagt. Det har ikke været almindeligt, at en lugekone fra Slotshaven gik til kancelliråden og udfærdigede testamente. Tidspunktet for testamentets oprettelse kan også tyde på, at hun har gjort sig sine tanker ved asylsagens udvikling i 1883 og med testamentet har givet sit tavse – men kontante – indlæg i debatten. Er hun almuekvinden, der fremsynet ser, at de voksende sociale problemer ikke længere løses tilfredsstillende ved almisse og velgørenhedsforestillinger?

Hvad har avislæserne tænkt, da de så »Have-Grethe«'s dødsannonce, underskrevet af executor testamenti?

Deres første tanke har næppe været, at Anne Magrethe Christian- sen skænkede sit sogn et stort moderne asyl til 50 børn med asyl- stue, skolestue, vaske- og soverum, køkken og beboelsesrum for asylmoderen, foruden to kamre på kvisten. Og de har vanskeligere kunnet forestille sig, at der tillige blev overskydende midler af hen- des penge til hjælp til driften og senere modernisering og udvidelse i 1956, så »Grethe Christiansens Børnehave« i dag er en tidssvarende institution til 75 børn. Og det har ligget helt udenfor avislæsernes muligheder at forestille sig, at »Have-Grethe«'s penge også skulle blive til »Selskov Børnehave«, med plads til 52 børn.

Gennem årene har dygtige asylmødre, børnehavedere og skiften- de bestyrelser fulgt Anne Magrethe Christiansens gode tanker op i det arbejde, som er lagt i de rammer, hun gav.

Det er interessant at læse den instruks for asylmoderen, som be- styrelsen vedtager den 17. september 1897. Heri står bl. a.: »Asyl- moderen skal lede asylet samvittighedsfuldt i kristelig ånd, omgås børnene med kærlighed, beskæftige dem på passende måde efter deres alder, underholde og belære dem ved passende fortællinger af kristeligt og historisk indhold, lære dem salmer, sange og smådigte, syngede med dem, navnlig morgen og aften, ordne og tilse deres lege, der i godt vejr bør holdes på legepladsen, og måltider, alt såvidt muligt til bestemte tider af dagen.«

Og havde vi ikke Alfred V. Hansens ord for, at det lod sig efter- komme, så ville det følgende sikkert undre os:

»Børnene skulle fra 5–6-årsalderen daglig undervises 2 á 3 timer i den til asylet hørende skolestue, og derved forberedes til optagelse i kommunens børneskole. Som en passende forberedelse må anses:

- a) stavning og læsning af en let ABC,
- b) talskrivning og tallæsning indtil 100, samt øvelser i sammenlæg- ning og fradragning med tallene indtil 20, ved hjælp af pinde, små-sten, streger på tavlen osv.
- c) skrivning på tavle af små og store bogstaver, samt ganske lette ord,
- d) passende bibelhistoriske fortællinger af Det gamle og nye Testa- mente og Fader Vor.«

Det synes mig, at der i denne instruks er nedlagt både pædagogisk indsigt og fremsyn. Barnet er ikke blot anbragt i asylet. Det får lov

at være et lille menneske »efter dets alder« – i leg og videbegærlighed og virketrang, i dets ret til menneskelige kår og kærlighed.

Mon ikke det var, hvad Anne Magrethe Christiansen også havde tænkt sig?

P. Rysgaard Jensen.

Oversigt over asylmødre og børnehavedere i »Børneasylet i Frederiksborg Nyhuse« og »Grethe Christiansens Børnehave«:

1883–1894	Madam Christensen
1894–1896	Jomfru Sophie Olsen
1896–1897	Frøken Kyhnau
1897–1915	Frøken Højer
1915–1937	Frøken Inger Mørk
1937–1968	Frøken Valborg Jensen
1968–	Fru Beth Jensen.

»Selskov Børnehave«

1969–	Frøken Karen Esther Madsen.
-------	-----------------------------

EN DYREVEN FORTÆLLER

Der er dem, der har Dyretække, og der er dem, der ikke har det. Hvorfor ved jeg ikke, men sikkert er det, at min Havemand, O. Henriksen har det. Naar han fortæller, hvordan han i sine unge Dage var beskæftiget paa Steder, hvor der var en arrig Hund og en bidsk Hest, gjorde de aldrig ham noget. Og naar han kommer her i Haven, er min Hund, Polly, – en Cocker-Spaniel med et venligt Sind – overordentlig oplagt. Dens Gøen har en helt anden Klang end ellers. »Vov-vov, vov-vov, vov-vov,« siger den, og det betyder: »Det er min Have, og Du er min Ven. Kan Du saa klappe mig!« Og saa længe Henriksen er i Haven, bliver Polly der ogsaa. Den føler jo sit Ansvar for Arealet og har mange Steder Ærinde, men Henriksen er dens Midtpunkt, og Polly skal jævnlig klappes og tiltales venligt og forstaaende. –

Vi har bedt denne Dyreven fortælle »Kultur og Folkeminder« noget om sine Oplevelser gennem et langt Liv, og det var han villig til.

Altsaa – *Olaf Henriksen* fortæller. Jeg er født den 30. April 1890 i Nejede, nær Arresø og Søn af Arbejdsmand *Niels Henriksen*. Jeg har altid gaaet i Skole i Annisse, det var hos Lærer *Møller*, en Halvbroder til Kammersanger *Herold*.

Da jeg var fjorten Aar, kom jeg ud at tjene hos Gaardejer *Lars Truelsen* i Kjæderup. I det første Aar fik jeg Konfirmationstøjet, et Par Bukser og et Par Træsko i Løn. Jeg blev konfirmeret af Pastor *Boje*, i Helsingø. Det var en ejendommelig Mand, men han var retfærdig. Vi var 52 eller 54, der gik til Præst, og den første Dag spurgte han, om der var nogen, der var ude at tjene. Der var altsaa mig og en Pige, som tjente oppe i Valby. Vi blev sjælden hørt, og hvis

vi blev det, spurgte han, om vi kunde det – det var Bibelhistorie og Salmevers udenad – og hvis jeg svarede nej, spurgte han, om jeg saa kunde læse det. Jeg sagde ja, og det var han altid godt tilfreds med. Den Karl, jeg tjente sammen med, kaldte tidt paa mig Klokkeren 3–4 om Morgen og sagde: »Nu kan Du læse paa det en tre, fire Gange, saa kan Du det,« og det kunde jeg, men om Aftenen kunde jeg ikke, saa faldt jeg i Søvn. –

Jeg tjente hos Lars Truelsen i tre Aar, fra jeg var 14 til jeg var 17. Det andet Aar fik jeg 125 Kr. for Sommeren og 75 for Vinteren. Det var som Dreng. Det tredje Aar fik jeg 250 Kr. for hele Aaret.

Saa kom jeg i Lære som Tømrer. Jeg begyndte i Annisse og fortsatte i Helsingør. Jeg stod tre Aar i Lære og blev udlært 1910. Jeg gjorde Svendestykke i Hørsholm hos Tømrermester *Lifland*. Men da jeg havde gjort Svendestykke, var der ikke noget Arbejde. Jeg var langt omkring, men der var ikke noget. I 1909 havde vi den store Lock-out. Det var Efterveerne derfra.

Jeg kunde ikke gaa hjemme hos mine Forældre. De var over 70 begge to. Saa tog jeg paa Landet og arbejdede paa den Maade.

Den 4. eller 6. April 1912 blev jeg indkaldt som Soldat. Det var det Aar, *Frederik VIII* døde, og *Christian X* blev Konge. Jeg var Infanterist og laa paa Kronborg.

1913 blev jeg gift med *Elida Mogensen*. Da kom jeg paa Hillerødsholm, hos Godsejer *Poulsen*. Jeg fik 11 Kr. om Ugen om Vinteren, 15 Kr. om Sommeren, og 18 Kr. i 6 Uger om Høsten. Arbejdsdagen var fra Kl. 6 til Kl. 6. Vi mødte i Stalden Kl. 6 og red ud Kl. 7.

Der var jeg til 1915, da jeg blev indkaldt som Soldat i 13 Maaneder, senere igen i 2¹/₂ Maaned. Jeg rejste fra Godsejer *Poulsen* 1916 om Foraaret. Saa var jeg paa Helsingør Savværk og boede i Helsingør. 1930 købte jeg Hus i Slotssognet, Solsortvej 6, hvor vi stadig bor.

Omkring 1942 blev jeg Arbejder i Skoven, og dér var jeg omkring ti Aar. Det var hos Skovfoged *Dyrmoose* og Skovfoged *Pedersen* i Strøgaardsvang. Arbejdet var alt muligt. Vi begyndte Kl. 7 om Morgen og holdt ud til Kl. halvfem med en Time til Middag. Vi spiste vor Mad i Skoven, Hus var der ikke. Det er der nu. Om Vinteren var Madpakken frossen. Det første Aar havde vi ikke Thermoflaske. Vi havde Kaffe i en almindelig Flaske med en Vante eller

to om, saa Kaffen kunde holde sig lidt lunken, saa kom Thermo-flasken, den har jeg altid været meget glad ved. Vi sad eller gik omkring og spiste, og saa gik vi til den igen. Om Sommeren kunde det jo sagtens gaa. Senere fik vi et Hus at sidde og spise i, men uden Varme. Senere igen kom der Varme. Nu er der altid Hus med Varme, men det er jo ogsaa mange Aar siden. –

Det var en Foraarsmorgen, jeg kørte paa Arbejde. Det var paa Nødebovejen, lige uden for Skoven. Der traf jeg en Flok Dyr paa 10-12 Stykker. Det var Daavildt. Det er der mest af i Gribskov. De gik og græssede paa Vejkanten, og der stod en midt paa Vejen og dirigerede. De skulde over Vejen, men der var godt Græs, saa det kneb lidt at komme af Sted, men de skulde følge den, der ledede – det gør de altid – men da det kneb for en at komme over, gik Føreren hen og gav det et Puf i Enden.

Hvis der er en Flok, der passerer en Vej eller en Grøft, og der kommer en Bil, kan Chaufføren altid være sikker paa, at der kommer flere efter hinanden, for de skal altid følges ad – Paa den Maade sker det tidt, at et Dyr bliver kørt ned.

Hvis Dyret er i Fare, kommer det tidt hen til Arbejderen. Det kommer helt hen til os for at søge Hjælp over for en Hund eller anden Fare. Der var et Tilfælde ved Fruebjerg, hvor et Dyr kom hen til mig og blev staaende, og lidt efter kom der en stor Hund, som var efter det, og Dyret blev hos mig Resten af Dagen. Og en Dag da der var Klapjagt i Skoven, og der var skudt ikke saa faa Skud, kom der et Stykke Vildt og gik omkring hos mig hele Resten af Dagen. Det er Bevis paa, at de ikke er bange for Mennesker, der arbejder i Skoven.

Jeg og Sønnen vi jagede en Dag et Stykke Vildt op, der var født blind. Det var i Efteraaret i Brunsttiden. Saa længe Dyret er lille, passer Moderen meget nøje paa, at det faar al den bedste Mad, der kan skaffes, og Moderen forlader dem ikke, saa længe de er smaa. Om Dagen gemmer den dem i Bregner eller i en Tykning, men Moderen er i Nærheden og passer paa. Men i Efteraaret, i Brunsttiden, forlader Moderen dem, og da vil Ræven muligvis ødelægge det Stykke Vildt. Da vi fandt det blinde Raadyr, sendte vi Bud til Skovfogden, fordi jeg mente, at Dyret var bedst tjent med at blive skudt i Stedet for at blive ædt af Ræve. Een Ræv kan ikke tage det, men den samler en tre, fire sammen, og saa overfalder de Dyret.

Skovfogden kunde ikke komme det paa Skud nær. Det sprang inden. Da gik jeg uden om det, og det løb lige imod mig, og jeg lagde mig lige ned over det, til Skovfogden kom. Saa blev Dyret slagtet. —

Der er som nævnt mest Daavildt i Gribskov. Raavildt er der ikke saa meget af. Kronhorte findes ikke i Gribskov. Saa er der Sika-hjorten. Af dem er der ganske faa i Gribskov. Jeg saa Elgkoen en enkelt Gang. Den var svømmet over fra Skaane.

Der er enkelte Stykker Daavildt, som er helt hvide. Det kaldes en *Albino*. I Gribskov findes der kun en enkelt, men i Dyrehaven er der mange. Naar man ser en Flok Daadyr, løber de i en Stribe lige efter hinanden, og saa ser man det hvide Bagparti. Naar de løber fra Mose til Mose, opstaar der en Sti, og en saadan Sti kalder man en *Dyrevæksel*.

Dyrene er haarde ved dem selv, og to Bukke kan slaas saa længe, at den ene falder. De bliver ved at kæmpe, og det kan ogsaa hænde, at de begge falder.

Sikahjorten bliver hadet meget, fordi den ødelægger Grantræerne. Naar de om Foraaret har skiftet Horn, saa staar de og gnider det lodne af paa Granerne, det kalder man *at feje Grantræer*. Derved ødelægger de Granerne.

Raadyrene er de mindste af de Hjorte, vi har her i Landet. De løber ikke i Flok, men som Regel to, tre sammen. Det er det højeste, jeg har set af dem. —

En Fiskeørn har jeg set i Gribskov, men den yngler meget sjælden her i Landet. En Fiskeørn sad engang oppe i et Træ og soled sig, og lige med et slog den ned i Vandet og tog en ret stor Gedde.

Musvaagen er her hver Sommer. Den yngler i Gribskov. Den lever af Mus, Rotter, og saa tager den baade Hugorme, Snoge og Staalorme. Naar den har fanget saadan en, flyver den højt op i Luften og slipper den, saa den falder til Jorden og er bevidstløs. Paa den Maade kan den bedst partere den. —

Vi gik en Dag og tog Stød op, der var saa mange Hugorme, at vi slet ikke kunde være der. Det vilde Skovfogden ikke tro, men han kom derud og saa dem. Vi blev flyttet derfra, og saa maatte vi vente med at tage Stød op til om Vinteren. Da ligger Hugormene jo i Dvale, nærmest under Træstød og saadan noget. Hugormen føder levende Unger, mens Snogen lægger Æg. —

I Gribskov er der Myretuer, der er halvanden Meter høje og to tre Meter i Bredden. Det er, ligesom hvor gamle de er. Myrerne gaar dybt i Jorden, indtil $2\frac{1}{2}$ Meter. Altid under Sten. Her har jeg truffet dem. –

Vi har baade Harer, Ræve, Grævlinger og Egern i Skoven, Ilder og Maar er der ogsaa. Hermelinen har vi ogsaa i Gribskov. Den er hvid om Vinteren og brun om sommeren. –

Der er et rigt Dyreliv i Gribskov, og jeg har mange Minder fra den Tid. –

A. U.

Et af Skovens Dyr.
(Anders Uhrskov: Gribskov fortæller).

MINDER FRA FARUM OG OMEGN

I Aaret 1928 – det er over fyrretyve Aar siden – udkom der en ejendommelig Bog. Den hed »*Den gamle Klokker i Farum*. En Krigsveterans Erindringer. Optegnet af hans Søn.«

Det var *Jens Olsen*, i mange Aar Klokker i Farum, der paa sine gamle Dage havde fortalt sin Søn *Anders Olsen* om sine Oplevelser, og dem havde Sønnen skrevet ned for senere at udgive dem i Bogform, med et Forord af Dr. *Marius Kristensen*.

Jens Olsens Erindringer indeholder meget kulturhistorisk Stof, som Folk kan have Nytte af at læse den Dag i Dag, og de bringer Bud om et ejendommeligt Menneske, som man glæder sig ved at gøre Bekendtskab med. Af begge disse Grunde vil vi her gengive et og andet af nævnte Skildring til Oplysning – og Oplivelse – for denne Bogs Læsere.

Jens Olsen var født den 26. Maj 1837 og døde ved Efteraarstide 1916 paa Vej til de firs.

Jens Olsen fik sit Hjem hos sine Bedsteforældre, der havde en Landejendom paa 13 Tdr. Land i Høveltsvang i Uggeløse Sogn. I Jens Olsens Erindringer er der meget Kulturhistorie. Han fortæller om, hvordan Husene blev bygget, om hvordan man bryggede og bagte, om Hørbehandling, Tilberedning af Klæder og meget, meget mere.

Vi vil her gengive lidt angaaende Stuens Bohave og Mænds og Kvinders Klædedragt.

»I Stalden havde vi to Heste og to Køer, nogle Kalve og Svin. Stuehuset bestod af 4 Fag, de 2 Fag var Stuen, hvor vi opholdt os, de andre 2 benyttedes til Mælkeriet. I Køkkenet var Stengulv, og i det ene Hjørne var Bagerovnen. Møblerne i vor Stue bestod af et firkantet Bord, hvis Plade var umalet, og som hver Dag blev skuret

i Sand, hvorefter den blev ligesaa hvid som Sne. Langs Væggen en Bænk, som ogsaa blev skuret, et Par Stole og en stor Laagkiste, en Egetræs Dragkiste, hvorpaa stod de fine Kopper og en Vase, to Senge med Forhæng, hvori laa omtrent en Alen tykt Lag Halm og en Masse Dynner, saa man laa dejlig blødt og varmt i saadan en Seng. Væggene var kalkede indvendig som udvendig, tapetserede Vægge kendtes dengang ikke, dog husker jeg, da Folk begyndte at tapetsere, at mine Bedsteforældre ogsaa skulde forsøge det. De købte da en Rulle Tapet og tapetserede med den, saa langt den kunde række, og den naaede kun til det ene Hjørne af Stuen. Resten fik Lov at staa, som det var, og blev heller ikke anderledes, saa vidt jeg kan huske. Gulvet var af Ler, som efterhaanden blev slidt paa de mest benyttede Steder. Jeg husker, at særlig ved Kakkelovnen var der et temmelig dybt Hul i Gulvet, hvor jeg om Vinteren laa og legede »Kørebane« med mit hjemmelavede Køretøj – to Knapper stukket paa en Pind, som jeg lod rutsche ned ad Bakken.

Min Bedstefaders Klædedragt var til Stads høj Hat, langskødet Frakke med 2 Rækker Sølvknapper, lange Benklæder og Fedtlæders Støvler og saa den uundværlige Merskums Pibe med Sølvbeslag, den skulde nemlig enhver have, som regnede sig for noget, og paa den kunde man ogsaa se, hvor velhavende han var, eftersom hvor meget sølvbeslagen den var og mere eller mindre behængt med Sølvkæder. Det var Dragten, som min Bedstefaders jævnaldrende gik med, da den var moderniseret lidt. De ældre, kan jeg huske, gik klædt i kort Trøje med Sølvknapper, rød Tophue, Knæbukser, hvide Strømper og Sko med Sølvspænder. Til Hverdag brugtes ufarvet Vadmestøj, som næsten var uopslideligt. Bedstemoder bar Guldhue med Guldgalloner og sorte Hagebaand, unge Piger bar Guldhuer med røde Hagebaand. Der var ogsaa nogle, som bar Sølvhue. Ved højtidelige Lejligheder, som Begravelser, Altergang o. lign. brugtes helt sorte Huer med hvide Lin.«

– Ja, saadan gik man klædt i 1840erne. –

Der var Fattigdom i hine Tider. Nej, det er for Resten ikke rigtigt. Der var Armod. Fattigdom kendte man helt ind i dette Aarhundrede. Da Jens Olsen var syv Aar, havde han følgende Oplevelse. »En Dag, jeg staar udenfor, kommer en Dreng, vi kaldte for Skomagerdrengen, han skulde ud og tigge, det brugtes den Gang af Fattigfolk, naar de ikke havde mere Mad i Huset. Han siger saa

til mig, om jeg gik med. »Ja, hvor langt skal du?« siger jeg. »Aa, jeg skal bare lidt her nedad,« siger han, og jeg gik saa uden videre med. Han sendte mig ind at tigge nogle Steder, medens han gik andre Steder. Naar jeg kom ind, sagde jeg, at jeg skulde have nogen Mad til Skomagerdrengen. Hvad jeg saa fik, det gav jeg ham, naar jeg kom ud til ham. Der var nogle Steder de spurgte, om jeg ikke skulde have noget til mig selv, nej, det skulde jeg da ikke. Han havde nemlig ikke sendt mig ind nogle Steder, førend vi kom længere bort, hvor jeg ikke var kendt, men da vi var kommet omtrent en Mil bort, kom vi til et Sted, hvor de kendte mig og fik saa sendt mig hjem. Jeg havde jo været en meget lang Tid borte, og de kunde jo ikke forstaa hjemme, hvor jeg blev af. Da jeg saa endelig kom hjem, og de fik det hele at vide, blev min Bedstefader meget vred og sagde, at nu skulde jeg have Prygl.« – Det fik han nu ikke, for hans Moster, som var der i Huset, reddede ham. – –

Aarene gik. Jens blev konfirmeret, og han kom ud at tjene. Han havde forskellige Pladser, men det springer vi over og gaar lige til 1858, da han, 21 Aar gammel, fik Plads den 1. November som Karl hos Gaardejer *Per Olsen* i Vassingerød Old. Der var han i seks Aar, og han befandt sig godt. »Jeg kan sige, at det var den bedste Plads, jeg har haft, og jeg har tidt tænkt tilbage paa den Tid, jeg var dér.«

Per Olsen havde en egen Maade at tage sine Folk paa. Hvis det en Dag i Høstens Tid kneb med at faa et Stykke Sæd færdig, kunde han sætte ekstra Skub i sine Folk, og blev det lidt sent, inden de kom hjem, saa havde »vor Mor« bagt Æbleskiver, man fik et Glas Punch og til Tider en lille Svingom.

Per Olsens Taalmodighed viste sig navnlig under vanskeligt Høstvejr. Selv om det regnede Gang paa Gang og blæste lidt ind imellem, saa Kornet var halvtørt, ventede han, til det rigtige Blæsvejr kom, og Kornet var helt tørt, før han kørte det i Hus. Flere andre kørte det halvtørt hjem, og da det saa var ved at brænde sammen, maatte de have det ud igen.

Efter en saadan vanskelig Høst hedder det saaledes: »Søndagen efter siger Manden til mig, om jeg havde Lyst til at gaa med ham i Kirke, hvad jeg straks sagde ja til. Vi havde jo god Tid nu, da Sæden laa godt og tørt i Laden. Manden var nu af den Slags, som hyldede det gamle Ord, at det er bedre at sidde paa sit Korn og tænke paa Vorherre, end at sidde i Kirken og tænke paa sit Korn.«

Dette minder jo en Smule om det sønderjydske Ordsprog: Det er bedre at sidde i æ Kroer (Kroen) og tænke paa æ Kjerck end at sidde i æ Kjerck og tænke paa æ Kroer. — —

Mens Jens Olsen tjente hos Per Olsen, havde han to Oplevelser af Betydning. 1860 var han paa Session i Hillerød og blev taget til Kavaleriet. Han vilde altsaa blive enten Dragon eller Husar, men da han trak et højt Nummer, d.v.s. et Frinumner, blev han ingen af Delene. Han vilde overhovedet ikke blive indkaldt i Fredstid.

Om den anden — langt alvorligere — Oplevelse er det bedst, vi lader ham selv berette. Det var nemlig, mens han var hos Per Olsen, at han lærte sin tilkommende Kone at kende.

»Jeg kendte hende jo nok, saadan som man jo alle kender hinanden paa Landet, i hvert Fald de, der er fra samme Sogn. Jeg havde ogsaa tidt været sammen med hende til Baller og Gilder. Jeg havde i Grunden altid beundret hende, uden at den Tanke var faldet mig ind, at hun kunde have noget tilovers for mig. Det forekom ogsaa mig, at hun stod højt over mig, og at jeg ikke troede at være i Besiddelse af de Egenskaber, hun satte Pris paa. Ja, alt dette gjorde jo, at uagtet jeg havde Lyst ikke havde Mod til at nærme mig hende. Det var ikke Rigdom, der gjorde, at jeg ikke syntes, jeg ikke kunde være hende god nok, for hun ejede ikke mere end jeg, men hun var en Modsætning til mig. Jeg var lidt mere sindig og maaske lidt tilbageholden, hvorimod hun var en lille gemytlig og livlig Pige, rask i Vendingen og dertil en af Egnens smukkeste Piger. Men jeg maa vel alligevel have været i Besiddelse af nogle af de Egenskaber, hun satte Pris paa; thi det blev alligevel hende, som det i 33 Aar blev forundt mig at leve sammen med, og som jeg nu i 19 Aar bitterlig har maattet savne. Thi hun var mig en god Hustru og en god Medhjælper i de trange Aar, vi maatte opleve. Naar Humøret hos mig somme Tider kunde falde lidt, naar »Smalhans« var til Stede, var hun altid den, der kunde sætte Humør i mig ved sit gode Humør. Hendes Ordsprog var da gerne ved saadan en Lejlighed: »Vorherre har givet os Føden endnu og vil ogsaa nok blive ved dermed.« Herefter kunde hun tage mig om Livet og snurre mig rundt. Ja, saa var hele Forstemtheden glemt, og jeg var glad igen.« —

Den udvalgte hed *Karen Kerstine Bendtsdatter* og blev kaldt Stine. Hun var født 1. Januar 1834. Hendes Forældre var døde, og hun holdt Hus for sin Stedfader, der havde et lille Sted paa 10 Tdr.

Land, som han drev samtidig med, at han vævede. Stine syede Guldhuer og passede Huset.

Jens Olsen blev stadig hos Per Olsen. For saa vidt var alt godt, »Indtil det Tordenslag kom, at Krigen udbrød i 1864.« Nu gjaldt Frinumre ikke, og Jens Olsen blev indkaldt.

»Det var i Midten af Januar, at jeg fik Ordre til at møde den 28. Januar i Kjøbenhavn. Den 24. Januar 1864 holdt vi Bryllup i Lyng Kirke. Per Olsen kørte for os til Kirke, og der var ikke flere end vores Forlovere, og Brylluppet foregik i al Stilhed, det var jo ikke glædelige Tider at holde Fest i. Der var mange af de indkaldte, der giftede sig i den Tid, i hvert Fald af dem, som det ellers kunde passe for, thi hvis man faldt i Krigen, og det maatte man jo altid være forberedt paa, at det kunde ske, saa vilde Enken faa Pension, saa Brylluppet kom jo for os lidt hovedkulds.« –

Jens Olsen kom til at ligge i København, hvor han sammen med andre Rekrutter fik Uddannelse, indtil de den 17. Marts fik Ordre til at afmarchere til Banegaarden. Ja, saa gik det jo til Fronten, og herom fortæller Jens Olsen adskilligt. Men saa kom »den mindeværdige 18. April,« hvor Tyskerne stormede Dybbøl, og mange danske Soldater faldt, mens andre blev taget til Fange. Blandt de sidste var Jens Olsen. Fangerne blev ført sydpaa, men da de naaede Flensborg, skete der noget ejendommeligt, som vi maa have med. Jens Olsen beretter: »Medens vi stod opstillede dér og ventede paa Togets Komme, kommer der en Herre og en Dame hen til os og gaar op til den øverste i Rækken af os. Herren giver ham da en preussisk Daler, og samtidig spørger han om hans Navn, Nummer og Afdeling, og derefter om hans nærmeste Slægtnings Navn og Adresse, som Damen skrev op ligesaa hurtigt, som det blev sagt. Derefter gik de til den næste, hvor det samme foregik, indtil de havde været hos dem alle og havde faaet skrevet hver enkelt Mands Adresse, og hver enkelt Mand fik også sin Daler. Det gik jo altsammen i en voldsom Hast, de maatte jo se at faa gaaet hele Rækken igennem, inden Toget kom, da der ganske sikkert ikke var blevet ventet, til de var færdige. Saa vidt jeg kunde se, havde de ogsaa været hos dem alle, inden vi kom afsted. Vi vidste jo ikke, og fik heller ikke at vide, hvorfor de noterede alt dette op. Det fik vi først at vide, da vi fik Brev hjemme fra. De havde nemlig skrevet et Brev til hver enkelt Adresse, som de havde faaet opgivet. I Brevet stod kun: »Deres Slægtning

(Navn og Nummer) er fangen og i Live,« andet stod der ikke, men selv de faa Ord maa have givet et uhyre stort Arbejde, da vi jo var mange. Det maa jo foruden Arbejdet ogsaa have kostet dem en anselig Sum Penge, da det jo foruden Daleren, vi fik, ogsaa har kostet dem meget for alle de Breve, de sendte. Om det var fra ham selv, eller han uddelte dem for andre, ved jeg ikke, men alene for det store uegennyttige Arbejde takker jeg ham endnu den Dag i Dag. Det var jo ogsaa til stor Beroligelse for vor Familie og Paarørende, at de kunde faa at vide, hvordan det stod til med os, og hvor vi var, da vi selv ikke fik Lov at skrive hjem.«

Ja, Stine er jo blevet glad, da hun fik det Brev. — —

Jens Olsen og hans Kammerater kom ud paa en lang Rejse, der endte i en Fæstning, der hed Kosel og laa i Provinsen Schlesien, 7 Mil fra den østerrigske Grænse. Her oplevede Jens Olsen saa meget, men det maa vi gaa let hen over. Egnen var meget smuk, men Byens Befolkning var ikke som den danske. Der var kun rige og fattige. En Mellemstand, som man kendte det herhjemme, fandtes ikke.

Det var naturligvis smaat med Pengene, men saa skete der noget uventet. Jens Olsen og alle andre fra Sognet derhjemme fik sendt hver 4 Rigsdaler. Det var Penge, som hans gamle Skolelærer, *Ander- sen* i Vassingerød, havde samlet ind hos Sognets Beboere. Men ikke nok med det, Jens Olsen fik desuden sendt 8 Rigsdaler fra sin Kone.

»Saa var jeg jo godt forsynet med Penge.« Men Dagene var lange, Af og til opstod der Rygter om, at nu skulde de hjem, men de var jo gerne falske. »Saa endelig den 9. August gik det som en Løbeild gennem Fæstningen, at vi skulde hjem.« Og denne Gang talte Rygtet sandt. De havde da ligget i Fæstningen i 18 Uger.

»Hvor var det dejligt atter at kunne være hjemme hos sin Familie, uden at behøve at se paa Klokkeren, hvornaar jeg skulde afsted igen og maaske aldrig mere komme tilbage. Hvor var det herligt atter at kunne tage fat paa de fredelige, hjemlige Sysler — —«

Men saa var der jo det at faa en Lejlighed. De maatte flytte et Par Gange. Endelig fik Stine Kig paa en Lejlighed i Farum. »Den lejede saa Mor, og var jo forfærdelig glad, da hun kom hjem med det Resultat, og saa at komme til at bo i Farum By, som jo altid havde staaet for os Udflyttere som en lille Købstad.«

Det blev nu ikke sidste Gang, de maatte flytte, men de blev stadig

i Farum By. Det var et gammelt straatækt Hus, Jens Olsen senere lejede for 20 Rigsdaler om Aaret.

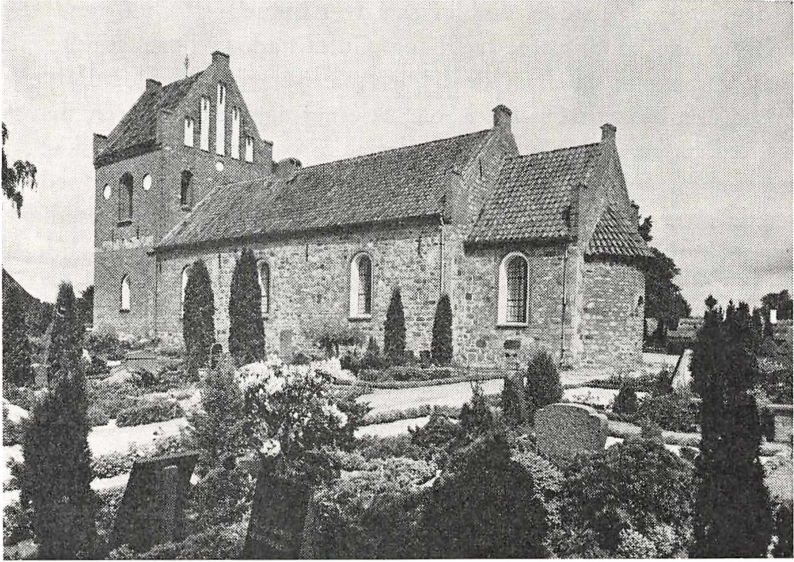
Der var meget at ordne og reparere i det gamle Hus, men det blev altsammen bragt i Orden, og glade var Jens og Stine. »Hvilken Fryd var det ikke for mig, naar jeg kom hjem fra Arbejde, at se vort nydelige lille Hjem, naar Solen tittede ind af de smaa Vinduer med de smaa røde Gardinkapper. Dér ved et af Vinduerne havde Mor altid sin Plads, hvor hun sad og broderede paa sine Guldhuer. Der var en lille Forhøjning ved hendes Vindue, hvorpaa kunde staa en Stol og hendes Sybord med et nydeligt mahogniindlagt Syskrin, som hendes Søstersøn Valdemar, der var Snedker, havde lavet til hende, og hendes Ramme, hvori Tøjet blev spændt, som hun broderede paa, og saa hendes Guldtrusser og Guldpailetter, som ikke fyldte ret meget, da man godt kunde have for et halvt hundrede Kroner i den hule Haand.

Mor maatte rigtig tage fat med at sy Guldhuer, efterhaanden som Familien blev større, og min Fortjeneste ikke kunde slaa til. Vi fik nemlig ikke saa faa Børn i Aarenes Løb. Fem Dreng og to Piger, men de var Gud ske Lov baade sunde og velskabte, og vi var begge glade for dem, men der skulde jo meget til baade af Føde og Klæder, og min Fortjeneste var ikke saa stor . . .

Men da Mor stadig fik flere og flere Huer at sy, og da der ogsaa blev mere i Hjemmet at varetage, efterhaanden som Familien blev større, blev vi enige om, at jeg skulde lære at væve, da jeg saa kunde være lidt mere i Hjemmet og hjælpe lidt til med Børnene og de huslige Ting, og Mor kunde saa faa mere Tid til sine Huer, som var en ret god Fortjeneste.«

Jens Olsen lærte saa at væve hos sin Kones Stedfader. Det varede et halvt Aar. Saa begyndte han for sig selv. Helt kyndig var han ikke, men Stine kendte en Del til Faget fra sit Hjem, saa hun kunde hjælpe til med Raad og Daad.

Men først skulde de jo have anskaffet en Væv. Jens Olsen fik endelig en opspurgt i Staunsholt, og den købte han for ti Rigsdaler. Men – »da vi ikke havde saa mange Penge, maatte vi jo se at gøre Udveje for at skaffe dem. Vi solgte saa en stor Gryde og byttede et dejligt stort Klædeskab med et mindre, hvor vi fik lidt Penge i Bytte. De Penge, sammen med Pengene for Gryden, udgjorde saa Beløbet

Farum Kirke.
(Nationalmuseets Billedsamling).

til at købe Væven for, men det var jo med tungt Hjerte at skulle skilles ved det dejlige store Klædeskab.« –

Jens Olsen var altsaa blevet Væver. Naar han var ude med en Rulle Lærred eller et Stykke Tøj, fik han foruden Væverpengene en Flaske Fløde som Ekstrahonorar. Og Fløden var saa tyk, at den maatte lirkes ud med en Strikkepind. Naar han kom hjem, »saa blev Kedlen sat over, og vi fik os en Kop Kaffe med dejlig Fløde i, ja, saa var der Fryd og Glæde i Hjemmet, og vi syntes ikke, nogen kunde have det bedre end vi. Det kommer jo ikke an paa, hvor meget man har, men hvor meget man skønner paa det, man har.« –

Og Jens Olsen fortsætter: »Mors Arbejde var jo af en hel anden Beskaffenhed og var jo et meget fint Arbejde, som krævede megen Paapasselighed og Nøjagtighed, ligesom der skulde et godt Syn til at se og finde disse smaa bitte Pailletter, Kantiljer, Guldresser og hvad de nu hed allesammen. Først blev et Stykke Atlask spændt fast i en Ramme, det var til at brodere paa. Saa klippede hun forskellige Mønstre ud af tyndt Pap, som saa blev syet paa efter den

Orden, de skulde sidde, de blev saa overtrukne med Guldtraad, men nøjagtig skulde Stingene være og Guldtraadene ligge ganske glat over Mønstrene, imellem dem blev saa syet Kantiljer og Pailletter og saa i en bestemt Orden, i Sole, Stjerner og andre Figurer, lige saa tæt ved Siden af hinanden, saa der ikke var et Sted, som ikke var oversyet med Guld. Alle Mønstrene og Figurerne var klippede og lavede efter eget Skøn, saa hver Huekone, som de kaldtes, havde sit eget Snit, de kunde nok ligne hinanden, men den, der kendte til det, kunde godt kende Forskel paa, hvem der havde syet dem.«

Saadan en Hue »saa nydelig ud og klædte dem godt, dem, hvis Stand den hørte til, altsaa Bønderfolk. Saadan en Hue kunde de have hele deres Levetid, ja, den kunde endda gaa i Arv til deres Efterkommere, og de kunde dog have den i mange Aar derefter, naar de holdt godt Hus med den. Saadan en Hue kunde koste fra 30 til 50 Rigsdaler. Det var jo ogsaa min Bestilling at gaa omkring med Huerne, hvad der sommetider kunde blive lange Ture. Der var nemlig ikke ret mange, der kunde sy Guldhuer, og da Mor nu engang havde faaet Ry for sine Huer, saa kom de fra flere Miles Omkreds og bestilte Huer hos hende. – –

Jeg husker en Tur, jeg var afsted med en Hue, der var fire Mil dertil, og Huen blev ikke færdig før henad Eftermiddagen. Jeg naaede jo ogsaa Bestemmelsesstedet ud paa Aftenen. hvor jeg blev vel modtaget, fik en god Aftensmad og en Flaske Fløde samt mine Penge, saa stejlede jeg hjemad det bedste, jeg kunde, men kom ikke hjem før efter Midnat; det var en Tur paa otte Mil omtrent ud i et Køre, men da jeg kom hjem, blev der jo en Glæde, og Mor, som havde gaaet og vente mig med Længsel, kom mig i Møde, da jeg naaede Byen, og hun fik jo snart sat Kedlen over, og vi fik os en Taar Kaffe, inden vi gik i Seng.«

Jens Olsen fortsætter med at sige, at Guldhuerne jo ogsaa til sidst gik af Mode, saa de nu kun kunde ses paa Museerne og hos Antikvitetshandlerne.

Ja, det er rigtigt. Maa jeg dér indskyde den personlige Bemærkning, at vi paa *Nordsjællandsk Folkemuseum* i Hillerød har en stor Samling Guldhuer eller Guldnakker, som de ogsaa kaldtes, Sølvnakker og kulørte Nakker, foruden Børnehuer, der er mere enkle i Udstyret. Det har derfor været mig en særlig Glæde at gengive Skildringen af Huekonen i Farum. –

Da det gamle Hus var blevet hvidtet og sat i Stand, saa det rigtig nydeligt ud. »Dér kan jeg vel ogsaa nok sige, at vi har tilbragt den lykkeligste Tid, ikke at vi har været mere velstaaende dér, det har vel nærmest været det Sted, hvor vi har haft det mest smaat . . . Dér havde vi ogsaa alle vore Børn omkring os, hvad der dog er en Glæde at kunne have, selv om der ogsaa skulde meget til for at stoppe de mange Munde, hvad der jo ikke var saa nemt, da Fortjenesten ikke var saa stor; men trods det har vi dog altid fået Føden, og Børnene er aldrig gaaet sultne i Seng.«

Jens Olsen og Stine stod i et godt Forhold til Naboerne. især gjorde Stine dem mange Tjenester paa forskellige Omraader. »Gaa over til Stine,« hed det tit, naar der var noget, man var usikker overfor med Hensyn til Klædedragten eller andet. Den ene Tjeneste er jo den anden værd, siger et gammelt Ord. Saaledes ogsaa her. Over for Jens Olsens boede en Bager, og om hans Kone hedder det: »Bagerkone var saadan en rar og elskværdig Kone, som altid viste at have Hjærtet paa rette Sted og hjalp, hvor hun kunde. Der er et Tilfælde som jeg husker saa tydeligt.

Det havde været Eksamensdag i Skolen, og alle Skolebørnene havde jo faaet nogle Skillinger hjemmefra i den Anledning, men vores den ældste Søn, som ogsaa havde været til Eksamen, havde ingen Penge faaet, da vi ingen havde. Naa, det havde vel ikke gjort ham noget, da han ellers ikke var vant til at faa Penge; men da hele Eksamensflokken, hvorimellem han jo ogsaa var, løber ind til Bageren for at faa omsat deres Penge i Sukkerkringler, da maatte han blive staaende udenfor og se paa den ene efter den anden komme ud med Favnen fuld af Kringler, uden at han kunde faa nogle. Han vidste jo godt, at det kunde ikke nytte at gaa ind til Far og Mor for at faa Penge, da de jo ingen havde. Vi boede jo lige overfor, saa vi kunde jo se, hvor langt han saa efter hver, der kom ud med sine Kringler. Det gjorde os jo meget ondt for Drengen, men vi havde ingen Penge og kunde saa heller ikke give ham nogle, – men saa siger Mor: »Det er Synd, at han skal staa der og se saa langt efter de andre, jeg gaar over til Grethe (Bagerkone) og spør', om han kan faa Lov at faa et Par Kringler.« Da Bagerkone hørte det, siger hun: »Hvad, staaer Julius udenfor, vil I saa lade ham komme ind.« Han kom jo snart og fik saa mange flere Kringler end de andre, og han

hoppede da og sprang tillige med de andre Kammerater. Man kan jo nok sige, at det var en Bagatel, men vi blev ligesaa glade som Drengen, ligesom vi havde været ligesaa bedrøvede over det som han, at han ikke kunde »følge Trop« med de andre.«

— — —

Nu går vi hurtigt over Resten. Den 1. Maj 1872, blev Jens Olsen Klokker og Graver ved Farum Kirke, og der fik han saa for Fremtiden sin Gerning, som han røgtede med sin sædvanlige Omhu, bistaaet af Hustru og Børn.

Vi nævner endnu et Par Begivenheder af den mere triste Art. Den 25. Juli 1886 brændte deres gamle Hus sammen med 5 andre straataekte Huse, der laa i Nærheden. Jens Olsen maatte, sin Pligt tro, skynde sig op i Kirketaarnet for at klemte med Kirkeklokkerne og varsle Brand. Han naaede ikke at faa noget reddet, og de stod nu paa bar Bund. Men ogsaa det kom de over.

Værre var det, da Stine døde i 1897. Et lykkeligt Ægteskab var endt, og Jens Olsen sad alene tilbage. Han døde i Eftersommeren 1916, og den 7. September ringede Farum Kirkeklokker for ham. Den gamle Klokker i Farum var gaaet over i Historien. Men vi skylder hans Søn, *Anders Olsen*, Tak, fordi han har nedskrevet sin Faders Erindringer og befundet dem i Trykken. De bringer Bud om to værdifulde Mennesker.

Ved A. U.

JÆGERSPRISMINDER

Frederik VII og grevinde Danner.

Jægersprisegnen er rig på historiske minder. Ikke alene ligger det gamle maleriske slot med de røde mure og de lyse vindues- og portalindfatninger omkranset af Johannes Wiedewelts (1731-1802) og arveprins Frederiks (1753-1805) hyggelige og særprægede mindelund fra årene 1777-84, men også selve slottet rummer værdifulde kultur- og personminder. Konger og dronninger lige fra Erik Mændveds tid har ofte taget ophold her, så det med rette er blevet kaldt et mindernes hus. Mens mindelunden overvejende fremholder en række mennesker, som ved deres prisværdige liv og færd har indlagt sig fortjeneste og hæder af det danske rige, så danner slotsmurene for nutidens erindring især ramme om to personer, der hver for sig, blot ved en enkelt handling, har gjort sig fortjent til at blive mindet. Disse to er kong Frederik VII (reg. 1848-63), som underskrev Grundloven 5. juni 1849, og grevinde Danner (1815-74), der ejede Jægerspris gods og slot 1854-74 og dér oprettede den store stiftelse for forældre- og hjemløse børn.

Frederik VII's første nærmere bekendtskab med Jægerspris stammede fra 1834. Da opholdt han sig her i 55 dage, forvist fra København. Grevinde Danners tilknytning til stedet begyndte formentlig først i 1854, da kongen købte godset og senere skænkede det til grevinden.

Mens prins Frederik under sit første ophold på slottet havde følt sig meget utilfreds, var han som konge glad for at bo der sammen med grevinden. Egnens folk kom dem i møde med respekt og venlighed og tog intet hensyn til de ondsksfulde rygter, der i hovedstad og provinsbyer var udsprede om hende. Derfor følte det »høje par« sig år for år mere og mere knyttet til den naturskønne egn

og dens venligsindede beboere. Allerede i 1858 lagde grevinden planer om, at der for offentligheden skulle gives adgang til nogle af slottets værelser efter kongens død, og disse skulle henstå, som han havde forladt dem. Få år før sin død bestemte hun, at der, når tiden var inde, tillige skulle gives adgang til hendes kabinet på første sal.

Naturligvis kan de få mindestuer kun give en delvis vurdering af de to personer, men de yder dog et interessant bidrag dertil, og desuden kan der her hentes adskilligt stof til belysning af samtidens kunst, håndværk, kultur, smag o. l.

Fr. VII var sidste skud på den oldenborgske kongestamme, og det var vel for at understrege hans forbindelse og plads i denne slægtslinie, at han i gangen ind til audienssalen havde ladet ophænge nogle ganske vist mindre gode malerier af oldenborgske konger, som han havde hjemført fra Lyksborg. Han beundrede Christian IV (reg. 1588-1648) og ville gerne sammenlignes med ham. Denne hans beundring forklarer, hvorfor der midt i audienssalen er anbragt en mindre statue af Chr. IV med dennes forgyldte barnestol foran. Man mener at vide, at Fr. VII selv havde reddet disse ting under Frederiksborg slots brand i 1859.

Fr. VII's hof havde næsten intet samkvem med fremmede fyrstehuse. De holdt sig borte i protest mod grevinden. Kun med Sveriges kongehus var der lidt forbindelse. Den svenske konge Karl XV (1826-72) og Fr. VII var venner, skønt de var meget forskellige. Svenskekongen var en klog og kultiveret personlighed, men dansk kongen var uskolet og upoleret i sin væremåde. To høje, slanke porfyrvaser i audienssalen er en gave fra Sveriges konge og må ses som pant på deres venskab.

Når Fr. VII opholdt sig på Jægerspris, bestod hans daglige småsyster blot i megen tobaksrygning, lidt tegning, fiskeri i slotsgraven fra et vindue i vestre tårnværelse, jagt, rideture, måske lidt arkæologi og endelig skak- og kortspil. Regeringshandling var han helst fri for. På hans smukke rokokoskrivebord ligger der en ufuldendt tegning, den sidste han arbejdede med. Også i det fag ville han gerne ligne sit beundrede, kongelige forbillede. I nærheden af skrivebordet står der en buste af hans moder, prinsesse Charlotte Frederikke (1784-1840). Sammenligner man denne med buster eller billeder af Fr. VII, ses let deres påfaldende lighed i det ydre. Også deres sjælelige anlæg viste sig at være iøjnefaldende ens med hensyn til moral,

pålidelighed, holdning o. l., og det føles, som om deres livsløb var lagt efter samme mønster: giftermål, utroskab, skilsmisse. Prinsessen blev på grund af utroskab i 1809 skilt fra sin ægtefælle, den senere konge, Chr. VIII (reg. 1839-48), måtte forlade sin eet år gamle prins Frederik og blev forvist til Horsens, hvor hun fortsatte sit lette liv ned til forargelse for mange. Den kendte overlæge Knud Pontoppidan (1853-1916) sagde engang, at det vanskeligste valg, et barn kunne komme ud for, var valget af forældre. Med rette kan det siges, at Fr. VII ikke havde været heldig i valget af moder og måske heller ikke i valget af fader.

Fr. VII var født 1808 og blev gift første gang 1828 med Fr. VI's datter Vilhelmine (1808-91). De blev skilt 1834 på grund af hans utroskab. Anden gang blev han gift med prinsesse Mariane (1821-76) af Mecklenborg. Dette ægteskab varede kun fra 1841-46 og blev opløst af samme grund som det første. Det tredje ægteskab med Louise Rasmussen (grevinde Danner) holdt til kongens død i 1863.

Mere end et halvt århundrede efter Fr. VII's død har fortælleren her, især indenfor ældre slægter ude i Draaby skovsogn, fået forevist mønter med denne kongens navnetræk eller fået fortalt småtræk om hans liv og færden i denne egn. Af fortællingens form og tone mærkedes der altid beundring eller taknemmelighed mod den folkekære regent. På sine daglige rideture standsede han ofte og gav sig i snak med håndværkere, arbejdere, bønder eller fiskere. Gjorde han holdt ved en ældre brændesamler, der berettede om sygdom i hjemmet eller fattigdom, skiftede nogle markstykker eller rigsdaler ejer og gled ned i brændesamlerens hånd. Kongen viste altid megen forståelse for jævne menneskers livsvilkår. Denne egenskab i forbindelse med hans evne til at småsnakke med dem havde han sikkert erhvervet hos det menneske, som frem for nogen havde vist ham uskrømtet kærlighed. Det var en fynsk bondepige, Christiane Reyersen, som indtil 8-9 årsalderen havde været hans opofrende barnepige og plejemoder. Hun havde ødslet sin kærlighed på den moderløse dreng og havde fortalt ham om livet ude i landsbyen og kårene der. Og det glemte han aldrig. Han kaldte hende mor, og han standsede altid ved hendes dør i Lyngby og lod følget vente, selv om det var nok så utålmodigt.

Et stort maleri i et af kongens værelser er nok udtryk for hans store glæde ved ridning. Her ses hans ridehest, Perle, og en af hans

betroede tjenerskab, rideknægten Anders, der havde en høj stjerne hos majestæten, bl. a. for sine rappe svar. Engang havde kongen pralet af et anstrengende ridt mellem Vissenbjerg og Odense og havde påstået, at der var seks mil mellem de to byer. »Er det ikke rigtigt, Anders?« spurgte kongen. »Jo, Deres majestæt, tre mil frem og tre mil tilbage,« var rideknægtens svar, og det var kongen tilfreds med og tog som bekræftelse på sin påstand.

Nær broen over den tidligere våde slotsgrav i Jægerspris store slotsgård står der en solid granitsokkel, hvorfra Fr. VII plejede at stige til hest. Under et drikkelag med nogle bønder fra Over Draaby havde Anders rideknægt påstået, at han var i stand til at få kongen til at bestige sin ridehest henne ved siden af fru Adelgunde Voigts Zinkhjort midt i slotsgården, og det kom til væddemål om et større beløb. Nogle dage efter havde bønderne skjult sig ved gårdens udgange på den tid, da kongen plejede at ride ud. Anders trak hesten hen ved siden af hjorten og blev roligt holdende dér, da majestæten kom anstigende. Der lød nogle skarpe og bøse kommandoord, men da de ingen virkning havde, blev de efterfulgt af en byge af mindre pæne ord om straks at bringe hesten hen til sokkelen, som han plejede. Henne fra Anders hørtes kun en svag, grødet stemme: »Jeg kan ikke, Deres majestæt, jeg kan ikke,« »Ja, så skal jeg lære dig det,« buldrede kongen løs mod Anders, og et par lussinger syntes at være i luften under en ny bølge af kraftudtryk, som ikke egner sig til gengivelse. Men da kongen havde hørt, hvordan det hang sammen, lod han Anders hjælpe sig i sadlen, og han red sin sædvanlige tur. Nu måtte bønderne rykke ud med de mange dalere, og Anders gottede sig over sin sejr, både over majestæten og over bønderne.

Fr. VII kunne ved visse lejligheder holde smukke taler, men hans dagligsprog var jævnt og folkeligt, hvad også fremgår af følgende lille træk: Når han undertiden selv var kusk og havde grevinden ved sin side, og hun kom til at sidde på tømme, så kneb det for den gamle kusk, der sad bagved, at bevare alvoren, når det fra den kongelige mund lød: »Let rumpen, Louise!« Grevinden generede det nok ikke. Hun var fra sin barndom kendt med sproget fra Borgergade-kvarteret i København.

Hvis man i Fr. VII's værelser søger efter bøger og bogskab, går man forgæves. Kongen havde hverken sans for eller energi til god læsning. Derimod kan der findes en hel del, der afslører hans latter-

lige interesse for sin påklædning. Den dag, han i 1834 blev forvist fra København i anledning af hans første ægteskabsforlis og fik besked om, at han senere på året skulle ud på en længere sørejse, drejede hans første spørgsmål sig om, hvilken uniform han da skulle optræde i. Hans svigerfader, den skuffede og bedrøvede konge, Fr. VI, gav ham da det lidt afvisende og spottende svar: »Klæd dig varmt.«

Fr. VII var et lunefuldt stemningsmenneske, der som pendulet svingede fra den ene yderlighed til den anden, fra venlighed til vrede, fra føjelighed til stædighed, fra jævnhed til kongelig majestæt. Kongen og digteren Carl Ploug var begge til stede ved et borgergilde, hvortil der også var indbudt tre fuglekonger. Pludselig spurgte kongen spøgende Carl Ploug, om han var opmærksom på, at han var i selskab med fire konger. »Det er man jo, hver gang man spiller kort,« lød digterens kvikke svar. Majestæten fandt svaret upassende i hans nærværelse, var synligt stødt og havde svært ved at komme i humør igen.

En boligs vægprydelser kan ofte tages som udtryk for beboernes åndelige stadi. Jægerspris slot er rigt udstyret med interessante malerier, kobberstik, stentryk o.s.v. af samtidens anerkendte kunstnere. I kongens værelser hænger der adskillige billeder, som er værd at lægge mærke til, fordi de viser den kongelige beboers interesse. Her skal blot fremhæves malerier af grevinden, af amtmand Rotwitt, kammerherre Lunding og oberst Würtzen. Billederne af grevinde Danner viser et noget fladt ansigt uden egentlig skønhed, almindeligt, mildt og venligt. Hendes påklædning er fornem og smagfuld, af skønne stoffer med smukke linier og fine enkeltheder. Den tidligere modehandlerinde gjorde sig her gældende.

C. E. Rotwitt (1812-60) var kendt som en dygtig og reel embedsmand tilhørende partiet bondevennerne. Af sidste årsag var han blevet en af grevindens yndlinge, og det var måske dette, som førte ham op på amtmandsstillingen over Frederiksborg amt. Men da kongen i 1859 efter pres fra samme høje dame havde udnævnt ham til konsejlspræsident, kom det til voldsomme pøbeloptøjer i København. I gaderne lød råbene: »Ned med grevinden!« og »Rotwitt godt skidt!« Dette forskrækkede både kongen og hende, og hun blev for eftertiden mere forsigtig og blandede sig mindre i regeringshandling.

Kammerherre N. C. Lunding (1795-1871) var en dygtig officer, der havde ydet et væsentligt bidrag til sejren ved Fredericia 6. juli 1849 ved i god tid forud at sætte fæstningen i forsvarsstand og ved sin ivrige tilskyndelse til udfald ved gang på gang at understrege: »Man skal sprænge nettet, før snøren trækkes sammen.«

Oberst Würtzen (1796-1858) hørte til kongens nære vennekreds og var kendt for sin forælleevne og for sine kvikke svar. Da kongen engang havde skænket ham et glas fin, gammel vin og spurgt, hvad han syntes om den, kom svaret: »Tak, udmærket, Deres majestæt, men den var noget lille af sin alder.« Så fik han et glas til, og det var jo også meningen.

I et af kongens skabe har han gemt en model af to sammenføjede hænder. Det er hans og grevindens. Måske har det været hans mening, at denne lille skulptur skulle være et udtryk for og et pant på deres troskab mod hinanden, og man har vel lov til at tro det, selv om skarpe tunger vil fortælle noget andet. Hans hånd er ordinær, fed og uindbydende til et fast håndtryk. Grevindens hånd er smukt formet med fine, lange fingre, velegnede til med ynde at gribe om et af menneskehedens nyttigste redskaber, en synål.

Grevinde Danners kabinet virker meget forskelligt fra hendes kongelige ægteherres mindestuer. Der er forfinet stil, ynde og hygge over hendes værelse. Kostbare møbler af buxbom, rosentræ og palisander er anbragt med sikker smag og fylder rummet. Hun havde ikke hentet sit skøn og sine ideer under besøg ved udenlandske hoffer eller i indenlandske herregårdspalæer. Det danske hof var dengang udelukket fra disse steder. Hendes kabinet viser alene hendes medfødte, gode personlige smag. Hun har med omtanke planlagt anbringelsen af møbler og malerier. På sofa- og stolerygge lod hun sit våbenskjold anbringe i små medailloner, og hendes egne håndarbejder har fundet anvendelse overalt og viser hendes sans for det dekorative. Der er hygge og ro over det lavloftede rum med den skønne udsigt over slotshaven. Med albuerne på den polstrede vindueskarm har grevinden set ned mod den lille, muntert rislende bæk, i hvis nærhed hun ønskede og også fandt sit sidste monumentale hvilested.

Grevinden havde ikke lange ahnetavler eller fine familiegroupebilleder at smykke sine vægge med, og der er også kun få billeder af hendes nærmeste venner. Overvejende er det datidens fremtrædende

mænd, som har fået plads her. Rundt om i slottets indre havde grevinden rig lejlighed til at iagttage vor store billedhugger Berthel Thorvaldsens (1768-1844) kunst på lofter og vægge. I spisesalens loft ses hans symboler for dagen og natten, og i Rebækkasalen, der har navn efter hans loftsrelief af Eliesers mødes med Rebækka ved Harans bybrønd, har hun beundret hans symboler for de fire årstider og vel også sammenlignet dem med Wiedewelts ude på nordplænen. Det kan derfor ikke undre, at et maleri af den berømte kunstner efter Vernets tegning har fået en fin plads på den fornemme grevindes væg.

På venstre side af Thorvaldsen hænger et maleri af greven til Bregentved, A. V. Moltke (1785-1864). Han underskrev som ansvarlig minister Junigrundloven, og han havde omend med megen betænkelighed bifaldet Louise Rasmussens bryllup med kongen 6. august 1850 og havde derved vundet grevindens gunst.

På modsat side ses professor P. C. Sibbern (1785-1872). Han var en af den tids største filosoffer og er vel i vor tid mest kendt for sit tankevækkende skrift *Gabrielis breve*. En af hans elever har givet denne vurdering af ham: »Det er dog kun få Personligheder i vor Historie, der har en saa enstemmig Dom over sig, hvad Ærlighed, Hæderlighed og Bravhed angaar, faa Personligheder ere saaledes med flere skiftende Slægtsleds Kjærlighed, Tak og Velsignelse gaaet i deres Grav.« (Otto Borchsenius: *Fra Fyrrene 1 1878* side 311). Han har næppe hørt til den kreds, der jævnlige samledes om grevinden. Dertil har den kulturelle afstand været for stor.

Tre andre større malerier, der hænger ved siden af hverandre, føles næsten som en selvfølgelighed på grevindens væg. Det er portrætter af C. E. Wegener (1802-93), J. C. E. Berling (1812-71) og L. N. Scheele (1796-1874).

Wegener var kongelig historiograf og ledsagede ofte kongen og hans gemalinde på deres rejser ud i landet. Dertil kom hans store arbejde med det grundlæggende skrift om grevindens gods: *Efterretninger om Abrahamstrup Gaard 1856*.

Berling ejede Berlingske Tidende og var uddannet som bogtrykker. Hans forlovelse med Louise Rasmussen måtte hæves, da hun bragte ham i forbindelse med prinsen ovre i Fredericia, hvortil den var blevet forvist, efter at hans andet ægteskab var gået over styr. Det var snart blevet til et så opofrende venskab mellem dem,

at Berling afstod sin veninde til prinsen. Både han og Louise Rasmussen var kloge og beregnende naturer, og det var snart gået op for dem, at der her var gået et stort bytte i deres garn, som de begge kunne vente at høste stor og varig fordel af. Tiden derefter viste, at de ikke havde regnet fejl. Berling blev generalintendant, kammerherre og meget mere og fik stor politisk indflydelse.

L. N. Scheele havde opnået høje stillinger i Slesvig-Holsten, men han var ikke afholdt. »Hans Person var frygtet, men ikke anset, og om hans Privatliv gik der med Rette eller Urette uheldige Rygter.« (Povl Engelstoft). Bladet Fædrelandet kaldte ham en hofsnog, og det var nok ikke forkert. Hans nære venskab med Fr. VII og især med grevinde Danner førte ham omsider op på udenrigsminister-taburetten. Til gengæld søgte han at få hende udnævnt til hertuginde. Men her mødte han stærkere modstand, end han formåede at overvinde, og tanken måtte opgives. Så prøvede han på at skaffe hende en årpenge fra statskassen, men heller ikke her havde han heldet med sig.

Grevinde Danner havde sit liv igennem som en tindebestiger stræbt opad mod toppen for at blive rig, få magt, ære og anseelse. Rigdom og magt nåede hun, men ære og anseelse kneb det med. Hun havde ikke våget og vogtet over sin ungdom og levet den efter de livsfremmende lovbud fra Sinai, og »Det bødes der for i lange Aar« og så for den, der kommer på dronningesæde.

Man fortæller, at hun hver dag ønskede sig en gave af kongen. Et skab på slottet fyldt med kostbarheder viser, at hendes ønsker er blevet opfyldt. I en regnskabsbog, som hun førte umiddelbart efter kongens død, findes en liste over hendes private ejendele. Her fylder fortegnelsen over hendes diamantsmykker $3\frac{1}{2}$ side og andre smykker 23 sider. Samme bog beretter, at hendes månedlige indtægt i 1864 udgjorde 5000 rdl, så hun som enke må siges at have været pænt aflagt.

Under slottets østre tårn lod hun indrette en box, beskyttet med ståldør og jernstænger. Fra sine stuer ovenover fik hun bygget en smal jernsneletrappe, der førte ned til denne, og kun grevinden måtte benytte den. Efter hendes død i 1874 fandt man i en kiste i boxen 120000 rigsdaler, gemt under aviser. (Dr. F. L. Møller).

Grevinde Danner havde et religiøst sind. Fra en rejse til Det hellige Land hjembragte hun vand fra Jordanfloden og jord fra

Getzemane have. Begge dele opbevares fremdeles. Når hun opholdt sig på slottet, søgte hun jævnlige til Draaby kirke, hvor hun havde sin egen stol, kendetegnet ved skjolde med hendes våben. De hænger nu i kirkens sakristi. Kirkens orgel skænkede hun menigheden på Fr. VII's fødselsdag 1870 for at vise den sin taknemmelighed og den afdødes minde sin trofasthed.

Hun fik et ejendommeligt livsløb, men hun ville næppe selv betegne det som lykkeligt. Hun var nok blevet gift med en konge, men det var ikke ham, hun havde sit barn med. Kongen viste hende megen godhed, men det kunne ikke skjules, at han var et uligevægtigt menneske med abnorme anlæg og misdannelser, både sjælelige og legemlige. I hans senere år var han et vrag, og da var hendes opgave den værnende og opofrende sygeplejerskes. Hun søgte at ned-sætte hans spiritusforbrug, men ofte glippede det. Det sled på hendes nerver, og hun brast i gråd, når han under rusens påvirkning opførte sig upassende. Hendes stærke begær efter ære og anseelse slørede hendes klogskab, så hun kom ud for tilsidesættelser og mange bitre stunder, hun ellers let kunne være sparet for.

Hun var teatervant og kunne »føre sig«, men hun forstod ikke helt den overordnede kunst at være tillidsfuld og ikke for vagtsom over for undergivne. Mistroens orm gnavede i hendes sind, og derfor var hun ikke ligefrem elsket af sit tjenerskab.

Grevinden ængstedes for sit omdømme efter døden. Derfor havde hun nøje planlagt alt til sin monumentale gravlæggelse i slotshaven, så alt kunne formes og foregå efter hendes ønske, da døden i 1874 nåede hende. Måske var hendes bekymring for eftermælet begrundet, men ubevidst kom hun til at mildne klimaet for dette ved oprettelsen af Kong Frederik VII's stiftelse på Jægerspris, som gennem snart hundrede år har givet god opdragelse, omsorgsfulde og beskyttende hjem for mange hundrede børn. *H. L. Sørensen.*

Litteratur: K. Fabricius: Danmarks Konger, Frederik VII, side 449-483.

Robert Neiindam: Bogen om Grevinde Danner.

Bering Liisberg: Kvinder i Dansk Historie, side 149-172.

Julius Clausen: Eros, side 80-106.

N. A. A. Westergaard: Blade af Jægerspris Historie. 1924.

Denne indeholder bl. a. interessante billeder af slottet og af kongen og grevinden. Den er blevet til i Jægersprisstiftelsens »guldalder-tid«, da den blev ledet af to betydelige personligheder, den myndige forstander A. T. Høy og den højt begavede, kloge og noble pædagog og børneven Michael Greve.

FOLKESAGN

»Til Sagn og Sange og Æventyr
jeg lytted, da jeg var lille.«

Saadan hedder det i et Digt at *Ingemann* («Sangens Fugl», »Holger Danske«, 1837). Og vi, der har oplevet det i vor Barndom, skal nok sande, at det har haft varig Betydning for os.

I »Kultur og Folkeminder« hører derfor ogsaa Sagnet hjemme. Vi har lejlighedsvis tidligere, bragt enkelte, men her vil vi bringe flere – til Oplivelse baade for Børn, unge og gamle.

I Aargang IX, 1957, bragte vi følgende Sagn: Hvorledes Sjælland blev til, Kong Frodes Høj ved Værebros, Dronning Margrete som Barn, Karl Gustav paa Kronborg, Vellerup Hospital, Dyre-Davrekøb, Lyng Kirke.

I Aargang X, 1958: Den guldnakkede Hue, Røverne paa Nellerupgaard.

I Aargang XVIII, 1966, gengav vi to Sagn, optegnet af Gartner *Peter Larsen*, Vinderød Skov, nemlig: Trolde Arre og Det gamle Hyldetræ ved Kregme Kirkegaard.

Og nu fortsætter vi.

SAGN OM HOLGER DANSKE

I

Holger Danske under Kronborg.

I lange Tider havde man hørt Vaabengny nede i de underjordiske Hvælvinger under Kronborg Fæstning, men ingen turde gaa derned. Saa gav man en dødsdømt Slave Løfte om Livet, hvis han vilde stige ned i de underjordiske Gange og se efter, hvad det var. Han

gik derned og kom igennem en stor Jerndør ind i en Hvælving, hvor staalklædte Kæmper sad om et mægtigt Stenbord og hvilede deres Hoveder paa de korslagte Arme. Holger Danske, som sad for Bordenden, rejste sig op, og idet han løftede Hovedet, revnede Stenbordet, hvori hans Skæg var groet fast. »Ræk mig din Haand,« sagde han til Slaven. Denne vovede ikke at give ham Haanden, men rakte ham en Jernstang, som Holger Danske knugede, saa hans Fingre sad fast i den, og saa sagde han: »Hils din Herre og sig, at naar Tid er, skal vi komme af os selv.«

II

Holger Danskes Sværd

Ikke ret langt fra Horsens ligger der en Gaard, der hedder Bygholm. Paa en Mark, der hører til denne Gaard, er der en lang Høj, hvor Holger Danske ligger begravet. Engang da man gravede i Højen, fandt man Holger Danskes Sværd. Det var saa stort og tungt, at der skulde tolv Heste til for at trække det, da man vilde bringe det op paa Gaarden. Men da man havde faaet det derhen, begyndte alle Vægge at ryste og alle Ruder at klirre. Dette Uvæsen hørte ikke op, før man bestemte sig til at lægge Sværdet paa Plads igen. Men da var det saa let, at to Heste kunde trække det tilbage til Højen igen. Dette skete, fordi Holger Danske ikke vilde miste sit gode Sværd, som han skal bruge, naar han kommer igen for at frelse Danmark.

III

Holger Danske og Skrædderen

Holger Danske kom engang til en lille Landsby, hvor han vilde have syet sig en Klædning. Men han var saa stor, at det vilde have varet alt for længe, inden en Skrædder havde kunnet faa en Klædning færdig til ham. Holger Danske sendte derfor Bud efter hele tolv Skræddere. Da de skulde tage Maal af ham, maatte de sætte Stiger til ham, da de ellers ikke kunde naa op til hans Ryg og Skuldre. En af Skrædderne krøb op paa det øverste Trin af Stigen, for at han kunde komme til at tage Maal af Holger Danskes Skulder. Men da han vilde sætte et Mærke i sit Maal, kom han til at kildre Holger bag Øret

med Saksen. Holger troede, det var noget, der bed ham, og vilde klø sig bag Øret. Men derved kom han til at knuse den stakkels Skrædder mellem sine Fingre.

IV

Naar Holger Danske kommer

I Viborg Sø gror der en Plante, og naar den bliver saa stor, at man kan binde en Hest ved den, saa kommer Holger Danske. Han skal da blive Anfører for alle Drengene paa tolv Aar og derover og for alle gamle paa tres, og de skal da slaa Danmarks Fjender, naar vort Land er i den yderste Nød.

HISTORISKE SAGN

V

St. Olavs Kilde

Sagnet fortæller, at i gamle Dage boede der Troldfolk i de høje Bakker her i Danmark, bl. a. i Bakkerne ved Skuldelev i Horns Herred. Det hændte engang, da Kong *Olav den Hellige* sejlede paa Roskilde Fjord, at en Troldkvinde sprang frem og raabte:

»Kong Olav med det brede Skæg,
Du sejler for nær min Kældervæg!«

Da fortæller Sagnet, at Kong Olav drejede Skibet mod Land og sejlede lige mod Bakkerne, hvor Troldkvinden boede, saa Bakken revnede, og for Enden af den sprang en Kilde frem, som findes der endnu og kaldes St. Olavs Kilde. Syge Folk kom rejsende langvejs fra for at finde Lægedom ved at drikke af dens Vand. Og Bakken ses ogsaa med en Gennemskæring midt igennem. –

Sagnet fortæller desuden, at Troldene i Skuldelev Bakker følte sig generet af Slingerup Kirkeklokker, naar de ringede, hvorfor de besluttede at ødelægge Kirken. Derfor tog en Trold en Sæk, fyldte den med Jord og gik for at begrave Kirken, men undervejs gik der Hul paa Sækken, og Jorden faldt ud midt i Roskilde Fjord, hvor det blev til en Ø med en meget høj Bakke. Øen kaldes Kølholm.

VI

Liden Kirsten

Kong Valdemar havde en Søster, som blev kaldt Liden Kirsten. Medens Kongen engang var i Leding, fattede hun og den vendiske Prins Buris Elskov til hinanden, men da Valdemar kom hjem og fik Rede paa dette, blev han meget forbitret, og da der engang var Gilde paa Kongsgaarden med Fest og megen Glæde, bød Kongen Liden Kirsten op til Dans, og han dansede saa længe og saa voldsomt med hende, at hun til sidst segnede om og døde. Hun blev jordet ved Vestervig Kloster i Thy. Men paa Buris blev Øjnene stukket ud, og han blev kastet i et haardt Fængsel. Senere blev Valdemar dog mildere stemt og tillod ham at vælge et andet Fængsel. Han valgte da Vestervig Kloster, og dér fik han Ophold i et Taarn. Han havde faaet en Lænke om Livet, der var saa lang, at han kunde naa hen til Liden Kirstens Grav. Men Kong Valdemars Dronning, der var Søster til Buris, havde altid hadet Liden Kirsten, og det blev hun ved med efter Liden Kirstens Død. Engang da hun kom ridende forbi Vestervig Kloster, red hun hen til Liden Kirstens Grav og lod sin Hest træde paa Stenen, som laa paa Graven. Men Stenen var ikke saa haard som hendes Hjerte, og Sporene af Hestens Hov staa endnu kendt i Stenen, som ligger uden for Vestervig Kirke. –

Jeg har hørt fortælle, at det er hændt, at Bruden, naar et ungt Par er blevet viet i Vestervig Kirke, er gaaet hen og har lagt sin Brudebuket paa Liden Kirstens Grav.

VII

Klaus Nars Ø

Valdemar Atterdag havde en Nar, der hed Klaus. En Dag sagde Klaus Nar til Kongen: »Deres Majestæt giver saa mange Len bort. Kan der ikke ogsaa blive et til mig? Jeg forlyster dog saa ofte Deres Majestæt og Deres Gæster.« Kongen imødekom hans Ønske og skænkede ham en lille bitte Ø i Farum Sø. Klaus Nar fandt det Len lovligt ringe og pønsede paa at spille Kongen et Puds til Gengæld. Han bød da Kongen til Gæst hos sig, og da de skulde spise til Middag, spurgte Kongen: »Naa, hvad byder Du saa paa i Dag, Klaus Nar?« – »Aalesuppe, Deres Majestæt,« var Svaret. »Ja, det er jo en meget

god Ret, men hvor skal den serveres?» – »Ja, Aalene gaar omkring i Søen, saa man kan jo øse op, hvor man lyster,« svarede Narren. »Det var en daarlig Middag den,« svarede Kongen. »Ja, som Øen var, saadan er Middagen,« svarede Klaus Nar. Men Øen fik siden Navnet Klaus Nars Ø.

VIII

Kong Valdemars Tanke

Engang da Kong Valdemar vilde stige til Hest for at ride ud, blev han staaende med den ene Fod i Stigbøjlen og faldt i dybe Tanker, men ingen vidste, hvad det var, han grublede over.

Nu skete det, at der i det samme blev ført en Forbryder forbi, som var dømt til Galgen. Da han saa Kongen, faldt han paa Knæ og bad om Naade, Kongen, der blev revet ud af sine dybe Tanker, sagde til Manden: »Ja, hvis Du kan skaffe mig at vide, hvad det var jeg nu stod og tænkte paa, da Du kom og forstyrrede mig, saa skal Du beholde Livet for denne Gang.«

Manden blev straks løst af sine Lænker og begav sig paa Vej. Han drog rundt i hele Landet og talte med alle de synske Folk, han traf paa, men der var ingen, der kunde give ham Besked. Endelig kom han en Aften til Bovbjerg, der jo er en stejl Klint ude ved Havet Vest for Lemvig. Her bankede han paa tre Gange med en hvid Stav. Da kom Bjerghanden ud, men han vidste heller ikke noget. Derimod sagde han, at han havde en Oldefader i Daugbjerg Daas, det var en gammel klog Karl, ham skulde han gaa til. Men da Manden kom til Daugbjerg, et Par Mil Vest for Viborg, vidste Bjerghanden dér ligesaa lidt som alle de andre. Men han sagde, at han havde en Tipoldefader i Rødsten paa Fur, og han var maaske mere fremsynet. Saa vandrede den ulykkelige til Øen Fur, som ligger i Limfjorden, Nord for Salling Land. Det var midt om Natten, da han kom til Bjerget og bankede paa tre Gange. Da kom der en gammel, gammel udlevet Mand ud, rokkende ved en Stav, og den fremmede kom nu frem med sit Ærinde. Den gamle sagde, han kunde nok give ham Besked om det, han vilde vide. »Men først maa Du sige mig tre Sandheder,« føjede han til. Manden tænkte sig lidt om og sagde saa: »Meget har jeg rejst, og vidt har jeg vandret, men aldrig har jeg set et Hus saa fast som dit.« Det vilde den gamle nok tro, for hans Hus

var hulet ud i Sten. »Meget har jeg rejst, og vidt har jeg vandret,« sagde Manden videre, »men aldrig har jeg set saa meget Guld og Sølv samlet paa et Sted som her hos dig.« – »Det er nok muligt,« svarede Bjergmanden, »nu blot een endnu.« – »Meget har jeg rejst, og vidt har jeg vandret,« gentog Manden paany, »men aldrig har jeg set saa lille en Mand med saa stort et Skæg,« thi det var saa langt, at Bjergmanden næsten traadte i det. »Ja,« svarede den lille, »saa skal jeg ogsaa sige dig, hvad Kong Valdemar tænkte paa. Det var, om han kunde faa Danmark, Norge og Sverige smedet sammen i eet Rige, men det skal først hans Datter gøre.«

Manden blev sjæleglad, takkede Bjergmanden hjerteligt og gik tilbage til Kongen og fortalte ham, hvad han nu havde faaet at vide. Og Kong Valdemar holdt sit Ord og friede Manden fra Galgen.

IX

Valdemar og Tovelille

Kong Valdemar elskede en Pige fra Rygen ved Navn Tovelille, og hans Kærlighed til hende var saa stor, at selv da hun var død, kunde han ikke forlade hendes Lig, men førte det med paa sine Rejser omkring i Landet. Dette blev i Længden noget besværligt for Kongens Folk, og en Hofmand benyttede derfor en gunstig Lejlighed til at undersøge, hvad det vel kunde være ved Liget, der bandt Kongen med saa stærk en Kærlighed. Han fandt da en Tryllering, som Tovelilles Moder havde sat paa hendes Finger, for at hun derved altid kunde være sikker paa at bevare Kongens Gunst. Hofmanden tog Ringen af Fingeren, og straks forsvandt Kongens Kærlighed, og han lod Liget begrave. Men nu vendte Kongen hele sin Hu til Hofmanden, der endnu var i Besiddelse af Ringen, saa at alt, hvad der skulde foretages, skulde udføres af ham. Men dette blev ogsaa noget besværligt for Hofmanden, og da han jo nok vidste, det var Ringen, der var Aarsag i det hele, tog han og kastede den ud i en Sø, da han engang red igennem Gurre Skov. Fra den Tid begyndte Kongen at befinde sig bedre i denne Skov end ethvert andet Sted, og han lod opføre et Slot i Søen og forbandt det med Landet ved en prægtig Kobberbro. Dér opholdt han sig helst, og naar han jagede i Skoven ved Dag og ved Nat, udbrød han ofte, at Vorherre maatte gerne

beholde sit Himmerig, naar han blot maatte jage omkring Gurre. Disse formastelige Ord skilte Kongen fra Himmeriges Fred, og da han var død, maatte han til Straf jage gennem Skoven i den mørke Nat til Angst og Gru for alle dem, der hørte hans Jagttog.

X

Dronningekilde

Da Dronning Margrete var død, førtes hendes Lig paa Vogn ad Roskilde til. Paa Store Hagelse Mark fløj et Klæde fra Kisten hen paa Jorden, og paa Stedet, hvor Klædet faldt, sprang der en Kilde frem. Den findes endnu paa Gaardejer Ole Hansens Lod og tæt ved venstre Side af Landevejen fra Frederikssund og til Frederiksværk. Den kaldes *Dronningekilde*, og Folk, der drog forbi ad Landevejen, holdt stille for at smage paa Vandet og give en Skærv derfor. Disse Penge fandt de Hagelse Folk siddende i Træværket om Kilden, men ingen turde røre ved disse hellige Mønter. En klog Kone, som for en 60-70 Aar siden boede i Store Hagelse, hentede Vand i Kilden og tilberedte det til de syge. En Gang om Aaret blev der baaret Kranse til Kilden.

XI

Christian den Fjerdes Sten

I den lille Skov, som under Navn af Indelukket ligger lige op til Frederiksborg Slot, findes der en stor Kampesten, hvori der er udhugget et Sæde. Paa Forsiden af Stenen er Christian den Fjerdes Navnetræk samt Aarstallet 1628 indhugget. Denne Sten, der tidligere kaldtes Kongestenen eller Kvartistenen, benævnes nu Christian den Fjerdes Sten. Det fortælles, at Kongen sad paa den og udbetalte Dagløn til Arbejderne, der var beskæftiget med Opførelsen af Frederiksborg Slot.

Om Aarsagen til, at Stenen kom til at ligge paa dette Sted, melder Sagnet, at Kongen og en stærk Bonde en Dag kom bærende med den ude fra Marken, idet den skulde bruges til Slottets Opbygning, men undervejs tabte Bonden Bukserne, og de maatte derfor lade Stenen falde, og siden fik den Lov at blive liggende.

XII

Kongen og Bonden

Da *Christian den Fjerde* engang paa en Spadseretur fra Frederiksborg Slot var kommet et langt Stykke ud i Skoven, fandt han, at det blev vel langt at gaa hjem, og sad derfor op hos en Bonde, der kom kørende forbi og skulde til Slottet. Kongen gav sig dog ikke til Kende, men lod Bonden være i den Tro, at det var en af Hoffets Folk. I Samtalens Løb bemærkede Bonden, at han meget gerne vilde se Kongen, hvad han aldrig hidtil havde haft Lejlighed til. Kongen svarede, at det kunde jo netop ske ved denne Lejlighed, men da Bonden indvendte, at det ikke vilde være let at kende Kongen blandt de mange Hoffolk, svarede Kongen, at han behøvede bare at se efter, naar de nu kom ind i Slotsgaarden, han vilde da kunne kende Kongen paa, at han var den eneste, der beholdt Hatten paa, mens de andre tog deres af. Et Øjeblik efter rullede Vognen ind i Slotsgaarden. Kongen stod af, og alle, som var til Stede, blottede Hovederne. Da saa Bonden hen paa Kongen og bemærkede lunt: »Ja, saa maa det jo være enten ham eller mig.«

XIII

Den tapre Matros i Slaget ved Femern

I Aaret 1644 stod der et Søslag ved Femern mellem den danske og den svenske Flaade. Den danske Konge, *Christian IV*, var selv med i Slaget. Midt under Kampen blev det Skib, hvør Kongen opholdt sig, ramt af en fjendtlig Kanonkugle. Den slog Hul i Plankerne, saa Splinterne fløj vidt omkring, og en af dem ramte Kongen i Øjet og saarede ham slemt. Herover blev Skibets øverstkommanderende saa forbløffet, at han befalede en Matros at klatre op i Masten og tage Flaget ned, for at Fjenden skulde holde inde med Skydningen. Matrosen krøb ogsaa til Tops, men da han mente, det vilde være den største Skam, om Kongens Skib skulde overgive sig, sørgede han for, at Flaget blev viklet ind i Tovværket, saa at han ikke kunde faa det ned. Da Kongen hørte dette, blev han saa glad, at han skænkede Matrosen en Gaard ved Haderslev.

XIV

Polakkerne og Præsten

Da Svenskerne havde hærget i Jylland, kom Aaret 1659 en stor Mængde Polakker og Brandenburgere for at jage dem ud, men skønt de kom som Venner, lignede de dog mere Fjender i hele deres Optraeden.

Paa den Tid var Hr. Rasmussen Sognepræst i Aale og Tørring i Skanderborg Amt. Da han havde hørt, hvorledes disse Venner optraadte, skjulte han alt sit Sølvtøj og alle sine rede Penge i Bagerovnen og murede den til. Dette var imidlertid blevet iagttaget af en polsk Spion, som listede sig omkring foran sine Kammerater, og han skyndte sig tilbage til Aale Kro, hvor en Del Krigsfolk sad og svirede, og dem fortalte han, hvad han havde set i Præstegaarden, samtidig med, at han tilbød at give dem Anvisning paa Præstens Sølvtøj. Ved denne Oplysning jublede Polakkerne og fordoblede deres Svir i glad Forventning om, hvad de kunde finde i Præstens Bagerovn. Men i Kroen sad samtidig nogle Mænd, der var Sognepræsten venligsindede, og en af dem fandt ubemærket Lejlighed til at liste sig bort for at give Hr. Rasmussen Underretning om den Fare, der truede ham. Ved den Besked skyndte Præsten sig med det samme at fjerne sine værdifulde Ting fra Bagerovnen og grave dem ned ude i Haven. Da det var sket, sagde han til sin Kone: »For at din Fremtid kan være sikret, har jeg skjult mine kostbareste Ting paa et Sted, som jeg endnu ikke kan sige dig noget nærmere om. Men skulde det ske – hvad Gud forbyde – at jeg skulde blive dræbt af Polakkerne, har jeg for at underrette dig om, hvor vort Sølvtøj ligger skjult, gemt en Seddel under et Bræt bag ved Alteret, men lov mig nu med en hellig Ed, at du i intet Tilfælde vil søge denne Oplysning, før end vore Fjender er ude af Landet.« Kort Tid efter kom Polakkerne til Præstegaarden for at undersøge Bagerovnen, og da de nu blev klar over, at de var blevet taget ved Næsen, blev de saa forbitrede, at da Hr. Rasmussen en Søndag kørte fra Aale til sit Anneks i Tørring for at holde Gudstjeneste dér, overfaldt de ham paa Vejen, slæbte ham af Vognen og skruede Hjerneskallen af ham, saa han var død paa Stedet.

XV

Da Kavalererne frøs

En kold Vinterdag var *Frederik den Syvende* sammen med en Del af Hoffets Kavalerer ude at ride i den store Nordskov ved Jægerspris. Pludselig standsede Kongen og steg af, og Kavalererne maatte gøre det samme. En god Stund vandrede Kongen frem og tilbage uden at gøre Mine til at ville fortsætte Ridtet. Kavalererne knagfrøs, men turde ikke selv sige det til Kongen eller bede ham om igen at sidde op. Men saa gik de til Anders Rideknægt, og han vidste Raad. Med et fiffigt Udtryk i Ansigtet og med et Kast med Hovedet over mod Kavalererne sagde Anders til Kongen: »Bæsterne fryser, Deres Majestæt!« »Haa, haa, haa,« lo Kongen, »gør de det? Lad os saa komme videre.« – Saa fortsatte Ridturen til Glæde for de frysende Hofmænd.

XVI

En »Fødselsdag«

Engang var *Frederik den Syvende* og hans Selskab en lille Tur ude ved Gribso. Saa skulde Kongen have fat i sin Rideknægt, og Kongen raabte: »Anders, Anders, Anders!« Noget efter kom han jo da. »Hvor har Du været henne?« spurgte Kongen. »Ja, Deres Majestæt maa undskylde . . . men jeg gik en Tur i Skoven, og saa satte jeg mig ved et Træ, og dér faldt jeg i Søvn, og saa laa jeg og drømte om gamle Dage – jeg skal nemlig sige Deres Majestæt, at det er min Fødselsdag i Dag.« – »Saa, er det det!« svarede Kongen, »saa skal Du ogsaa have en Present.« Og Kongen tog en Sølvsnustobaksdaase op og rakte ham. »Men sig mig saa, hvor gammel er Du i Dag?« – »Jeg er lige akkurat fem og halvtreds og tre kvart,« svarede Anders lunt. Kongen morede sig meget over det Svar, og Anders fik naturligvis Lov at beholde Daasen.

XVII

Hurtigkørsel

Jørgen Hansen i Taagerup var saa vældig godt kørende. Engang skulde han køre for et Par Kammerherrer hjem fra en Kongejagt.

Hestene var meget urolige, og Kammerherrerne spurgte saa, om han kørte forsigtigt. »Jeg kan Fanden bryde mig int holde dem,« svarede Jørgen Hansen, og han kørte til, saa han kørte omkring hele Toget – Kongen ogsaa – og var i Frederiksborg længe før de andre. Men Kammerherrerne var kede af det og sagde til Jørgen Hansen, at han maatte vente, til Kongen kom, og selv tage sin Straf for sin Forseelse. »Det skal jeg F. b. m. nok,« svarede Jørgen Hansen.

Da Kongen kom, bad Kammerherrerne ham meget undskylde, at de var kørt omkring ham, men det var Bonden, der var tosset. »Ham maa jeg tale med,« svarede Frederik den Syvende, og han fik fat paa Jørgen Hansen. »Hvordan turde Du vove at køre omkring mig?« spurgte Kongen. »Jeg kunde Fanden bryde mig int holde Hestene,« svarede Jørgen Hansen. »Ja, det tror jeg nu ikke,« svarede Kongen, »men en Straf skal Du have, og det skal være den, at næste Gang jeg skal paa Jagt, skal Du køre for mig.«

XVIII

Frederik den Syvende og Enken

Et Sted i Nordsjælland var der en Enke, som kun havde een Søn, og ham kunde hun saa daarligt undvære, for hun sad med en lille Gaard, og det kneb at faa den drevet. Da nu Sønnen skulde være Soldat, gik hun op til *Frederik den Syvende* for at faa Sønnen fri. Det kneb noget at komme ind til Kongen, for Lakajen vilde ikke slippe hende ind, men hun var ikke tabt bag af en Vogn, hun skyndte sig at sætte Træskoene og smutte forbi Lakajen, idet hun sagde: »Kan han nu passe paa Tøflerne imens?« og saa kom hun jo da ind til Kongen og bad, om Sønnen ikke maatte blive fri for Tjenesten. »Jo, saagu kan han saa,« svarede Kongen. Konen blev meget glad over det og vilde da gerne yde Kongen en lille Kendelse for hans Imødekommenhed, og hun tog derefter en Daler frem og rakte ham. Den Daler lod Kongen senere forgylde, og den opbevares endnu paa Jægerspris.

XIX

SJÆLLANDSKE SAGN

Helene Kilde

Der boede i Sverige en hellig Kvinde ved Navn Helene. Hun levede ude i Skoven og førte et saare gudeligt Levned. Men i sin Ensomhed blev hun overfaldet af onde Mennesker, som dræbte hende og kastede hendes Lig i Havet. Her kom hendes Legeme til at hvile paa en stor Sten, og den flød med hende over til Sjælland, hvor man fandt den under en høj Brink i Tibirke Sogn. Paa Grund af den stejle Brink lod det sig ikke gøre at føre hendes Lig op paa Land, men paa Grund af hendes Hellighed skete der det Under, at Skrænten revnede, saa de kunde føre Liget op paa Marken gennem Kløften, og denne Kløft vises endnu. Paa det Sted, hvor man først satte Liget, sprang der en Kilde frem af Jorden, og deraf opstod det navnkundige Væld, som kaldes *Helene Kilde*. Da hendes Legeme var blevet lagt i Kiste, skulde det føres til Tibirke Kirke, men undervejs brugte Bærerne uhøviske Ord, og da blev Baaren pludselig saa tung, at de ikke mægtede at bære den længere. Den sank i Jorden paa det Sted, som den Dag i Dag kaldes *Helene Grav*. Men den store Sten, paa hvilken hun var kommet sejlene, ligger endnu paa Stranden og bærer kendelige Mærker af hendes Legeme.

XX

Præstens Straf

Engang kom der en fattig Mand til Præsten Hr. Jens i Helsing, og bad om to Skilling i Almisse, da han vilde til St. Lene Kilde. Da Præsten spurgte, hvorfor han vilde ofre dem, svarede Manden, at det var for at faa sit Syn igen. Præsten svarede: »Dér har du to Skilling, som du kan ofre for dig selv, men jeg har en hvid Hest, der ogsaa er blind, og dér har du to Skilling, som du kan ofre for den.«

Saa gik den fattige Mand. Han fortsatte sin Vandring, og han blev hjulpet til sit Syn igen. Det samme var Tilfældet med Hesten, men Præsten, som havde drevet Spot dermed, blev selv blind.

XXI

Skatten ved Julebæk

Ved et stort Bøgetræ ved den gamle Fodsti, der fører fra Helsingør til Julebæk, er der en Fordybning i Jorden, hvor mange havde set det brænde Lys, saa der stod høje Flammer op af Jorden. Der maatte altsaa være en Skat. Tre Karle fra Hellebæk vilde grave den frem, og det skulde jo ske i den dybeste Tavshed, ellers fik de ikke noget af Skatten. Naa, alt gik vel, de havde allerede fat i Kisten, da en af dem i Ivrighed sagde: »Hal nu til!« Saa sank Kisten ned i Jorden, og de hørte en Aand eller et »Advarsel« raabe, at nu skulde denne Kiste hver Julenat hoppe et Hanefjed længere ud mod Kysten, hvor den til sidst skal findes af en ung Fisker.

XXII

Nissen og Høet

I en Gaard ved Dragstrup var der en Nisse, som hver Aften bar Hø hjem fra Søborg. Der var derfor altid godt med Hø paa Gaarden. En Aften havde Nissen været efter Hø, men da han havde en meget stor Byrde, blev han træt og satte sig ned for at hvile sig. Da han havde siddet lidt, hørte han, at der kom nogen. Nissen skyndte sig derfor at samle Høet op, men han glemte lidt. Den Mand, som Nissen havde hørt, var nu kommet derhen, og han sagde da: »Du glemte noget!« Men Nissen svarede: »Den Visk maa du have!« Dagen efter kørte Manden syv Læs Hø hjem. Den Bakke, som Nissen havde hvilet paa, kaldes den Dag i Dag *Hvilebakken*.

XXIII

Esrom Sø

Hvor Esrom Sø nu ligger, var der i gamle Dage en stor Eng, og midt paa den laa der en Borg. Men Folkene paa Borgen levede et Liv i Overdaadighed og Ugudelighed. Ukendte Magter besluttede derfor, at Slægten, der boede paa Borgen, skulde udryddes. Men nu var der paa Borgen en gammel Mand, som ikke lignede de andre, og han skulde derfor skaanes. En Dag da han gik paa Engen og rev Hø, hørte han en Røst fra Skoven, der raabte: »Gammel Mand, gaa i Land, for nu kommer der Vand.«

Den gamle tog straks sin Rive og gik op paa Bakkerne, og ikke saa snart var han naaet saa vidt, før Borgen sank i Jorden, og Vandet oversvømmede Engen, og saadan opstod Esrom Sø.

XXIV

Fruebjerg

Fruebjerg i Gribskov har faaet Navn efter Jomfru Marie. Ved Foden af Bakken var der en hellig Kilde, der var opkaldt efter Jomfru Marie og blev kaldt Frue Kilde. Hertil valfartede Folk for at blive helbredt for deres Sygdomme. Ved Siden af Kilden er der endnu nogle Forhøjninger, som de syge i sin Tid skal have brugt til at ligge paa. Maaske har der ogsaa været et Kapel.

XXV

Mor Grib

Mor Grib boede i Skoven, der har faaet Navn efter hende, sammen med sine seks Sønner. Folk traf hende undertiden, men de vidste ikke, at det var Mor Grib, fordi hun havde forskellige Forklædninger. Dem, hun mødte, ledte hun paa Vildspor. Hun havde en Fløjte hos sig, og naar hun fløjtede i den, kom hendes Sønner til og overfaldt den, som Mor Grib havde ledet vild. Man kunde ikke opdage, hvor hendes Hule var. Nu skete det, at en Pige engang skulde hente Mel til hende i en nærliggende Vandmølle. Mølleren fattede Mistande, fyldte hendes Sæk og skar et lille Hul i den, saa Melet dryssede hele Vejen fra Møllen til Mor Grib's Hule. Paa den Maade opdagede man, hvor hun boede, og Mor Grib og hendes Sønner blev taget til Fange. Møllen fik Navnet *Pige Mølle*, det blev senere forandret til *Pibe Mølle*.

XXVI

Gribsø

Gribsø er uden Bund, eller rettere: den bliver stadig dybere. Det skyldes Guds Vrede; her laa en Gang et Nonnekloster, men Nonnerne interesserede sig mere for Klosterbrødrene i Esrom end for

Vorherre, derfor aabnede Jorden sig og slugte Klosteret. I stille Aftener kan man høre Klokker ringe fra Dybet.

XXVII

Manden, der flyttede Skel

Ude ved Sandkroen boede der engang en Mand, som hed *Køjen*. Han havde en Eng nede ved Arre Sø. Da alle Engene saa ens ud, flyttede han Skellet, der bestod af Pinde, ind på Naboens Stykke. Da *Køjen* ikke kunde faa sin Straf, mens han levede, fordi ingen bestemt vidste, om han havde flyttet Skellet, fik han den efter sin Død. Han har efter sin Død hver Nat maattet gaa omkring nede paa Engene og sige: »Aa-ja. Aa-ja.«

Min Bedstemor har selv hørt det.

XXVIII

Skævertræet i Nejede Vesterskov

Paa Ærtelandsgaarden i Alsønderup kom en klog Kone fra Ullerød hver Søndag og Torsdag. Det skulde være netop disse to Dage. Hun læste over en Dreng, der led af Skæver (Engelsk Syge). Det var en Sygdom, som viste sig i Øjenkrogene.

En Dreng i Tulstrup led ogsaa af Skæver. Stine Per Andes' blev hentet, og under dyb Tavshed gjorde man efter hendes Raad Forberedelser til den undergørende Kur. Barnet blev om Aftenen bragt til Nejede Vesterskov, hvor det afklædt blev puttet igennem et Hul i et Træ. Denne Kur blev foretaget tre Gange med nogle Dages Mellemrum. Den sidste Gang, Barnet blev puttet igennem, begravede man dets Linned ved Træets Rod. –

Skævertræet i Nejede Vesterskov findes ikke mere. Det blæste om i en Storm for en Del Aar siden.

XXIX

Præstekorsbakke

Før Vinderød Kirke var til, laa der et Bedekapel, som var opført af Dronning Dagmar. Hun boede dengang paa Slottet Dronning-

holm ved Dunke. Da Reformationen var indført, blev den første lutherske Præst, som prædikede i Kapellet, myrdet af Bønderne, fordi han, da han talte imod Helgendyrkelsen, i sin Ivrighed rev Forhænget bort fra et Helgenbillede, der fandtes i Kapellet, og da Billedet var gammelt og skrøbeligt, faldt det ned og gik i Stykker. Men herover blev Bønderne forbitrede, og Præsten maatte flygte, men Bønderne forfulgte ham og indhentede ham paa en lille Bakke Nord for Skovridergaardens Have, hvor de slog ham ihjel. Siden blev der rejst et Kors paa Stedet, og Bakken fik Navnet Præstekorsbakke. Naar Korset forfaldt, blev der Sygdom blandt Kvæget, men naar det blev fornyet, faldt Sygdommen bort. For et Hundrede Aar siden stod Korset der endnu.

XXX

De underjordiske i Strø Bjerg

En Aften kom en Mand kørende over Strø Bjerg. Han hørte da pludselig en Stemme tæt ved sig, som sagde: »Nu er Find død.« Manden kunde ingen se, og han kunde ikke forstaa, hvad det skulde betyde, for han kendte ingen, der hed Find. Da han kom hjem, fortalte han sin Kone, hvad han havde hørt, men i det samme hørte de en, der raabte: »Naa, er Find død, saa maa vi skynde os hjem!« Manden og Konen blev forskrækkede, for de mente, de var ene hjemme, og de gav sig derfor til at gennemsøge Huset. Da de kom til Brygerset, saa de, at Øllet løb fra Tønden og ned i en Kobberkedel. De mente da, at det var de underjordiske, der havde været paa Gaarden for at stjæle Øl, men da de hørte, at deres Kammerat var død, havde de i Forskrækkelsen glemt at tage Kedlen med sig. Det siges, at den bliver opbevaret i den Familie endnu.

XXXI

Kirsten Pils Kilde

I den store Skov ved København, der kaldes Dyrehaven, levede der engang i gamle Dage en ung Pige, der hed Kirsten Pil. Hun boede alene i en ensom Hytte i Skoven og førte et fromt og gudfrygtigt Liv. Engang vandrede hun omkring i Skoven ved Aftenstid. Hendes Sind var saa fyldt af fromme Tanker, at hun glemte at passe paa

Vejen. Det var efterhaanden blevet helt mørkt, saa hun hverken kunde skelne Vej eller Sti. Foruden at hun var blevet vildfarende, var hun ogsaa blevet meget tørstig. I sin Nød bad hun Gud om Hjælp, og han bønhørte hende ogsaa. Ved hendes Fod sprang der en Kilde frem, og dens Vand rislede hen gennem Græsset. Hun fik slukket sin Tørst, og da hun troede, at Gud havde sendt Kilden for at vise hende Vej, fulgte hun rolig dens Strøm og fandt paa den Maade hjem til sin Hytte. Denne Kilde findes endnu og kaldes Kirsten Pils Kilde.

XXXII

Elverhøj

I Nærheden af Landsbyen Barup, som ligger paa den anden Side af Tryggevælde Aa, ligger der en Høj, som hedder *Elverhøj*. Om den fortæller Sagnet, at den beboedes af Elverfolk, og hvis man en Aften gik op paa Højen og lagde sig ned i Græsset, skulde man passe paa ikke at falde i Søvn, thi da kunde det hændes, at Elverpigerne slog Kreds om En og vilde træde Dansen med En, og da gjaldt det ikke at lade sig friste af deres Skønhed og lette Paaklædning, for kom man først med i Dansen, dansede de En ned i Højen, og dér glemte man alt, og naar man omsider blev fri af deres Selskab og kom op i den friske Luft, kunde man ingenting kende igen, for man havde da været borte i saa mange Aar, at alle Ens Bekendte var døde og borte.

XXXIII

Elverfolk

Men disse Elverfolk kunde ogsaa være gode, hvad et andet Sagn fortæller om. Engang da en Kone i Barup stod i sit Køkken og var i Færd med at brygge Øl, kom en lille Pusling ind til hende og spurgte, om han ikke maatte laane et Dejtrug til at røre Dejgen i til Kagen, der skulde bruges til en stor Fest, hans Datter skulde nemlig giftes. Konen blev først bange og vidste ikke, hvad hun skulde gøre, men han bad hende saa mindeligt om det, at hun til sidst føjede ham, og da han havde faaet Truget, sagde han til hende, at hvis hun paa den og den Dag vilde kigge i en Revne paa Højen, skulde

hun dér se, hvordan Elverfolkene morede sig og holdt Fest. Paa den bestemte Dag gik Konen op paa Højen og kiggede gennem Revnen, og igennem den saa hun saa mange glade Folk forsamlede. De dansede og morede sig efter alle Kunstens Regler, men da Konen Dagen efter kom ud i sit Køkken, saa hun til sin Forbavselse, at Dejtruget var kommet tilbage sammen med en stor Kobberkaffekedel, der var fyldt med Guldmønter.

Denne Kedel er gaaet i Arv fra Slægt til Slægt, og man kan faa den at se paa en Gaard i Barup den Dag i Dag.

XXXIV

Elverhøj

Elverhøj ligger i Landsbyen Barup paa Stevns, min Mormoder er født paa den Gaard, paa hvis Mark den ligger. Hun fortalte, at hun, naar de i Høstens Tid gik til langt ud paa Aftenen og arbejdede i Marken, havde set Højen rejse sig paa fire gloende Pæle, og Elverfolkene dansede. Hun fortalte ogsaa, at hendes Bedstefader, en Dag han kørte forbi Højen, der ligger tæt ved Vejen, blev raabt an derhenne fra og fik Ordre til at bringe følgende Besked: »Sig til Atte, at Date er død.« Da han kom hjem til Gaarden, fortalte han det, men da han sagde det, var der en Stemme nede fra Kælderen, der raabte: »Er Date død, saa maa jeg skynde mig hjem.« Da de senere kom ned i Kælderen, stod der en Kobberkedel med noget Øl i paa Gulvet, den havde Elfefolkene glemmt. Denne Kedel findes endnu paa Gaarden.

XXXV

Kilden i Mogenstrup

I Mogenstrup findes lige ved Siden af Landevejen en Kilde. I gamle Dage var den en Helbredelseskilde. Der blev holdt Kildemarked, og det var Sydsjællands største Fest i hele Aaret. Folk kom tilrejsende fra hele Sydsjælland for at komme til at drikke af Kilden. Alle de, som var syge, og som paa nogen mulig Maade kunde, skulde til Mogenstrup og drikke Kildevand. De mente, at det hjalp for deres Sygdom. Ved Kilden sad en gammel Kone med et Bæger, som alle kunde drikke af, naar de betalte for det. Naar de havde drukket

Kildevand, skulde de op til Kirken for at ofre. I Kirkemuren mod Vest findes et lille Hul, som de skulde stikke Haanden ind af og lade Pengene falde ned i Kirkeblokken, der staar lige inden for Hullet. Ved Siden af Kirkedøren ligger en stor, flad Sten, hvorpaa de syge sad, naar de ventede paa at komme til at ofre.

XXXVI

Hvordan Tissø blev til

En Trolde, som boede i Kundby, blev saa daarlig i sit Hovede ved at høre paa den megen Klokkringning i Kundby Kirke. Han sendte derfor en af Smaatrolde ud til Overtrolden, som boede i Kæmpehøjen paa Dalby Bakke i Helsing Sogn, og bad om Hjælp derimod. Overtrolden gav ham da et Brev fyldt med Vand og forseglet med 10 Segl. Dette Brev skulde han kaste ind over Kirkegaardsmuren, naar han naaede Kundby Kirke, men Brevet var tungt og Vejen lang, saa da han var gaaet et godt Stykke Vej og var naaet dertil, hvor Sæby Kirke nu ligger, satte han sig ned for at hvile lidt. Han sad da og pillede ved Seglene, som lukkede for Brevet, men pludselig aabnede Brevet sig, og Vandet strømmede hurtigt ud og fyldte hele Dalen. Derfor ligger Tissø saa nær ved Sæby Kirke, og fra de ti Segl stammer Søens Navn.

JYDSKE SAGN

XXXVII

Skiftingen

I Haslund, Gravlev Sogn ved Randers, var der engang en Kone, hvis Barn var en Skifting. Det havde et meget stort Hoved, men Kroppen var lille og spinkel. Nu søgte Moderen Raad hos en klog Kone, og hun raadede hende til at foretage sig noget med Barnet, som ingen andre havde set. Konen gav sig da til at brygge Øl i en Æggeskal, mens Barnet saa derpaa. Da siger det: »Læng haar A løvet, aa møj haar A sit, men aaller haar A sit, te di haar brygget i en Ægskaal.« – »Hva haar do wal sit, aa hvor læng haar do wal løvet?« spørger saa Konen. »Ja, A haar da løvet saa læng, te A haar sit Rold Skov ophoget aa opgravet syv Gaang.« – »Haar do sit det,

saa er do it mi Baaen,« svarede Konen og lægger Barnet paa Gulvet, tager en Kost og lader, som hun vil feje det ud. I det samme kommer Bjergmandens Kone med hendes eget Barn og siger: »Saadan haar A aldrig handlet med dit. Dér har do det nu.« Dermed smider hun Barnet paa Gulvet, men det er saa uheldig, at det brækker en Arm, og det mærker Moderen straks, da hun tager det op..

XXXVIII

Hvordan Gudenaas og Skjernaas blev til

Nu skal A fortælle en Historie, som A har hørt for mange Aar siden. Det var derude i Nørre Snede, det laa jo saa højt, at de havde grov ondt ved at faa Vand i deres Brønde. Men saa var der engang en Mand, som fandt paa at gaa til den kloge Mand i Sildesthoved for at spørge, om han ikke vidste noget Raad. »Jo, det var da ikke saa helt umuligt.« Den kloge Mand gik ind i en anden Stue og læste noget dér, og lidt efter kom han tilbage med en lille Kasse, saadan paa Størrelse med en Svovlstikæske. Snede-Manden fik nu den Besked, at den skulde han lukke op paa det Sted, hvor han vilde have Vandet, men han maatte ikke paa nogen Maade gøre det før.

Manden sagde Tak og gik sin Vej. Paa Hjemvejen kom han igennem Tinnets Krat – det er derude, der er saa gruelig mange Hugorme – og da han saa blev sulten, satte han sig ned og spiste sin Mellemmad.

Men da han nu havde spist, blev han saa grov nysgerrig. Han tyktes, at det kunde da ikke gøre noget lige at linde ved Kassen, og det gjorde han saa, men i selvsamme Øjeblik, sprang der to smaa Mus ud af Kassen, og de løb hver til sin Side, og dér, hvor de løb, dér opstod Gudenaas og Skjernaas.

Men Manden fik ingen Vand ved hans Gaard.

XXXIX

Genfærd faar Fred

Vest for Viborg ligger en lille Dal, og her siger man, har der gaaet en Genganger. Saa var det en mørk Aften, at en Mand kom kørende

og vilde gennem Dalen. Lige ved Siden af laa der en Gaard, og her skulde han først forbi. Manden her raadede ham fra at køre igennem Dalen, men da han skulde skynde sig, kørte han alligevel videre. Da han kom midt i Dalen, stod Hestene pludselig stille og vilde ikke videre. Han stod af Vognen for at se, om der var noget i Vejen. I Førstningen kunde han intet opdage, men omsider fik han Øje paa en Skikkelse, som stod foran Hestene. Han siger da: »Guds Fred!« Skikkelsen svarer: »Tak skal du have. Nu har jeg gaaet her i femten Aar, og ingen har nogensinde villet sige noget til mig. Bind nu dine Heste og tag en Vognkæp og følg mig.« Manden fulgte med Skikkelsen, som lidt efter standsede og sagde: »Sæt nu din Kæp her som Mærke. Her har jeg nemlig, før jeg døde, nedgravet en Skat, og den maa du have.« Dermed forsvandt Skikkelsen, og man har ikke siden set noget til den, men Dagen efter gik Manden ud og gravede paa det Sted, hvor Mærket stod, og fandt Skatten.

XXXX

Aamanden kræver Brud

Ved Borbjerg Kirke, et Par Mil fra Holstebro, løber der en Aa, som der er en Bro over. Sagnet fortæller, at engang da der var Bryllup, og Brudeparret kørte fra Kirke, skiltes Broen ad, lige da de var kommet over den, og en Mand stod foran dem og forlangte at faa Bruden med sig ned under Vandet. Hun bad og tiggede for at faa Lov til at blive fri. Endelig slap hun, men Manden forsikrede, at den næste Brud, der kørte over Aaen, vilde han have. Derfor var der ingen Mennesker, der turde køre over Broen i lange Tider, de kørte en lang Vej for at komme uden om den, naar de kørte fra Kirke, men nu er de begyndt at køre den samme Vej igen.

XXXXI

Bjergmanden i Daugbjerg Daas

Engang jeg var i Jylland at besøge min Bedstemoder, var jeg ovre at se Daubjerg Daas, som altid ligger indhyllet i en egen blaa Taage. Daugbjerg Daas er en stor rund Bakke, bevokset med Lyng, og den

ligger ved en Arm af Limfjorden, som er udtørret og er en frodig Eng.

Sagnet fortæller, at der i Daugbjerg Daas er gemt en Skat i Form af en stor Kiste fyldt med Guld. Engang var der to Mænd, som besluttede at udgrave denne Kiste, men Sagnet fortæller, at der ikke maatte tales, medens de gravede. I mange Dage gravede de, og endelig en Dag stødte de paa Kisten, men da kom der en lille Mand med et stort Skæg og talte til dem. De svarede ham ikke, men næste Dag kom han igen og begyndte at tale til dem. De svarede ham stadig ikke. Nu havde de næsten faaet Kisten løs, men den var saa tung, at de ikke kunde løfte den, og de maatte gaa hjem og vente til næste Dag. Da kom den lille Mand igen og sagde: »Se, hele Byen brænder!« De saa ned efter Byen og saa, hvordan Luerne slog ud over hele Byen. Da sagde den ældste: »Vi maa skynde os!« Men saa snart han havde sagt det, lød der et stort Brag. Kisten forsvandt, og Byen saa ud som ellers. – I samme Daas bor den næstældste Bjergmand i Landet.

XXXXII

Pigens Vadested

En fattig Pige paa Mors kom engang til at tjene hos fornemme Folk, der opklædte hende og behandlede hende, som hun havde været deres eget Barn, men derover blev hun hovmodig, saa hun knap nok vilde kendes ved sin egen Slægt. Paa en Højtidsdag vilde hun dog for et Syns Skyld besøge sine Forældre, og hendes Maðmoder forærede hende da et Brød, som hun skulde give sin Moder. For at hun nu rigtig kunde vise sine fattige Forældre, hvor fin og fornem hun var blevet, tog hun sine bedste Stadsklæder paa og begav sig paa Vej. Men saa hændte det, at hun undervejs kom til et Sted, hvor der var saa meget Dynd, at hun ikke kunde komme derover, uden at hun vilde faa Snavs paa sine fine Sko. Da tog hun Brødet og lagde det i Dyndet, for at hun kunde træde paa det og paa den Maade komme tørskoet over. Men da hun satte Foden paa Brødet, begyndte det at synke, saa hun blev borte i Dyndet, og Stedet kaldes endnu Pigens Vadested.

XXXXIII

Grevinden og Bygmesteren

Engelsholm er en Herregaard, der ligger ca. 2 Mil Vest for Vejle. Den skulde engang bygges om. Det var en Grevinde, der ejede den, og hun gjorde Akkord med en Bygmester saaledes, at hvis han kunde lave Pinde nok første Gang, saa der hverken var en for lidt eller en for meget, saa skulde han faa en stor Sum Penge for sit Arbejde, men kunde han ikke det, saa fik han slet ingenting. Dengang brugte man Bindingsværk, det skulde tappes sammen, og dertil brugte man Pinde i Stedet for Spiger. Han byggede saa, og det viste sig, at Pindene netop vilde slaa til. Det opdagede Grevinden, og en Nat stjal hun en af Pindene. Men det skulde hun ikke have gjort, for hun fik ikke Fred i sin Grav, og hun gaar nu hver Nat omkring i Skoven i Nærheden af Slottet som en hvidklædt Skikkelse.

XXXXIV

Røverne ved Horsens

I en Skov ved Horsens er der en Hule, hvor der for fem Hundrede Aar siden har boet en stor Bande Røvere. Øvrigheden forsøgte flere Gange at gøre Jagt paa dem, men det var altid forgæves, for det var umuligt at finde deres Hule. Engang fangede Røverne en Bondepige, der var saa smuk, at de fik Medlidenhed med hende og besluttede at give hende fri, men inden det skete, maatte hun højtidelig sværge paa, at hun aldrig vilde sige nogen, hvor de opholdt sig. Da hun var blevet fri, holdt hun ogsaa sin Ed og sagde aldrig til nogen, hvor deres Hule var, men en Dag tog hun et Fad Mel og strøede det paa Vejen hen til Røverhulen. Da Folkene i Horsens saa Melstriben, troede de, at Røverne havde stjaalet Mel og spildt noget af det paa Vejen hjem til deres Hule. Derfor sendte de en stor Flok væbnede Mænd ud efter dem. De fulgte Melstriben, naaede Hulen og fangede alle Røverne.

XXXXV

Jens Langkniv

Ude paa Heden i Nærheden af Ringkøbing levede der for mange Aar siden en farlig Røver, som gik under Navnet Jens Langkniv. Dette Navn havde han faaet, fordi man sagde om ham, at han benyttede sig af en lang Kniv, der var bundet til en Snor, saa han kunde kaste den langt bort og trække den tilbage til sig igen for derefter at benytte den til et nyt Angreb.

Skønt han var meget frygtet, og han havde begaaet mange Misgerninger, havde Øvrigheden ikke haft Held til at fange ham. Han havde nemlig intet fast Opholdssted, men skjulte sig i snart det ene snart det andet Rævehul derude paa Heden.

Men saa en Dag, fortælles der, kom der en Bissekræmmer med sin Kramkiste paa Ryggen og en stor Knortekæp i Haanden vandrende hen over Heden, og da han var kommet op paa en Høj, saa han en Mand komme sig i Møde, og han blev snart klar over, at det var Jens Langkniv. Han blev jo straks noget forskrækket, men fattede sig hurtigt og kastede sig ned paa Vejen og lod, som han var meget syg og lige ved at dø. Da Røveren nærmede sig, klagede han sig jammerlig og sagde med ynkelig Stemme: »Gue Ven – hvem I saa er! A er bløwwen saa syg. A trowwer ett, A ka løww! Vil I ett tage mi Kon Kram og di Kon Skjellinger, A haar i mi Lomm, og bær dem te den næste Bøj aa sie, om I ett ka fo en kristen Minnesk te o kjør ud ætte mæ – hvis sommensti A er ett dø forinnen!«

Da Røveren nu saa, at han kunde faa sin Vilje uden at slaa Manden ihjel, tog han Kramkisten af hans Ryg og Pengene af hans Lomme og vilde til at gaa sin Vej.

Men Kræmmeren passede sit Snit, han kom hurtigt paa Benene, saa snart Jens havde vendt ham Ryggen, og gav ham med sin Knortekæp et saa voldsomt Slag over det ene Ben, at det knækkede, og Røveren faldt til Jorden.

»Naa, bitte Jens,« sagde Kræmmeren, »hudden æ et no mæ dæ? No begynner A o komm mæ!« Og saa løb han af Sted for at hente Folk, som kunde hjælpe ham at fange Røveren. Men Jens Langkniv var alligevel nær undsluppet, for da Kræmmeren kom tilbage med Folk, havde han slæbt sig hen i Nærheden af et Rævehul, og da han nu saa, at det var ham umuligt at redde sig, satte han sig over Ende

og kastede sin Kniv efter dem den ene Gang efter den anden. Det blev dem derfor hedt nok, inden de fik ham bundet og læsset paa en Vogn og kørt til Horsens, hvor han tilstod sine mange Misgerninger for til sidst at ende sine Dage paa Retterstedet.

NOTER

- I. Holger Danske under Kronborg. Fra Anders Uhrskov: Folkesagn, 1922, S. 19.
- II. Holger Danskes Sværd. H. H. Lefolii: Fortællinger og Sagaer fortalt for Børn i Hjemmet og paa Skolen. Tredie Udgave 1869. Side 2.
- III. Holger Danske og Skrædderen. Lefolii Side 1.
- IV. Naar Holger Danske kommer. Danmarks Folkesagn Samlede af J. M. Thirle 1843. Side 20.
- V. St. Olavs Kilde. Folkehistoriske Sagn. S. 186.
- VI. Liden Kirsten. Lefolii. S. 19 Jfr. Thiele.
- VII. Klaus Nars Ø. Folkesagn S. 167.
- VIII. Kong Valdemars Tanke, Lefolii S. 92.
- IX. Valdemar og Tovellille. Folkesagn S. 100.
- X. Dronningekilde. Folkesagn S. 100.
- XI. Christian den Fjerdes Sten. Folkesagn S. 117.
- XII. Kongen og Bonden. Folkesagn S. 118.
- XIII. Den tapre Matros. Lefolii S. 6.
- XIV. Polakkerne og Præsten. Thiele S. 95.
- XV. Da Kavalererne sov. Anders Uhrskov: Sjællandske Sagn, 1932 S. 140.
- XVI. En »Fødselsdag«. Folkesagn S. 130.
- XVII. Hurtigkørsel. Folkesagn S. 127.
- XVIII. Frederik den Syvende og Enken. Folkesagn S. 171.

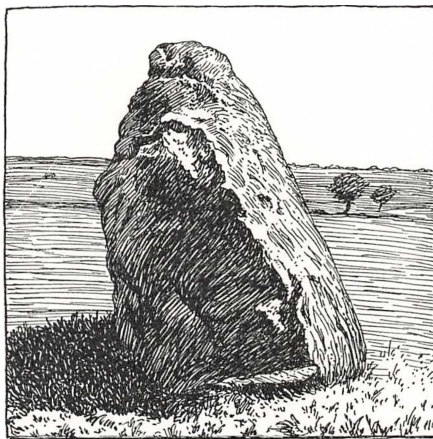
SJÆLLANDSKE SAGN

- XIX. Helene Kilde. Folkesagn S. 81.
- XX. Præstens Straf. Folkesagn S. 70.
- XXI. Skatten ved Julebæk. Folkesagn S. 26.
- XXII. Nissen og Høet. Folkesagn S. 56.
- XXIII. Esrom Sø. Folkesagn S. 50.
- XXV. Mor Grib. Folkesagn S. 73.
- XXVI. Gribso. Sjællandske Sagn S. 31.
- XXVII. Manden, der flyttede Skel. Folkesagn S. 105.
- XXVIII. Skævertræet i Nejede Vesterskov. Folkesagn S. 92.
- XXIX. Præstekorsbakke. Folkesagn S. 104.
- XXX. De underjordiske i Strø Bjerg. Folkesagn S. 95.
- XXXI. Kirsten Pils Kilde. Sjællandske Sagn S. 109.
- XXXII. Elverhøj. Frederiksborg Højskoles Aarsskrift, 1921. S. 110.
- XXXIII. Elverfolk. Aarsskrift S. 111.

- XXXIV. Elverhøj. Sjællandske Sagn S. 36.
XXXV. Kilden i Mogenstrup. Sjællandske Sagn S. 16.
XXXVI. Hvordan Tissø blev til. Sjællandske Sagn S. 10.

JYDSKE SAGN

- XXXVII. Skiftningen. Aarsskrift S. 126.
XXXVIII. Hvordan Gudena og Skjerna blev til.
Evald Tang Kristensens Æresbog, 1923. S. 36.
XXXIX. Genfærd faar Fred. Aarsskrift S. 114.
XXXX. Aamanden kræver Brud. Aarsskrift S. 110.
XXXXI. Bjergmanden i Daugbjerg Daas. Aarsskrift S. 112.
XXXXII. Pigens Vadested. Lefolii S. 12.
XXXXIII. Grevinden og Bygmesteren. Aarsskrift S. 122.
XXXXIV. Røverne ved Horsens. Lefolii S. 8.
XXXXV. Jens Langkniv. Thiele S. 378. Jeppe Aakjær har skrevet en Roman med samme Titel.

Højsten i Uvelse Sogn.
Efter Tegning af Kr. Kongstad i Anders Uhrskov: Sagn og Tro.

FOLKEMINDER FRA ØST OG VEST

I de sidste to Aargange af *Kultur og Folkeminder* har der ingen Folkeminder været, idet Indholdet udelukkende har bestaaet af Kulturhistorie og personelhistoriske Skildringer. I nærværende Aargang vil vi imidlertid søge at raade Bod paa denne Ensidighed, dels ved den foregaaende Samling Folkesagn og dels ved i det følgende at bringe en Del Træk til Belysning af vort Folks Sind og Tænkemaade.

C. *Christiansen* (1843-1917) var Professor i Fysik ved Polyteknisk Lærestalt. En Søn af ham var C. P. O. *Christiansen*, der i en Aarrække var Forstander for Frederiksborg Højskole. C. *Christiansen*, der iøvrigt var Vestjyde, var i Besiddelse af megen Lune. Hans Fysikundervisning har næppe været kedelig. Der fortælles, at han et bestemt Sted i Gennemgangen sagde: »Her plejer jeg at sige en Vittighed.« Paa et andet Sted, hvor han stod over for et Forsøg, som muligt kunde mislykkes, sagde han: »Naar De ser herop, mine Herrer, vil De faa at se – at De ingenting faar at se.«

Men saa er der et Par Historier, som berører Kongehuset. Dem har jeg fra hans Svigersøn. Den ene er fra 1888, da Kongen, *Christian IX*, havde 25 Aars Regeringsjubilæum. Store Dele af København var i den Anledning illumineret, men det gjaldt dog ikke Polyteknisk Lærestalt, hvis Direktør ikke havde ønsket at foretage sig noget i Anledning af Festligheden. Kort Tid efter var Professor *Christiansen* i Audiens hos *Christian IX*, og da Audiensen var ved at slutte, udtalte Kongen: »Og saa vil vi takke Dem, Hr. Professor, for den smukke Maade, hvorpaa Lærestalten mindedes vort Regeringsjubilæum.« Nu var *Christiansen* i Knibe. Maaske talte Kongen af Uvidenhed, men maaske var det en Finte. Han fattede sig

imidlertid hurtigt og svarede: »Deres Majestæt! Det burde have været meget bedre.«

Ved en anden Lejlighed var Professor Christiansen til Taffels hos Kongen, og efter Taffelet kom Prins *Valdemar*, der var kendt for sin Friskhed og ikke uden Selvironi, hen til Christiansen. Han sagde: »Kan De huske, Hr. Professor, at De for fem og tyve Aar siden eksaminerede mig i Fysik paa Søkadetskolen? Jeg kunde ikke noget, men jeg fik som alle kongelige Personer mg. Efter mig var der en oppe, der hed Schmidt. Han kunde heller ikke noget, og da Eksaminationen var endt, sagde De: »Det var skidt, Schmidt. For den Sags Skyld kunde De godt have været Prins!«

En Københavnerinde af det højere Borgerskab har fortalt mig følgende: Hendes Søn og Datter var, dengang de var Børn, i noget forskellig Sindsstemning lige efter, at de var staaet op. Drengen var glad og kvidrende, men Søsteren tillukket og sur. En Dag da de havde faaet Tøjet paa, og han var i sit allerbedste Humør, afbrød hun: »Du har slet ikke noget at være glad over. Prinsesse Marie er død, og der er Hul paa dine Bukser.« –

Fra samme Kilde har jeg følgende. En tidligere Skuespillerinde var meget religiøs, men naar noget uventet gik hende imod, kunde det hende, at et Kraftudtryk slap ud af Munden paa hende. Saaledes skulde hun en Dag med en Sporvogn, men lige i det hun naaede Stoppestedet, kørte Sporvognen. »Saa for –,« og saa kom der et Kraftudtryk. – Men ved Siden stod der en ung Frelasersoldat. Han saa op paa hende med sine blide Øjne og sagde: »Kender Du Jesus?« og hun svarede omgaaende: »Ja, det kan Du tro, jeg gør, min Dreng. Ham har jeg kendt, før Du blev født.« –

Samme Dame boede i en større Lejlighed, men for at klare Udgifterne lejede hun de fleste Værelser ud. En af hendes Lejere var en ung Ingeniør, men det var vanskeligt at faa Arbejde i de Tider, og en Dag kom Ingeniøren hjem og sagde: »Jeg bliver nødt til at flytte til den første. Jeg har ikke noget Arbejde, og jeg kan ikke betale Huslejen.« Men Værtinden svarede: »Tror De, jeg gaar i Kirke om Søndagen og smider mine Lejere ud om Mandagen? Nu gaar De ud i Byen og prøver at finde Dem et Job, og saa kan De betale mig, naar det passer Dem.« Ingeniøren gik lettet ud i Byen, og det lykkedes ham virkelig at finde Beskæftigelse. –

Her er et Par Sporvognshistorier. En Nordmand sad i en Sporvogn og spurgte Vognstyreren om Vejen til *Amaker*. Den adspurgte var ikke rigtig klar over, hvad Manden mente, men saa brød en Passager ind: »Mon den Herre ikke mener *Æmæger?*« –

To unge Mænd sad i en Sporvogn. Saa sagde den ene til den anden: »Du er jo dum Kresjan! Der kunde skrives Bøjer – tykke Bøjer – om alt det, som Du ikke ved!«

Cyklebude i København kan være rappe i Munden. En af mine Venner, en kendt Personlighed fra København, har fortalt mig følgende. Jeg indskyder, at han selv kører Bil, og han kører godt. Men hans Søster, der ogsaa har Kørekort, mindre sikkert. En Dag da han kørte en Tur med hende ved Rattet, foretog hun et lidt dristigt Sving. En ung Cyklist, der netop strøg forbi, raabte til hende: »Hvem har lært Dig at køre, Søster? Det har han Fan'me gjort skidt!« –

Naa, saa er der den vistnok gamle Historie, som jeg da for Resten først har hørt for en Times Tid siden. En Bilist kommer kørende forbi en anden, der tager et dristigt Sving. Førstnævnte stikker Hovedet ud af Vinduet og raaber: »Idiot!«. Den anden svarer roligt: »Hansen«. – Ja, saadan er der saa meget. –

Flere af den Slags Historier kan man læse i min Bog »Dansk Folkevid«. Der finder man ogsaa en Del Soldaterhistorier. Men her er en til. Den er 30-40 Aar gammel. Et Kompagni Rekrutter skulde stille paa en Mark lidt uden for Roskilde. Kompagniet var fuldtallig – saa at sige da. Men en lidt forsinket Rekrut kom halende, og for at naa det løb han igennem Hjørnet af en Luzernemark.

»De maa ikke løbe i Mandens Luzernemark!« raabte Kaptajnen.

Rekrutten svarede lidt forpustet: »Kaptajnen maa undskylde, men jeg er ikke Landmand, saa jeg ved ikke, hvad en Sauternemark er.«

Kompagniet smilede, men Kaptajnen bed det i sig. –

For nogle Dage siden sad en Præst i min Stue og fortalte følgende. En Præst skulde engang vie et Par. Det var en jævn Arbejder og hans forlovede. Præsten spurgte, som han jo skulde: »Saa spørger jeg Dig, Jens Peter Hansen, vil Du have Pigen Laurine Jensen, som hos Dig staar, til din Ægteviv?«

»Nemlig!« svarede Manden.

Præsten tog det for »Ja«, og de to forlod Kirken som rette Ægtefolk at være. Men siden opstod der blandt sagkyndige Tvivl om,

hvorvidt »Nemlig« kunde godtages som »Ja«, og det kunde det ikke. Men de to var jo nu blevet viet.

Jeg kan iøvrigt to andre Historier om Vielser. Det ene er fra Sjælland, hvor en Slagtersvend og hans Brud blev viet. Da Præsten spurgte Brudgommen: »Vil du have osv.«

»Jæ-jæ, jæ-ja,« lød Svaret. Der var da ingen Mangel paa Bekræftelse. –

Den anden Historie er fra Jylland, hvor der i en Kirke blev viet et Par, der var ude over den første Ungdom. Brudgommen havde Træben og Bruden Sko med Træhæle. Da de efter Vielsen gik ned ad Kirkegulvet, skrabede Træbenet i Stengulvet, og det sagde: »A haar fortrøtt 'et. A haar fortrøtt 'et.« Men Brudens Træhæle svarede rapt: »Hvad der er gjort, det er gjort. Hvad der er gjort, det er gjort.«

Engang traf det sig saadan, at jeg paa Frederiksborg Højskole kom til at sidde i Stue sammen med *Oscar Geismar*, der dengang var Valgmenighedspræst i Kerteminde og desuden Litteraturanmelder ved *Fyns Venstreblad*. Jeg spurgte da, om det ikke var besværligt at læse alle de Bøger. Geismar svarede: »Naa-aa, fordi man er Smørsmager, behøver man jo ikke at spise alt Smørret. Naar man mærker, at en Mand er Idiot – og det er de fleste – saa behøver man jo ikke at gaa videre.«

Det var jo en noget rask Udtalelse, men der var ogsaa andre Sider hos Geismar. Han var en betydelig Taler, hvad jeg flere Gange har haft Lejlighed til at faa bekræftet. Saaledes talte han engang ved et Friluftsmøde i Frederiksborg Højskoles Have. Han begyndte med at fortælle, at han en Dag paa en Spadseretur i Frederiksborg Have havde mødt en ældre, højere Officer, der gik og funderede over en fransk Bog, han netop havde læst. I den stod der: »Naar Verden engang forgaar, sker det ikke ved Ild eller Vand, men det sker ved Forfladigelse.«

Og saa holdt Oscar Geismar et beaandet Foredrag om Forfladigelse. –

Thomas Bredsdorff, der var Lærer paa Frederiksborg Højskole fra dens Begyndelse 1895 og til 1907, da han aabnede Roskilde Høj-

skole, havde adskillig Sans for Humor – ogsaa naar det gik ud over ham selv. Allerede som ung Højskolemand blev han landskendt som Foredragsholder. Han var dengang stærkt optaget af vore Folkeviser og benyttede dem ofte som Emne for sine Foredrag. Engang talte han i en Foredragsforening i Vendsyssel, og Emnet var *Aage* og *Else*. Da Mødet var forbi, og man forlod Salen, hørte Bredsdorff hende ved Udgangen en Slagter sige: »Nu vild' A sgu ønske, A haad min 25 Øre igjen.« –

Jakob Knudsen kunde være djærv i sin Udtryksmaade, ogsaa naar det skete skriftlig. Herom har Bredsdorff fortalt, at han engang modtog et Brevkort fra *Jakob Knudsen*, hvorpaa der blandt andet stod: »Sig til N. N., den Lort, at . . .«

»Hvad gi'r De mig?« sagde Bredsdorff, da han fortalte mig Historien, »paa et *aabent* Brevkort!« –

Iøvrigt havde *Jakob Knudsen* meget humoristisk Sans. Her er et Eksempel. *Jakob Knudsen* havde været en Tur i Paris og herfra hjemført en Spadserestok. Der var ikke meget fransk ved den, for det var en almindelig Knortekæp. Nu var der i Holstebro en Valgmenighedspræst, der hed *Morten Lassen*. Han havde i sin Ungdom et Par Aar været Præst for den norske og danske Menighed i Paris. (Se iøvrigt »Kultur og Folkeminder« XXI, Side 36). Nu var han altsaa Præst i Holstebro. Han gik iøvrigt meget jævnt klædt. Nu kunde det hælde, at *Jakob Knudsen*, naar han var ude at gaa, og han traf en Bekendt, fandt paa, idet han fremviste sin Stok, at spørge: »Hvad Lighed er der mellem denne Stok og saa *Morten Larsen*?« Ja, det kunde den adspurgte jo ikke finde ud af. »Jo,« oplyste *Jakob Knudsen*, »de har begge været i Paris, men man kan ikke se det paa dem.« –

Medens *Jakob Knudsen* boede i Nyhuse ved Hillerød (1904-09) og senere i Birkerød, kom han ofte paa Frederiksborg Højskole, hvor han holdt Foredrag, læste op, sang eller fortalte Oplevelser. *Jakob Knudsen* var meget kyndig i jyske Dialekter og kunde give dem livagtig. Af disse Oplevelser var en Lejlighedstale, han havde hørt paa Askov Højskole, da han i Firserne var Lærer dér, af størst Virkning.

Forholdet var det, at man dengang paa Askov Højskole afholdt nogle Møder for Egnens Befolkning, hvor der blev holdt et Par Foredrag, og derefter spiste alle Deltagerne til Aften. Da det altsam-

men var uden Vederlag, kunde det jo nok siges at være en noget mager Forretning for Skolens Forstander, *Ludvig Schrøder*. Det fandt da ogsaa en ældre Lærer fra Egnen, og en Dag tog han efter Mødet, da Schrøder var gaaet, Ordet for at rette en Henvendelse til de øvrige Deltagere, og denne Tale lød i Jakob Knudsens – maaske noget frie – Gengivelse omtrent saaledes: »Der er en Ting, som jeg gerne vil sige til jer – – – henvende et Par Ord til jer om. . . . Det er en Ting, som har gawwen inde i mig i den sidste Tid.

Se, naar vi nu har hørt Foredrag . . . har hørt Schrøder og Nutzhorn tale deres Ord til os, saa er det ligesom Fugle, der flyver ind i vore Ører, bygger Rede dér . . . og ruger Unger ud . . . og flyver ud igjen . . .

Men nu er Tingen den, at en Sag har altid tow Sider – i det mindst tow Sider – saa naar det fylder det jenn Sted, saa tømmer 'et det andet. Og naar vi nu er blevet, om jeg saa maa sige, aandelig bespiset, saa er det, at det fylder i vore Hoveder, men samtidig tømmer det et andet Sted, og det er i vore Maver.

Men saa bliver vi budt ind i en Stue, og derinde staar der nogle Borde. Oven paa disse Borde findes der . . . ja, nogle Levnedsmidler. Og saa sætter vi os ned ved Bordene og spiser, indtil vore Maver er fulde. Men saa er 'et, som jeg sagde før, at en Sag har altid tow Sider, i det mindst tow Sider – for naar det fylder det jenn' Sted, saa tømmer 'et det andet. Saadan er det ogsaa her, for naar det har fyldt i vore Maver, saa har det tømmt i Schrøders Lommer.

Se, det er det, som jeg har tænkt paa i den sidste Tid – det, som har gawwen inde i mig – og som jeg vil bede jer tænke godt paa, saadan at I ett ladet det flyve ind ad det ene Øre og ud af det andet, men tager det med jer hjem, tygger godt paa det . . . og saa kommer med det igjen og kommer det i Schrøders Lommer, saa de kan blive godt fulde.« –

En anden Gang fortalte Jakob Knudsen en Episode fra et sønderjydsk Bryllup. En Søn fra Bryllupshuset havde en Tid været i Bagerlære, og nu var han hjemme for at bage til Bryllup, men det gik ikke helt som tænkt, og herom berettede Moderen – ifølge Jakob Knudsen – saaledes: »Først vilde han lave Kransekage, men det vilde it ret flaske sig, saa smækkede han det sammen, og saa vilde han lave Klejner, men det vilde heller it ret flaske sig. Saa smækkede han det sammen igjen, og saa vilde han lave Smaakager, men

saa blev det til Skidt altsammen, og saa lavede han Pebernødder ud af det.« –

Naar der i tidligere Tider blev holdt folkelige Foredrag, skete det nu og da, at der blandt enkelte af Tilhørerne opstod Misforstaaelser. Langt oppe i Jylland var der saaledes et Møde, hvor Foredragsholderen talte over Emnet *Shakespeares Hamlet*. Han sluttede med følgende Sætning: »Hamlets Ulykke var, at han manglede Gudstro.« Blandt Tilhørerne var der en ældre Lærer, der nylig var blevet Enkemand, og hvis Hørelse ikke var den bedste. Han gik efter Foredraget hen til Taleren og takkede ham varmt for det udmærkede Foredrag. Navnlig var han glad ved Slutningen, for han havde selv erfaret, hvor stor en Ulykke det var at mangle en Hustru. –

I min Hjemegn var der en Højskoleforstander, der holdt et Foredrag om Carlyle. Efter Mødet kom to af Tilhørerne til at drøfte Foredraget, og den ene sagde da: »Hvad var det egentlig, han talte om?« – Den anden svarede: »Kan du ikke huske det? Det var jo om Carit Etlar.« –

Højskoleforstander *Jacob Appel* har fortalt mig følgende Oplevelse. Paa Vejen Station, i hvis Nærhed Askov Højskole ligger, var der i sin Tid en Stationsforstander, der kunde have ejendommelige Indfald. En Dag, da Appel kom og skulde med Toget, saa Forstanderen særlig nedslaaet ud. »Er der noget i Vejen?« spurgte Appel. Ja-a, Fortsanderen var da blevet noget betænkelig ved Livet. »Hvorfor det?« – Jo, han havde hidtil ment, at man kun kunde dø een Gang, men nu havde han i en Bog læst, at det kunde ske flere Gange. »Saah, hvor staar det?« – Jo, han havde læst i en Bog, at der i Indien fandtes en Slange, der var saa giftig, at Folk døde ofte af dens Bid. –

Engang kom Pastor emer. Dr. phil. *H. F. Feilberg*, der paa sine gamle Dage boede i Askov, og skulde med Toget sammen med sin Hustru. »Naa, De har nok Hjerter Dame med i Dag, Hr. Doktor!« sagde Stationsforstanderen. »Sig hellere Klør Dame,« svarede Feilberg, med sin lidt spinkle Stemme. –

Om Feilberg kan jeg forøvrigt ogsaa en anden Historie. Den laa adskillige Aar tilbage, da han netop var blevet Præst i Darum. Det var dengang, han var ivrig optaget af at samle jyske Ord til sin store Ordbog. Han gav sig derfor ofte i Samtale med Folk, han traf paa, og det foregik altid, ogsaa for hans Vedkommende, paa Jydsk,

for at han kunde faa saa mange ejendommelige jydske Ord fisket ud af Tilhøreren som muligt. Kort Tid efter, at han var kommet til Darum, var han en Dag ude at gaa en Tur. Han traf da paa en Mand, som han gav sig i Snak med. Det foregik paa uforfalsket Jydsk, og da de tog Afsked, spurgte Manden: »Hwem er Do hejsten?« – »Aa, A er æ ny Præst.« – »Æ ny Præst? Nej det skal do – som han kunde bande – ett komme og bilde mig ind.« –

Knud Fut

Det maa have været sidst i Firserne, at min Fader, *Kristen Ubrskov* i Tørring, sang Visen om *Knud Fut* for mig. Jeg har aldrig glempt den, og den lyder saaledes:

Aa hør do Knud Fut, ka do sløv mæ en Pa' Hyvl?

– Fut futrifut futri falalera –

Men A ska ha 'em forinden Yvl.

– Fut futrifut futrifut futrifut futrifala. –

Aa di ska væ' saa stærk' udi Nav,

– Fut futrifut futri faladera –

for A ska kyer mæ Fruen i Lav.

– Fut futrifut futrifut futrifut futrifala.

Aa di ska væ' saa stærk' udi Ring,

for A ska kyer mæ Herren te Ting.

Men da A kyor op ad Nøvling Gaaj,

da skildest 'et ad baade Hyvl o Haad.

Aa da A kyor ad Nøvling ind,

da skildest 'et ad hver jenneste Pind.

Aa Kusken han sad o Hvejren i tut:

– Fut futrifut futri falalera –

Gud naad mæ faa Hyvl, A haa faat ve' Knud Fut.

– Fut futrifut futrifut futrifut futrifala.

Her er lidt mere Jydsk

Hwa er en Fænomen? En Fænomen de' er, nær en Kuh klywwer op i en Æveltræ o plukker Pærer mæ si Haael. De' er en Fænomen. –

Hvad A lover og holder – det er bestemt. –

Det er ett saa lige en Sag at være skæv i begge Sider og have en Pukkel midt o æ Ryg. –

Ved Gilderne spillede Kaffen i gamle Dage en stor Rolle. Pastor *Noe-Nygaard* fortalte engang for mange Aar siden, at i Vestjylland drak Konerne ved saadanne Lejligheder fire Kopper Kaffe, »jen for Løst, jen for Tørst, jen for Selskab og jen for Gevalt.« Den blev de altsaa nødet til. –

Fra Herningkanten har jeg et Træk fra en noget nyere Tid. Ved Gilderne sad Konerne og holdt Øje med Præsten, som forøvrigt var Provst, for naar Provsten skænkede den tredie Kop, saa kunde de ogsaa gøre det. –

I Jylland skulde der ved Gilderne *nødes*. Efter et Bryllup sagde en Kone, der havde deltaget i Festen: »Der var saamænd Mad nok, der var Mad nok, – men der var for lidt Nøden.«

Et Sted i min Hjemegn havde Værtinden den Skik, naar hun ikke syntes, Gæsterne tog tilstrækkelig for sig, at sige: »A er da ræd, I howwer 'et ett.« Og saa maatte de jo tage et Stykke til. –

– – – Vi kan saamænd godt i samme Godlav tage et Par Træk fra Sprogets Verden. Da mine Forældre, var blevet op i Aarene, flyttede de fra Jylland og herover til Ullerød. Under den første Verdenskrig, da det var smaat med Brændsel, lejede de en Vognmand, der hed *Kristen Rasmussen*, til at køre dem til Freerslev Hegn, for at de dér kunde samle et Læs Kvas. Min Far, der var blind fra Barndommen, gik og følte paa nogle Træer, og da han kom til et, der var gammel og knudret, sagde han: »Det er en Ieg« – »Nej,« sagde *Kristen Rasmussen*, »det er en Ej!« –

Her er saa en anden Historie. Dengang *Helge Hostrup*, 1892, byggede Ry Højskole, skulde der jo ogsaa anlægges en Have. En Dag gik han hen ad en af Gangene sammen med en Arbejdsmand. »Her tror jeg, jeg vil plante en Nøddehæk,« sagde *Hostrup*. – »Det skulde Di sgu ett, *Hostrup*,« svarede Arbejdsmanden, »Di skulde plante Hejsel.« –

Et Par Præstehistorier

For en Del Aar siden var der i Snostrup ved Frederikssund en Præst, der hed *Grønvold*. Han holdt i en Arrække et Sommermøde i sin smukke Have, og hertil indbød han Sognets Beboere. Forud for Mødet var Taleren indbudt til Kaffe i Præstegaarden. Ved en saadan Lejlighed fortalte Pastor Grønvold følgende Historie.

I Vestjylland var der en Præst, der havde Ord for at være lidt fugtig. Hvad han hed, blev ikke oplyst, men vi kan kalde ham Hansen. Nu hændte det, at en Missionær kom dér til Sognet for at holde Møde i Skolen. Hvad han hed, kan være det samme, men vi kan kalde ham Mikkelsen.

Da det jo var et kristeligt Møde, fandt Pastor Hansen det rimeligt, at han kom til Stede, og da Mødet var sluttet, ansaa han det for naturligt, at han bød Missionær Mikkelsen med hjem i Præstegaarden. Da de var kommet til Sæde i Præstens hyggelige Dagligstue, kneb det efterhaanden lidt med Samtalestof.

Pastor Hansen greb da til en Udvej: »Vil De ikke have en Toddy, Missionær Mikkelsen?« Jo, det vilde Mikkelsen da godt. De nødvendige Ting kom paa Bordet, Rom, Sukker og kogende Vand. Mikkelsen bad nu Præsten som den mere kyndige blande Toddyen. Det gjorde han, men da Mikkelsen havde smagt paa Toddyen, foer han op: »Den er for stærk! De vil drikke mig beruset! Jeg vil ikke være i dette Hus længere!« Og han ud i Gangen, fik sit Overtøj paa og forsvandt.

Hvor han nu i den følgende Tid besøgte Kredse i Vestjylland, fortalte han: »De siger, at Pastor Hansen drikker, og det er rigtigt nok. Jeg har selv erfaret det,« og saa kom Historien om Toddyen i Præstegaarden.

Dette kom en anden Missionær for Øre, og ham kender vi Navnet paa. Han hed *Anders Stubkær*. Da han et Par Maaneder senere kom til Pastor Hansens Sogn, skulde han ogsaa tale i Skolen. Pastor Hansen fandt det rimeligt, at han kom til Stede, og da Mødet var forbi, fandt han det ogsaa rimeligt, – skønt han jo ikke havde saa gode Erfaringer fra sidst – at byde Stubkær med hjem i Præstegaarden. Det var Stubkær ogsaa meget villig til. Da de nu sad i Præstens Dagligstue og ikke rigtig vidste, hvad de skulde tale om,

siger Anders Stubkær pludselig: »Skal vi ikke have en Romtoddy?«
– »En Romtoddy?« – Præsten var en Smule usikker, »jo, gerne.«

Der kom Rom, kogende Vand og Sukker paa Bordet, men saa siger Anders Stubkær pludselig: »Vil De nu ikke blande en Toddy akkurat som den, Missionær Mikkelsen fik for en Tid siden?«

Jo, det vilde Præsten gerne. Han blandede Toddyen, »Værsgod.« Anders Stubkær tog sig en god Slurk og udbrød saa: »Ah, det er en god Toddy. Den skal De have Tak for!« –

I den følgende Tid, da Anders Stubkær drog rundt i Vestjylland i Missionær Mikkelsens Fodspor, sagde han, hvor han kom frem: »Der er nogen, der siger, at Pastor Hansen drikker, men det passer ikke. Jeg har besøgt ham i Præstegaarden. Vi fik en Romtoddy, og det var en udmærket Toddy. Den var lige netop tilpas.«

Saadan var Anders Stubkær. –

II

Da Præsten et eller andet Sted i Jylland – hvor vides ikke – stod paa Prædikestolen og holdt sin Prædiken, hændte det, at Degnen, som sad i Degnestolen neden for Prædikestolen, kom til at nikke. Han var vel kommet sent i Seng Lørdag Aften. Nu var han i alt Fald faldet i Søvn.

Præsten blev fortørnet over denne Uorden af en Kirkens Tjener, og samtidig med, at han fortsatte sin Prædiken, overvejede han, hvordan han skulde beskæmme sin Kirkesanger.

Først forsøgte han at hæve Stemmen, og med stor Kraft forkyndte han videre om Evangeliet og Menneskene samtidig med, at han holdt Øje med Degnen.

Men Degnen sov stadig. Saa sænkede Præsten Stemmen og udlagde med sagte Stemme Dagens Tekst. Men heller ikke dette virkede paa Degnen. Han sov stadig.

Da besluttede Præsten at slutte Prædikenen af og ligesaa stille liste ned af Prædikestolen og saa – mens Degnen stadig sov – selv at istemme Salmen.

Som tænkt, saa gjort. Præsten kortede Prædikenen af, sagde med sagte Stemme Amen og listede ned af Prædikestolen. Men i det samme vaagner Degnen, farer ud paa Kirkegulvet og istemmer med høj Røst: »Midt iblandt os er Guds Rige –«

Men da kom Kontrasten op i Præsten, for det var jo egentlig ikke Guds Rige, der havde været mest nærværende i det sidste Kvarters Tid. Han opfattede pludselig det komiske i Situationen og maatte skynde sig om bag Alteret for at faa le't af. –

III

En anden, der sov

Der var Gudstjeneste i en Kirke et Sted i Jylland. En af de tilstedeværende var en ældre Gaardmand, som havde været ude Aftenen før og var kommet sent i Seng. Da han nu sad dér i Kirken og forsøgte at høre efter, hvad Præsten sagde, overmandede Trætheden ham efterhaanden, og han faldt i Søvn. Men da Præsten saa sagde Amen, vaagnede Manden pludselig op med en Fornemmelse af, at der var noget, han havde glemt. Han rettede sig derfor op og udbrød med høj Stemme: »A sejjer osse Tak for Kaffe!« –

Den jævne Mands Tak til Kaj Munk

Det var vist i Forsommeren 1944, *Aage Møller* fortalte mig følgende Oplevelse: Han sad i et Tog i Sydjylland og var i Kupe sammen med en Tømrersvend. Det var kort Tid efter, at *Kaj Munk* var blevet myrdet, og de kom da i Samtale om det, der var sket.

Da sagde Tømreren: »A er kyw aa 'et, det med Kaj Munk. A er Fandme kyw aa'et. Han ku sejj'et. Vi anner kan jo osse nok snakk, men han ku sejj'et. A er kyw aa'et.«

Lidt om Biskop Lindegaard i Ribe

M. C. Lindegaard var en Gaardmandssøn fra Grimstrup Sogn i Vestjylland og født 1889. Som Dreng kom han ud at tjene. Senere kom han til at læse, tog Lærereksamen fra Jelling 1910, men det var ham ikke nok. Han tog Studentereksamen og blev cand. theol. 1917. Efter forskellig Præstevirksomhed blev han Præst i Hvejsel ved Vejle, hvorfra han forflyttedes til Vejen. Efter at han først var udnævnt til Provst, blev han 1949 Biskop over Ribe Stift.

Det er værd at bemærke, hvad tidligere Kirkeminister *Carl Hermansen* skriver om ham i sine Erindringer »Saa mangan en Som-

mer«. Det hedder her Side 76: »Han havde været provst i adskillige år, men i kirkeministeriet havde han aldrig været, hvad skulle han der, han kunne jo selv ordne sagerne. Han kom der først, da han var blevet biskop. Den dag, han var blevet bispeviet, var der om aftenen en middag i repræsentationslokalerne på Christiansborg, og her holdt biskop Lindegaard sikkert den ejendommeligste tale, der nogen sinde er holdt på det sted, og den, der har grebet mest af alle, som er holdt der. Han sagde:

»Dengang jeg var dreng, havde jeg plads hos en gårdmand, for hvem jeg vogtede fårene ude i heden. Så skulle skolen på udflugt, og udflugten skulle gå til Ribe. Jeg spurgte min husbond, om jeg kunne få fri og komme med. Men han svarede mig, at fårene holdt ikke fri, så det kunne der ikke være tale om. Jeg måtte altså blive hjemme, men den dag, skolen var på udflugt, og jeg gik derude i heden med mine triste tanker, kom min far ned til mig. Og han var hos mig hele dagen.

Nu kom jeg altså alligevel til Ribe, og nu har jeg kun én sorg, og det er den, at jeg ikke kan tage min far med mig.« –

Carl Hermansen siger om Lindegaard, at han jo nok er et af de fineste Mennesker, man kan møde paa sin vej, og det er sikkert rigtigt. –

En gammel Elev fortalte mig for nogle Aar siden en Historie om Lindegaard, og den skal gengives her. Biskop Lindegaard havde, naar han var paa Rejse, for Vane at give sig i Snak med hvem som helst, han traf paa. En Dag han i en Jernbanekupe kom til at sidde over for en Uldkræmmer, gav han sig til at spørge ham ud: »Hvordan bærer Du dig ad med at sælge dine Ting?« Jo, Uldkræmmeren forlangte jo da lidt rigeligt, saa han kunde slaa noget af og endda være tjent med Handelen. Lindegaard spurgte videre, og Uldkræmmeren berettede om forskellige Tilfælde, hvor han var kommet fra sin Handel uden egentlige Tab.

Men da de saa naaede den Station, hvor Lindegaard skulde af, og han var ved at staa ud, spurgte Uldkræmmeren: »Nu har Du spurgt mig om saa meget, men hvem er Du hejsen?« – »Jeg er Biskop Lindegaard i Ribe,« var Svaret. Men da fo'r Uldkræmmeren op, rev sin Kasket af og udrød: »Er *De* Biskop Lindegaard i Ribe? Det var s'gu Fandens!« –

Biskop Lindegaard blev ingen gammel Mand. Han døde 1956. –

Et Par Borgerhistorier

Farfaren til de nuværende Købmænd *Børsch* i Hillerød, *P. Børsch*, drev Forretning paa Hjørnet af Slotsgade og Møllestræde i den Ejendom, hvor *Sejer Olsen* nu har Butik. *P. Børsch* var en hyggelig Mand, der altid røg Cigar. Han har engang fra sin Læretid i Nordvestsjælland, – det var vist Nykøbing – fortalt følgende Oplevelse, der altsaa maa være foregaaet for hundrede Aar siden eller mere.

I Butikken kom en Dag en Kone fra Landet ind og vilde gerne se paa et Fransksjal. Købmanden tog straks et frem. »Her skal De se, Madam. Her er et Fransksjal. Det er en prima Vare, det koster 30 Rigsdaler.«

Konen saa paa Fransksjalet, hun følte paa det, og saa spurgte hun, om de ikke havde noget, der var bedre.

»Jo, det kan De tro, vi har. Peter! spring ud paa Lageret og hent et af de dyreste.«

Peter kom straks tilbage med et andet Fransksjal. Det var af ganske samme Slags, for de havde kun een Sort. »Her skal De se! det er en ekstraprima Vare. Det koster 35 Rigsdaler.«

Konen saa paa Sjalet, hun følte paa det, og saa sagde hun, at hun egentlig ingen Forskel kunde se paa de to.

»Jo, De kan tro, der er Forskel, Madam! Paa det ene er der Avance paa den ene Side, men paa det andet er der Avance paa begge Sider.«

Ja, saa kunde Konen jo ogsaa se Forskel, og hun købte det dyreste. –

I mange Aar havde jeg et fornøjeligt Samarbejde med Faktor *M. Hansen*, Frederiksborg Amts Avis, der trykte en Række af mine Bøger. Faktor Hansen havde Sans for Humor, vi havde mange Drøftelser, der ingenlunde var kedelige. En Dag var vi blevet uenige om et betydningsfuldt Spørgsmaal, nemlig, hvem af os der var mest træt. Men da hævdede Faktor Hansen Stemmen og sagde: »Der er den Forskel, Uhrskov, at De bliver træt af lidt, men jeg bliver s'gu træt af majet.«

Da kom jeg til at le, saa jeg maatte opgive al videre Modstand. –

En Dag fortalte Faktor Hansen, hvordan han var blevet Ejer af en ny Habit. Det var under den sidste Verdenskrig, da et Sæt Herretøj var noget af en Sjældenhed. Nu boede der i den nederste Ende

af Slotsgade en Herreekviperingshandler, der hed – ja, det kan jo være det samme – vi kan jo kalde ham Nikolajsen. Han var Nazist og var naturligvis mest tilbøjelig til at handle med Meningsfæller. En Dag kom Faktor Hansen forbi hans Butik og saa, der var et Sæt Tøj udstillet i Vinduet, og han kunde se, at det netop passede til hans Højde. Da han netop stod og manglede en ny Klædning, gik han ind i Butikken og sagde: »Kan jeg købe det Sæt Tøj, der ligger i Vinduet?« Nu vidste Nikolajsen jo nok, at Faktor Hansen ikke hørte til hans Trosfæller. Han svarede derfor: »Det kan ikke passe Dem.« Faktor Hansen gentog med lidt tydeligere Stemme: »Kan jeg købe det Sæt Tøj, der ligger i Vinduet?« – Svaret lød – »Det er solgt.« Men da sagde Faktor Hansen: »Nu skal jeg sige Dem en Ting, Nikolajsen! Jeg vejer 180 Pund, og jeg var Bryder, dengang jeg var ung. Kan jeg købe det Sæt Tøj, der ligger i Vinduet?« Saa var der pludselig ikke mere i Vejen. Hansen fik Tøjet. –

Naar jeg mange Aar derefter mødte Faktor Hansen paa Gaden, friskede jeg tidt den Historie op, og vi morede os begge. Iøvrigt er Nikolajsen forlængst borte med Blæsten. –

Der er stor Forskel paa Sjællændere og Jyder. Her er en sjællandsk Historie, som jeg maaske har fortalt engang før, men det faar nu være, for den er typisk.

I Tisvilde var der for mange Aar siden en Mand, der hed *Køve-Jakob*. Tilnavnet havde han faaet efter Faderen, der flettede Bikkuber. Om Køve-Jakobs Tænkemaade fortalte min gode Ven, *N. Nielsen*, forhen Fogedgaarden, følgende. Køve-Jakob udtrykte sit Syn paa Tilværelsen i følgende Ord: »Det passer int, naar de siger, at det int ka gue. Det har altid gaaet, hvor jeg har væ't med. Har det int gaaet godt, saa har det gaaet galt – men gaaet det har det altid.«

— — —

Ægte Sjællandsk.

En Dag for en 40-50 Aar siden traf jeg en Kone herude paa Vejen. Hendes Mand drev en lille Vognmandsforretning, men nu var han syg og sengeliggende og desuden i daarligt Humør, for der var jo

ingen Indtægter. »Men,« sagde Konen, »jeg siger til Manden: Kan det int gaa fremad, saa maa det gaa tilbaves.«

Ganske i Køve-Jakobs Aand.

En Dag for en Del Aar siden gik jeg en Tur op ad Lærkevej. Det var en varm Sommerdag. Det havde været meget tørt, men tidligere paa Dagen var der faldet en Byge. Jeg kom i Snak med min Nabo *Niels Hansen*, en tidligere Gaardejer, og jeg sagde da: »Vi fik for lidt Regn.« – »Lad os være glade for det, vi fik,« svarede Niels Hansen.

Det slog mig, at her var Forskellen paa Sjællændere og Jyder. Jyden vil have det hele, mens Sjællænderen er glad ved det, han opnaar. –

Siden jeg før nævnte Fogedgaarden i Tisvilde, vil jeg benytte Lejligheden til at fortælle en anden Historie derfra. Før N. Nielsen ejede Gaarden, havde hans Fader *Johan Nielsen*, den. Fogedgaarden, der for en Del Aar siden nedbrændte, var en meget gammel Bindingsværks Gaard med mange gamle Redskaber, og Stuehuset var forsynet med gamle Møbler, Billeder og andet Bohave fra gammel Tid. Det var som et helt Museum. Det hændte da ogsaa jævnlig, at Landliggerne uden videre gik ind og tog Lokalerne i Øjesyn. De spurgte ikke om Forlov, de gik bare ind.

En Dag sad Johan Nielsen, der var blevet gammel og træt, foran det store Kuglebord, da et Selskab af Københavnerne stormede ind. Der skal endda have været et Par kendte Personligheder imellem.

Selskabet gik rundt og saa paa det gamle interessante Bohave. En Mand gik hen til Bogreolen, tog Bøger ud, bladede i dem og henvendte saa et Par venlige Ord til den gamle hvidskæggede Mand derhenne for Bordenden: »De har mange gode Bøger i Deres Reol, min gode Mand!« –

»Ja,« svarede den gamle og løftede lidt paa Hovedet, »der er kun to, jeg ikke har. Det er Baron Knigges »Omgang med Mennesker« og Emma Gads »Takt og Tone«.«

Et Øjeblik efter var det københavnske Selskab forsvundet. De var som blæst væk. –

I Trediveerne, da der var Landbrugskrise overalt i Landet, men mest i Jylland, var jeg en Sommersøndag til Elevmøde paa Frederiksborg Højskole. Jeg stod i Højskolens Have ud for Indgangen til Ole Jensens Hus og var kommet i Snak med to midaldrende Gaardmænd, en fra Vejleegnen og en fra Slagelsekanten. Jeg spurg-

te da Jyden: »Hvordan har I det?« – »Vi har det godt,« var Svad- det. »Der er saa ingen Krise ovre ved jer?« spurgte jeg videre. »Nej, en skal io ett senir sæ sjel,« svarede han. Da brød Sjællænderen ind: »Nej, det har man aldrig hørt før, at en Jyde har seneret sig sæl.«

Samtalen gik i Staa. –

Maaske er der ogsaa noget typisk i følgende Træk, der angaar Dø- den. En Vestjyde sagde: »A vil nu helst dø i mi' Træsto.« En Nord- sjællænder havde den Mening, at han helst vilde dø en Dag, det var Solskin. –

Saa tager vi en Tur til Sydsjælland. Der kom en Sommerdag en Mand kørende paa Motorcykle – et fint Mærke iøvrigt. – Han var bosiddende i Hovedstaden, men en vestjydsk Bondesøn. Han pas- serede en Soldat, som han tog op at køre. Det viste sig, at Manden var en Landvæsenselev fra Lolland. Da vor Motorcyklist erfarede dette, sagde han Du til ham, saadan som man vilde gøre i hans Hjemegn. Men Soldaten studsede lidt ved denne Tiltale. »Siger I ikke Du til hinanden paa Lolland?« spurgte Motormanden. »Aa, det er vist mere paa de lette Jorder,« svarede Soldaten. –

Han kunde saamænd godt være bekendt at være Dus med Motor- cyklisten. Han var nemlig Professor ved Landbohøjskolen og Dr. phil.

I en gammel Slægtsgaard i Ulkær ved Vejle boede en Mand, der hed *Christen Jacobsen*, han var gift med min Kusine, Frederikke. Hans Broder var *J. P. Jacobsen*, Doktor i Fransk og gift med *Lis Jacobsen*, Datter af Nationalbankdirektør *Marcus Rubin*. *J. P. Jacob- sen* var en Mand af stor Lærdom, men han blev ikke ret gammel. Jeg besøgte ham et af de sidste Krigsjaar i første Verdenskrig, da han laa meget syg paa Vejle Sygehus. Jeg spurgte, hvordan han havde det, men han svarede afværgende: »Aa, det er der ingen Howrow ved. Har De faaet noget Dyrtidstillæg?« Ja, jeg havde da faaet 200 Kr. »Men det er jo ingenting.« Og saa fortsatte Samtalen, idet han stadig undgik sin egen Tilstand og fortsatte Drøftelsen af mine Forhold.

Jeg forlod Sygeværrelset med en Følelse af, at jeg havde været sam- men med en ualmindelig sjælsstærk Personlighed. Kort efter døde han – det var i 1918 – kun 48 Aar gammel. Bunden til Hjemstavnen, som han var i usædvanlig Grad, fandt Begravelsen Sted fra Føde-

gaarden i Ulkær. Her holdt hans Svigerfader, Marcus Rubin, en Mindetale, hvis væsentlige Indhold var dette: »Den Mand, der hviler her, delte ikke Menneskene i fattige og rige, i kloge og mindre kloge, i kundskabsrige og mindre kundskabsrige. Han delte dem i ægte og uægte.

Selv var han ægte.«

Hans Svigerinde, Frederikke, døde ikke saa længe efter. De hviler begge paa Sindbjerg Kirkegaard. Da jeg et Par Aar efter kom cyklende forbi, standsede jeg og besøgte de to Grave. Paa Jacobsens stod der en Mindesten med følgende Indskrift:

»HER HVILER I FÆDRENES JORD DR. PHIL. J. P. JACOBSEN.«

Paa Frederikkens Grav ved Siden af var der anbragt en Mindesten med Indskriften:

JA, JEG TROR PAA KORSETS GAADE.

HER HVILER FREDERIKKE JACOBSEN FØDT ANDERSEN.

Det var med Vemod, jeg betragtede de to Grave, hvor der hvilede to meget forskellige, men begge meget værdifulde Mennesker.

— — —

Ingen norsk Digter har været saa yndet her i Landet som *Bjørnstjerne Bjørnson*. Det var han baade som Digter og som Folketaler, idet han flere Gange var paa Foredragsrejse i Danmark. Men der er heller ingen norsk Digter, der her i Landet gaar saa mange Historier om som Bjørnson. Her er et Par af dem.

Engang han var paa Rejse her i Landet, kom han til at sidde i Kupe med kgl. Skuespiller *Olaf Poulsen*, der var en stor Filur. Bjørnson vilde gerne have en Samtale i Gang og præsenterede sig, »Jæj er Bjørnstjerne Bjørnson fra Norge!« Og Olaf Poulsen svarede: »Og jeg er Sørenstjerne Sørensen fra Danmark!«

Saa blev der ikke sagt mere. —

Ved en anden Lejlighed sad Bjørnson i en Jernbanekupe ovre i Himmelbjergegnen. Over for ham sad en Bondemand fra Egnen. »Hvad hedder De, min gode Mand?« spurgte Bjørnson. — »Hansen,« var Svaret. »Ja, det Navn har jeg hørt før,« svarede Bjørnson. »Jæj er Bjørnstjerne Bjørnson fra Norge.« — »Ja, det Navn har jeg aldrig hørt før,« svarede Bonden. Og saa blev der ikke sagt mere.

Mon det ikke kan gaa an at putte en norsk Anekdote ind her? Det var under Unionskrisen 1905, da hele Norge var i Højspænding. Ikke mindst havde Statsminister *Michélsen* nok at tænke paa. Men Bjørnson følte ogsaa Trang til at gøre sig gældende, og en Dag sendte han Statsministeren følgende Telegram: »Nu gælder det om at holde sammen,
Bjørnstjerne Bjørnson.«

Statsministeren havde travlt og svarede omgaaende: »Nu gælder det om at holde Kæft.
Michélsen.«

Bjørnson var flere Gange paa Foredragsrejse i Danmark, og han samlede mange om sin Talerstol. Jeg fik i min Ungdom en Ven. Han hed *Vold* og var en københavnsk Grossererensøn. Han var nogle Aar ældre end jeg og er iøvrigt død for flere Aar siden.

Vold fortalte mig en Dag, at han to Gange havde hørt Bjørnson tale. Første Gang skete det et Stykke ind i Foredraget, at Bjørnson stoppede op et Øjeblik, stak Tommelfingeren ned i Vestelommen og udbrød: »Jøj kommer lige til at tænke paa . . .« og saa fortsatte han.

Den anden Gang, Vold hørte ham, var det samme Foredrag, og omtrent paa samme Sted i Talen gjorde Bjørnson et Ophold, saa' lidt eftertænksom ud, stak Tommelfingeren i Vestelommen og udbrød: »Jøj kommer lige til at tænke paa . . .« »Hvad, kommer Du nu ogsaa til at tænke paa?« spurgte Vold sig selv. Han blev først lidt senere klar over, at hele Talen var en instuderet Rolle fra Ende til anden.

Ved en anden Lejlighed havde Bjørnson sin Hustru, Karoline, med paa sin Foredragsrejse. Hun sad paa forreste Række lige neden for Talerstolen. Et Stykke inde i Talen kom Bjørnson til at omtale en Mand, hvis Navn han ikke rigtig kunde huske. Men saa dukkede det op, og han spurgte sin Kone: »Var det ikke saa', han hed, Karoline?« Jo, det var det da, til alt Held. Ogsaa dette lille Intermezzo hørte med til Instuderingen.

Men en fremragende Taler var Bjørnson. Jeg havde i min Ungdom – det var omkring 1900 – en Kammerat, en tung Sallingbo, der en Dag, da vi kom til at tale om Bjørnson som Taler, udbrød: »Ja, hvis han kommer herved at tale igen, og jeg er ham saa nær som ti Mil, saa skal jeg hen at høre ham.« Og ti Mil var langt mere dengang end nu. –

Selv har jeg aldrig hørt Bjørnson, men min Far hørte ham tale ved Grundtvigs Begravelse i 1872 og var aldeles betaget. Som Dreng har jeg nydt hans Fortællinger, »Synnøve Solbakken,« »En glad Gut« og alle de andre, og senere i Livet har jeg Gang paa Gang været med til at synge hans Sange. Jo, vi Danske skylder Bjørnstjerne Bjørnson Tak for meget – ogsaa for Anekdoterne.

Men nu gælder det om at holde op. –

A. U.

Kulsvier. Efter Stik af G. L. Lahde (1765–1833).
(Nordsjællandsk Folkemuseum).

BERETNINGER

I

Folkemuseets virksomhed

Nordsjællandsk Museumsforening har i beretningsåret 1969/70 ladet foretage en del mindre reparations- og vedligeholdelsesarbejder både i Det gamle Husmandssted på Jægerbakken og i Udstillingsbygningen, hvor man desuden har udbygget museets sikkerhedssystem bl. a. ved installation af tyverialarm. Den igangværende konservering af trægenstande i begge museumsbygninger er fortsat. Desuden er man begyndt på en gennemgang med konservering af museets omfattende tekstilsamlinger.

Besøgstallet på museet har været stigende, ligesom antallet af forespørgsler og henvendelser vedrørende museet og dets samlinger har været betydeligt større end i foregående år. I forbindelsen med foreningen Nordens venskabsbystævne i Hillerød i dagene 26.–29. juni 1969 var der åbent hus på Folkemuseet og mange benyttede lejligheden til at aflægge museet et besøg. I dagene 4.–7. juli 1969 holdt Danske Folkedansere landsstævne i Hillerød. Museet havde i tilknytning til stævnet arrangeret en mindre særudstilling af nordsjællandske folkedragter samt fremlagt en del smukke tekstiler fra samlingerne. Folkedansere fra alle egne af landet var i disse dage flittige gæster på museet.

Antallet af rundvisninger for foreninger, selskaber og skoler har ligeledes været stigende, hvorimod besøgstallet af enkeltpersoner har været noget mindre end foregående år.

Det samlede besøgstal i 1969 var 1825 besøgende.

I forbindelse med undervisningen har en del nordsjællandske skoler aflagt besøg på museet, bl. a. Frederiksborg statsskole, Hillerød

Handelsskole, Ndr. Banevej skole, Hillerødsholmskolen og M. Mørks skole. Flere skoler har under opholdet på Lejrskolen for nordisk Ungdom besøgt museet som led i lejrskolearbejdet., bl. a. Zahles skole, København, Rya skolan, Göteborg, Årby centralskole pr. Kalundborg, Augustenborg skole, Slagelse private Realskole m. fl. Museet har medvirket ved en række mindre udstillinger, hvor man har stillet forskellige museumsgenstande til disposition, bl. a. i Hundested, hvor museet i samarbejde med Frederiksborg Bank og turistchef Parding, Hillerød, havde arrangeret en udstilling med et gammelt nordsjællandsk fiskerhjem i et af udstillingsvinduerne i den nye bankbygning.

Nordsjællandsk Folkemuseum har i 1969 haft den glæde at modtage en del smukke, værdifulde gaver både til den byhistoriske og den landbohistoriske samling. Museet ønsker også ved denne lejlighed at bringe hver enkelt giver sin hjerteligste tak. Foruden et par anonyme givere har følgende betænkt museet med gaver:

Skomagermester Hou, Hillerød (fotografier), handelsoverlærer Knud Kristiansen, Hillerød (arkivalier og billeder), sygeplejerske, frk. K. Møller (lærredsskjorte), frisørmester Jensen, Hillerød (bidsel, messing), fru B. Andersen, København (arkivalier og billeder), pastor Vilh. Albrechtsen, Himmelev (akvareller i gl. rammer, div. arkivalier), manufakturhandler Svend Martensen, Hillerød (billeder og arkivalier).

Fra en giver, der ønsker at være anonym, har museet modtaget en meget smuk samling tekstiler, indbogenstande, arkivalier og billeder.
N. G.

II

Museumsforeningen

Den ordinære generalforsamling i Nordsjællandsk Museumsforening blev afholdt på Hillerød Handelsskole i forbindelse med et julemøde onsdag den 17. december 1969. Museumsdirektør Jørgen Paulsen blev valgt til dirigent. Formanden, direktør Nils Gustafsson, aflagde beretning og omtalte arbejdet i det forløbne år såvel på museet som i museumsforeningen.

Kassereren, sparekassedirektør O. Blinkenberg Nielsen, fremlagde regnskaberne, der balancerede med kr. 38.092,00. Årsskriftet »Kul-

tur og Folkeminder« havde kostet kr. 8.577,00. Driftsregnskabet udviste et underskud på kr. 3.450,00, idet museumsforeningen endnu ikke havde modtaget statstilskud til installation af alarmapparater. Det vedtoges at fastsætte kontingentet til uændret kr. 10,00, hvorimod entreafgiften til museerne blev fastsat til kr. 2,00 for voksne og kr. 0,25 for børn. Skoler og kursuselever har fortsat gratis adgang til museet i forbindelse med undervisningen.

Kassereren og formanden blev genvalgt til bestyrelsen, medens fængselsbetjent John Andersen afløste malermester Nicolai Tving Jensen, Holløse, der ikke ønskede genvalg. Som nyt medlem af bestyrelsen blev endvidere valgt stud. mag. Peter Bondesen. Foreningens ene revisor, skohandler C. M. Hauge, blev genvalgt.

Bestyrelsen består herefter af: Amtmand *J. Elkjær Larsen*, sparekassedirektør *O. Blinkenberg Nielsen* (kasserer), museumsdirektør *Jørgen Paulsen* (næstformand), konsulent *H. Stryhn* (sekretær), viceborgmester *W. Stenberdt*, stud. mag. *Peter Bondesen*, fængselsbetjent *John Andersen*, redaktør, dr. phil. *Jan Steenberg*, forfatteren *Anders Ubrskov* (foreningens æresmedlem, redaktør af »Kultur og Folkeminder«) og direktør *Nils Gustafsson* (formand, museets leder).

Kredsformænd: Ammindrup: parcellist Magnus Andersen, Farum: gårdejer N. C. Nielsen, Stavsholt. Fredensborg: Overlærer, fru Else Sørensen. Harløse og Tjæreby: proprietær Svend Christensen, Nebbegaard. Helsingø og Høbjerg: kontorbestyrer Frede Baun. Holløse: malermester Nicolai Tving Jensen. Humlebæk: overlærer Jacob Rosenkilde. Hørsholm: gartner Jens Petersen. Jægerspris: skovfoged Th. Jensen. Kagerup: elektroinstallatør Svend Pedersen. Lavø: parcellist Alfred Christensen. Ramløse: parcellist Jens Olsen. Skærød, Aagerup, Taagerup: gårdejer Chr. Sørensen. Slangerup: malermester A. Kaarup Nielsen. Store Lyngby, Lille Lyngby: gårdejer Bent Christoffersen. Store Rørbæk og Snostrup: parcellist Axel Jacobsen. Sundbylille: gårdejer Anders Hansen. Hillerød og omegn: museumsdirektør Jørgen Paulsen.

I finansåret 1969–70 har Nordsjællandsk Museumsforening modtaget følgende tilskud til sit arbejde:

Ministeriet for kulturelle anliggender: 10.467,23 kr. samt et ekstraordinært tilskud fra samme ministerium til installation af tyverialarm 5000 kr. Frederiksborg amt 2.000 kr. Hillerød kommune 2.000 kr. Sparekassen, København, Sjælland 700 kr. Frederiksborg Bank

A/S 1000 kr. Nordsjællands Bank A/S, Helsingø, 200 kr. Privatbanken, Hillerød afd., 200 kr. Wiibroes Bryggeri 300 kr. Alsønderup kommune 100 kr. Asminderød-Grønholt kommune 200 kr. Esbønderup-Nødebo kommune 50 kr. Farum kommune 50 kr. Græsted-Maarum kommune 35 kr. Helsingø-Valby kommune 200 kr. Jørlunde kommune 100 kr. Lillerød kommune 50 kr. Melby kommune 50 kr. Oppesundby-Snostrup kommune 50 kr. Ramløse-Annisø kommune 50 kr. Stenløse-Veksø kommune 50 kr. Birkerød kommune 200 kr. Fællesudvalget for Helsingø-Valby, Vejby-Tibirke, Ramløse-Annisø samt Maarum sogn 200 kr.

Forfatteren Anders Uhrskov har redigeret museumsforeningens årsskrift »Kultur og Folkeminder«, der er udsendt med 21. årgang.

De tidligere udsendte årsskrifter har været stærkt efterspurgt, og mange årgange er desværre udsolgt. Ved henvendelse til formanden, dir. Nils Gustafsson, Hillerød Handelsgymnasium, Sdr. Banevej 4, 3400 Hillerød (telf. (03) 26 33 71) kan følgende årgange fås:

IV, V, VII, XV, XVI, XVIII, XIX og XX.

For årgang IV, V, VII, XV, XVI, XVII er prisen 8 kr. og for årgang XVIII, XIX, XX og XXI 10 kr.

N. G.

INDHOLD

	Side
En Højskolemands Erindringer	
Af Højskoleforstander <i>Peter Manniche</i>	3
Grethe Christiansens Børnehave	
af Pastor <i>P. Rysgaard Jensen</i>	28
En Dyreven fortæller. Af <i>A. U.</i>	39
Minder fra Farum og Omegn. Ved <i>A. U.</i>	44
Jægersprisminder. Af Lærer <i>H. L. Sørensen</i>	55
Folkesagn	64
Folkeminder fra Øst og Vest. Af <i>A. U.</i>	90
Beretninger. Af <i>N. G.</i>	110

BILLEDER

	Side
Peter Manniche	9
Den internationale Højskole	11
Det legemlige Arbejde paa Højskolen	15
Louise og Peter Manniche med flere	17
Et Elevraad paa Sommerkursus	19
Det gamle Tinghus	29
Løngangsgade 13	31
Grethe Christiansens Børnehave	35
Et af Skovens Dyr	43
Farum Kirke	51
Højsten i Uvelse Sogn. Efter Tegning af Kr. Kongstad	89
Kulsvier. Efter Stik af Lahde.	109